

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדרך היומית

גליון 120 | בבא בתרא י"ז. - מ"ה: | תמוז ה'תשפ"ד

תמצית

להתענג בידיעת התורה

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

עצת בלעם מושתתת היתה על כך שאלקיהם של אלו שונא זימה הוא (סנהדרין קו). אולם תכלית העצה לא היתה להכשילם בזימה אלא בע"ז, כמבוא בגמ' שם 'אמור לה השמיעי לי הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה'. וכ"כ רמב"ן סו"פ בלק שתכליתם היתה להטעותם בע"ז, וכ"כ רש"י ר"פ פנחס (ע"פ 'כי צוררים'). וע"כ כיון שאלקיהם של אלו שונא זימה מדוע ולא הספיק לו לבלעם להכשילם בזימה.

יודעין היו ישראל בע"ז שאין בה ממש ולא עבדו ע"ז אלא להיות להם עריות בפרהסיא (סנהדרין סג), ולמה בפרהסיה, אלא שאמנם בתחילתו בוש החוטא - מעצמו ומאחרים - ונהג בגניבה, אולם כידוע 'משביעו רעב', ואין החטא משקיט התאוה אלא מגבירה עד שאינו עומד בייסורי כבישת היצר בשעת בושיה ושואף להיות, ושואף להפוך זאת לדרך מקובלת, ובאשר אלוקיו שונא זימה אין לו ברירה אלא להחליף מקור מים חיים בבארות נשברים - אלהים אחרים - שיתירום לו בפרהסיה.

במשלי (כד) 'שבע יפול צדיק וקם'. וודאי לא כבדי נקט שבע מן הסתם נכון לבאר זאת בהקדס דברי המהר"ל (תפא"י פ"ב) שהנהגת הטבע נבראה בשבעת ימי בראשית ואילו התורה היא על הטבע והיא מדריגה שמינית, אשר על כן יש שבעה ספוקים מתחילת מזמור 'השמים מספרים כבוד קל' עד 'תורת ה' תמימה' שהיא בפסוק שמיני, וכן מזמור אשרי תמימי דרך (קיט) - המיוסד על התורה שהיא על הטבע שנברא בשבעה ימי בראשית - יש בו שמונה אלפא ביתא.

וז"ל ריקאנטי (ע"פ 'נעשה אדם בצלמנו') בשם ספר הבהיר 'שבע צורות קדושות יש לו להקב"ה וכולן כנגדן באדם שנאמר בצלם אלקים ברא אותו וכו' וזוהו הטעם נקרא האדם עולם קטן בעבור היותו כולו מן הכל', עכ"ל.

ומבואר במהר"ל שם שהשכל שנתן הקב"ה באדם הוא על הטבע, ואם נצרך דבריו עם דברי הריאקנטי נמצא כי שבע הכחות-מידות שניתנו באדם הם מידות טבעיות בו, והשכל שניתן בו הוא מידה השמינית בו על הטבע, כלומר הוא מנהיג את הטבע, והוא המוכשר לקבל את השכל הקדוש שהיא התורה [בנר מצוה למהר"ל (ח"ב ד"ה ואמרו מאי) - 'התורה השכלית'].

הכשלות בעריות הוא כשלות הטבע, ואמנם הוא הרס הטבע - אבל עדיין גבר 'שבע יפול צדיק', וכל שאין האדם נופל במדריגת ה'דעת' שבו - הרי הוא בכלל 'קם' ע"י שכלו המנהיג את הטבע, לעומת זאת הטעות בע"ז יסודה בטעות שכלית [כמבוא ברמב"ם ריש הל' ע"ז], לקלקל בשורש, וכלפי המענות נאמר 'כל באיה לא ישובו' (ע"ז יז).

זו היתה עצתו של בלעם - להכות בשורש, אולם היאך יגיע אל השורש, את הדרך הוא התווה ע"י הכשלותם בדבר שאלקיהם של אלו שונא, וכאשר תגבר תאוותם יעקרו משורשם, יעזבו אלקיהם שהוא שונא רע ויצמדו לאלהים אחרים אוהבים רע, יבחרו בהשקפה שכלית המאשרת רוע, כזו שתנקה את בושתם ומצפונם.

וכן מפורש בתורה שחרון האף היה מפני הע"ז - 'ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל', 'הרגו איש אנשיו הנצמידים לבעל פעור', ובפ' פנחס 'ביום המגפה על דבר פעור'. ואמנם קנאת פנחס - שהיתה על בועל ארמית - היא אשר עצרה את המגפה על דבר פעור, שכן קנאה זו החייתה את השורש בכך שהעמידה בחזרה את ההשקפה הנכונה על הרע.

וכתבו התוס' (ד"ה אב"י) שלפי ב' הלישנות בדת אב"י, אם אחד סמך ובא השני לחפור בור, צריך להרחיק ו' טפחים. עוד כתבו שאין השני יכול לטעון שע"י הסמיכה יצטרך להרחיק את האילן יותר כדי שיהיה כ"ה אמה, משום שהרחקת האילן היא כדי שהאילן לא יזיק, והבור לא נקרא מזיק.

ולפי לישנא בתרא אליבא דאב"י הא דמבואר במתני' שיש להרחיק ג"ט מכותל בורו של חבירו, איירי בבאו לחפור בבת אחת שאז שניהם צריכים להרחיק. ובסלע הבא בידיים קרקע רכה שמתפוררת מאיליה מודה אב"י שגם הראשון צריך להרחיק ג"ט (ושניהם צריכים גם לסוד בסיד, וא"צ הרחקה יותר מג"ט).

י"ח. ביאור מתני' אליבא דרבא - לרבא שאסור לסמוך אף דליכא כותל, הא דתנן במתני' שצריך להרחיק גפת וכו' וכן זרעים וכו' וכן ריחיים ותנור, ואיתא במתני' שההרחקה היא מ"כותל" חבירו, ומשמע שאם אין כותל מותר לסמוך, (ואין לומר דשאני הכא דלא שייך טעמא דכל מרא מרפית לארעאי, דלא אמר רבא טעם זה אלא אליבא דרבי יוסי, וכאן איירי אליבא דרבנן. תוס'). צ"ל שבאמת אף אם אין כותל אין לסמוך, וקמ"ל מתני' שגפת וכו' מזיקים לכותל, וזריעה וכו' מזיקים לכותל משום מתנתא, ואינו יכול לטעון שיסיר כשיבוא לבנות כותל, מפני שזקק קלקול הקרקע נשאר גם אחרי שילקח, ועוד שכיון שיש טורח בסילוקם יכול לעכב מתחילה שלא אח"כ לא יהיה לסלקם. תוד"ה מרחיקין. וכן קמ"ל שריחיים קשים לכותל משום שהם מרעידים את הכותל, ותנור מזיק לכותל ע"י ההבל. והא דתנן שמרחיקים משרה מי שרית פשתן מירק של מיני מאכל, וכרישין כרתי מבצלים, חובת ההרחקה היא אף אם אין ירק ובצלים, וקמ"ל הדני קשו אהדדי.

ומודה רבא שאדם יכול לעשות בדירתו חנות של נחתומין או צבעין או רפת, ורק אם לחבירו כבר יש אוצר מועל דירתו אסור, דחנות ורפת הם דירתו של אדם, ואין לנו לאסור אא"כ הנזק מוכן. נזק הרפת הוא משום הריח, ונזק החנות לרש"י הוא מפני העשן, ולתוס' משום ההבל (ועל זה אמרו שבין התירו מפני שמשביחו, והבל משביח את היין, אבל עשן מזיק לין ולכן יין מעושן פסול לנסכים).

נטיעת אילן סמוך לשדה חבירו -

במתני' (כ"ו). מבואר שצריך להרחיק נטיעת אילן משדה חבירו ד' אמות, כדי עבודת הכרם (והיינו האילן. תוס'). לחרישה במחרישה ולבצירה בעגלות, שלא יכנס לקרקע חבירו. והא דא"צ להרחיק משום הזק השורשים לעכב את המחרישה ולחפירת הבור, צ"ל דאיירי שיש בקרקע סלעים המונעים את חדירת השורשים, ומהאי טעמא אם יש גדר מותר לשניהם לסמוך את האילן לגדר דאז אינו מזיק לעבודת הכרם, ואפי' אם בגז אחד יש שדה לבן זה אינו כלאים, אפי' שהשורשים מתפשטים מתחת לגדר, ומספיק לזה צורת הפתח. ואם אין סלעים המונעים את חדירת השורשים רשאי חבירו לקצוץ את השורשים עד עומק ג"ט, כדי שלא יעכבו את המחרישה. לרש"י איירי כאן שהראשון סמך שלא כדין, וכתבו התוס' בשם הריצ"ב א שבכהאי גוונא אין רשאי לקצוץ את האילן אא"כ נתן דמיום, והתוס' כתבו דאיירי בלוקח שהסמיכה ברשות. ואסור ליטע אילן כ"ה אמה סמוך לבורו של חבירו, ולרבא אסור אפי' שאין שם בור, והא דתנן ש"אם האילן קדם לא יוקץ" איירי בלוקח שאדם נטע אילן בתוך שלו ואח"כ מכר חצי שדהו לאחר, לרש"י האילן ביד מוכר, ולריב"ם האילן ביד לוקח, ולשני הפירושים אם המוכר גם חפר את הבור, אין נ"מ מה קדם, וכותנת הגמ' נטיעת האילן קדמה לערעור בעל הבור. ור"ח מפרש דאיירי בלוקח שהחזיק באילן ג' שנים, וטוענים ללוקח.

י"ז. אברהם יצחק ויעקב הם הג' שהטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, (ואיוב לא הטעימו הקב"ה מעין עוה"ב אלא בחד מילתא. תוס'). ולא שלט בהם יצר הרע, (וי"א שגם בודד לא שלט יצר הרע), והיינו שכיון שראה הקב"ה שהם זוחקים עצמם להתרחק מן העבירה, סייעם שמכאן ואילן לא ישלט בהם היצר הרע. ולא שלט בהם מלאך המות אלא מתו בנשיקה על פי שכניה, וכן במשה אהרן ומרים, ובששה אלו לא שלטה רימה שאין הרימה באה אלא מטיפה מרה המטפפת מסכינו של מלאך המות, וכן בבנימין, וי"א שאף בודד לא שלטה רימה, וכתבו התוס' שאף שמי שאין לו קנאה אין עצמותו נרקבים, מ"מ שולטת בו רימה.

ארבעה מתו בעטיו של נחש שבעצתו של הנחש נגזרה מיתה על כל צאצאי אדם הראשון, בנימין עמרם ישי וכלאב בן דוד.

לא יחפור

הרחקת נזיקין

לאחר שנתבאר בפרק ראשון דיני הזק ראה וחייב בית כותל בין שכנים, והשתתפות שכנים בהוצאות משותפות, הגמרא מבארת איזה שימושים אסור לאדם לעשות בתוך שלו בסמוך לרשות חבירו, מחמת שנגרם על ידי זה נזק לחבירו. ויבואר מה גורם נזק לדבר אחר, ומהו שיעור ההרחקה הנצרך בזה, ועל מי מוטלת ההרחקה על המזיק או על הניזק, ואם חייב להרחיק כשהשני עדיין לא העמיד את הדבר הניזק.

הרחקת חפירות מבורו של חבירו - אין לחפור בור (-) געול (ש"ח - ארוך וצר) ומערה (-מקורה) ואמת המים ונברכת כובסין (וה"ה חריצין ונעיצין, ואין נ"מ בין בור שהוא עמוק יותר, לאלו שאינם עמוקים כ"כ. תוד"ה לא), בתוך ג' טפחים לכותל בורו של חבירו, והיינו שצריך להרחיק ג' טפחים מהכותל שבנתן הקרקע, שהרחיק הראשון כשבא לחפור, ונמצא שיש בין הבורות ו' טפחים. וסד בסיד א כותל החפירה. והגמ' (י"ט). מסתפקת אם צריך גם הרחקה וגם סיד, או שמספיק אחד מהם.

בטעם ההרחקה רש"י כתב משום שהחפירה מחלישה את כותלי הבור. והתוס' (ד"ה לא) כתבו דאיירי שיש בהם מים, וטעם ההרחקה הוא משום מתנתא (רטיבות), ומה שהגמ' הזכירה שהחפירה עצמה מזיקה, היינו שאז מתחיל הנזק, ונ"מ שגם לרבי יוסי חייב להרחיק משום דהוי גירי דליה, ובלא המתנתא היה מספיק הרחקה פחות מג' טפחים.

י"ז. מתני' דקתי' "כותל" אתא לאשמועינן דשיעור כותל ג' טפחים, ונ"מ שהאומר לחבירו שהוא מוכר לו "בור וכותליה" צריך שיהיה הכותל ג' טפחים.

אם מותר לסמוך לרשות חבירו כשאין לו בור שם - ללישנא קמא אם השדה עשויה לבורות כגון בית השלחין שצריכה השקיה באופן תדיר, אסור לכו"ע לסמוך אף כשלחבירו אין שם בור, ואם השדה אינה עשויה לבורות, לאב"י מותר לסמוך כיון שאינה עשויה לבורות, ולרבא אסור לסמוך מפני שיכול גם השני לחפור שם בור.

וללישנא בתרא בשדה שאינה עשויה לבורות לכו"ע מותר לסמוך, ואם השדה עשויה לבורות - לאב"י מותר לסמוך (אפי' לרבנן שמחייבים להרחיק נטיעת אילן כ"ה אמה מבור חבירו כדי שלא יזיק את חבירו, ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו זה נוטע בתוך שלו. דשאני הכא שכעת אין בור), ולרבא אסור לסמוך (אפי' לרבי יוסי שמתיר ליטוע אילן בלא הרחקה, דשאני התם שכעת אין שורשים, אבל הכא החפירה עצמה מרפה את הקרקע).

מזון אושר בכבוד
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
ביעודם ובברכתם של מרת ורבנן גדולי ישראל שלישיא
לקבל שטר זכרון דברים המהווה ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

לאור האמור למדים אנו כי גם כאשר נקלעים למצב של חולשה ח'ו, אם חולשת יחיד ואם חולשת דזור, צריך הזירות יתירה שלא להחליש מתוך כך גם את התפיסה השכלית הנכונה. גם אם נחוש כי לעת עתה עדיין אין לנו הכח להתחזק ולהתעלות - לא ניישב משום כך את החולשה ונשלים עמה ע"י ריכוך או שינוי ידיעת והבנת השכל הקדוש מה צריך להיות. הזירות זו תאפשר שימור, חיידור ועילוי החיידה וההבנה, כך שגם אם שבע יפול צדיק - וקם. ז"ל הרמח"ל בדרך עץ חיים 'ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם'.

נמשך נא בחלקנו בחיוק ידיעת הלכות ריבית ע"י עיון בהשאלות הנוגעות למעשה.

בגליון שעבר הבאנו מקרה שראובן ביקש הלואה משמעון, אך שמעון צריך את הכסף לקנות מקרר, הציע ראובן שהוא עצמו יקנה מקרר ב 6 אש"ח באשראי, וימכור לשמעון ב 5 אש"ח מוזמן, באופן שאספקת המקרר לאחר שבועיים, והמחירים בשוק נעים בין 5 ל 6 אש"ח, וצידדנו שעל אף ששמעון לא מוכר לראובן במחיר גבוה מהשוק מ"מ אסור כיון שניכר שמתחמת הזמן מוכר לו בזול יותר ממה שקנה, זאת ע"פ תשובת מהר"ב"ח (ס"ע) שאסר במקרה דומה - שראובן אומר לשמעון קנה במוזמן ומכור לי ביוקר בהקפה, ולכן הצרכנו במקרה יידן שידוע שמעון לראובן שמוכן לקבל את המוזמן בזמן האספקה בפועל, כך שהמכירה בזול אינה מתחמת הזמן אפי"א אם שפועל יבחר שמעון לשלם מיד.

ברם באמת נראה שאין להוציא ממהר"ב"ח לאסור בניד"ד, יעו"ש דאיהו מייירי במוכר לו ביוקר, דז"ל כשמכור הסחורה יותר מהראוי, אלא שבדבר שאין שומתו ידוע מותר דהואיל ולא ניכר שמייקר לו, וזה חידש שכאשר אין למוכר סחורה אלא הולך לקנות בזול ולמכור ביוקר בהקפה הדבר ניכר שמפני המתנת הזמן הוא מוסיף על השווי [אף שכל סוחר קונה בזול ומוכר ביוקר, כאן מדובר שראובן יכול לקנות בעצמו בזול, שכך לשון השואל 'ראובן אמר לשמעון אם היה לי מעות הייתי קונה צמר, אתה שיש לך מעות קנה ומוכר לי בהמתנה ימים מה ואתן לך ריוח'] משא"כ בדין הסכום שמשלם הקונה הוא בתוך זמן המותרים בשוק.

הן אמנם הבאנו בגליון הקודם בדמפרש מחיר נמוך ממוזמן ומחיר גבוה להקפה דאסר רע"א (על המ"מ ל ריש פ"ח ממלוה) אפי"א הגבוה אינו יותר ממחיר השוק, ולכא"ו ש"מ דבינך שמייקר לו מפני הזמן אסור אף שלא גובה תמורה יותר מהשווי של מה שתן, מ"מ נראה דכיון שאין טעם לאיסור אלא משום לא פלוג היינו דוקא במפרש שני מחירים דדינא דמתנ"י היא לאסור, שם שפיר נוטק רע"א דלא פלוג ואסור גם כשהגבוה הוא בשווי מחיר השוק, אולם בגונא דידן אם כי ניכר מתוך דיבורם שמייקר לו מפני המתנת הזמן מ"מ אינה דינא דמתנ"י שהרי אינו מפרש, בזה י"ל דאין שייך למימר לא פלוג, וכיון שאינה ריבית כלל - שהרי הסכום הגבוה הוא במחיר השוק - אין בזה כל איסור.

עוד יש עצה שראובן לא יקנה וימכור אלא פשוט יזמין מהמוכר מקרר עבור שמעון וישלם למוכר באשראי. והנה אם הגדר הוא שהמוכר חייב לשמעון מקרר מדין עבד כנעני [הילך מנה והתקדישי לפלוני - קידושין ז.], הרי שראובן פרע לשמעון את ה 5,000 ₪ ע"י עצם הטלת חוב המקרר על המוכר לראובן, א"כ אין כאן המתנת מעות אע"פ שהאספקה תהיה לאח"י.

אולם יותר נראה שאין הגדר חוב המוכר לשמעון, כי בעסקה כזו מסתבר שאם לא יספק המוכר מקרר לא יוכל שמעון לתבעו אלא ראובן ששילם למוכר הוא התובע, וכן אם משום מה יותר המוכר על הגבייה מהאשראי לא יוכל שמעון לתבעו מראובן את הרווח, נמצא א"כ שחוב המוכר הוא לראובן, ופרעון ראובן לשמעון אינו מתבצע אלא באספקת המקרר בפועל, שהמוכר אינו אלא שליח ראובן לספק מקרר לשמעון ומבחינה הלכתית הוא בדיק כהאופן הקודם שראובן קנה ומכר לשמעון, ועד כמה ששם יצא לן להתיר אפי"א בלא הכרות ראובן שאינו דורש תשלום עד האספקה בפועל, כך יוכל לבצע זאת בקיצור הדרך המוצע כאן.

מיהו לרווחא דמלתא עדיף שיכריז ראובן שאינו דורש תשלום עד האספקה, שמוא דינא דמתנ"י במפרש שני מחירים אינו אלא דוגמא בעלמא לניכר שמייקר לו מפני המתנת הזמן, ושייך בזה לא פלוג אף שהמחיר הגבוה אינו יותר ממחיר השוק, ושמוא כאן חשיב ניכר.

לקבלת שטור זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית: info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

י"ח: הרחקת חרדל ודבורים זה מזה למסקנת הסוגיא- אם היו לאחד דבורים ובא אחר לזרוע חרדל, והחרדל מחמת חריפותו גורם לדבורים לאכול את הדבש שלהם, לרבי יוסי מותר לו לזרוע, דס"ל על הניזוק להרחיק את עצמו, וכמו שמצינו שרבי יוסי מתיר ליטוע אילן אע"פ שיש בסמוך לו בור, ולדבריו א"צ להרחיק את המשרה מן הירק, ורבי יוסי מוסיף לומר שגם אם נסבור שעל המזיק להרחיק את עצמו, יהיה מותר לזרוע חרדל, משום ששניהם מזיקים, שכמו שהחרדל מזיק את הדבורים כך הדבורים מזיקים את החרדל.

ורבנן ס"ל שעל המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שמתחילה עשה ברוש, ולכן אסור לזרוע חרדל, וס"ל שהדבורים לא מזיקים לחרדל, משום שאת הגרעין אינם מוצאות כדי לאוכלו, ואם אכלו את העלים אין בזה נזק כיון שחוזרים לגדול.

ביאור המו"מ בגמ'-

ביאור התוס' לשיטת רש"י- לדעת אב"י אפשר לפרש שנחלקו רבנן ורבי יוסי כשבבעל הדבורים סמך תחילה, דלחכמים השני צריך להרחיק הכל כמו בבור, ולרבי יוסי כיון שסמיכת הדבורים היא קצת שלא כהוגן מפני שהשני עתיד לזרוע חרדל, להכי גם הוא יכול לסמוך, (ולא דמי לבור שהשני מזיק בידיים ע"י החפירה), אבל לר"ב כיון שגם הראשון היה צריך להרחיק, הגמרא שואלת אין יתכן שנחייב את השני להרחיק הכל.

ות' רב פפא דאיירי שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוך העמיד דבורים, דלרבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שסמך בהתר (ולא דמי לאלין שיש בקציצתו הפסד מרובה, דלהכי כשקוצץ נותן דמים, ולא מצינו בשאר דברים שנותן דמים), ולרבי יוסי כיון שזריעת החרדל היא כהוגן, ממילא בעל הדבורים צריך להרחיק הכל. והגמ' שואלת למה הסומוך בהתר צריך להרחיק.

ות' רבינא שלרבנן אע"פ שסמך בהתר על המזיק להרחיק את עצמו. והגמ' שואלת דא"כ לרבי יוסי על הניזוק להרחיק את עצמו, וא"כ למה במשרה וירק אסור, (שהרי בעל הדבורים הוא הניזוק, דלהכי לרבנן בעל החרדל צריך להרחיק, ואע"פ שגם הדבורים מזיקים, לא חשיב מזיק כיון שסמך בהתר).

מסקנת הגמ' נתבארה לעיל בדברי הגמ'.

ביאור התוס' בדברי הגמ'- שיטת התוס' שלרבינא מודה רבא לאב"י שאם אין כותל או ירק מותר לסמוך (והגמ' חוזרת בה מכל התירוצים הנ"ל), ועל המזיק להרחיק את עצמו היינו שאינו חייב להרחיק אא"כ הוא 'מזיק' בפועל, ורק בחפירה צריך להרחיק בלי כותל, משום שהוא נקרא 'מזיק' ע"י כל מרא ומרא. וא"כ רבא מבאר את מחלוקת רבנן ורבי יוסי כאב"י.

י"ט. הרחקת נברת כובסין מכותל- נברת כובסין

יש להרחיקה ג' טפחים מכותל בורו של חבירו (ואע"פ שאינה דבר קבוע), והיינו במחמץ מקום שריית הבגדים, אבל את הנד"ין שמשפשים שם את הבגדים והמים ניתזים למרוחק צריך להרחיק ד' אמות.

סמיכת דברים המוסיפים הבל לכותל חבירו, והטמנה בהם בשבת- גפת- פסולת יתים זבל מלח סיד וסלעים

שאי יוצאת מהם יש להרחיק ג' טפחים מכותל חבירו משום שההבל מזיק לחומה, או לסוד בסיד. הגמ' שואלת למה באיסור הטמנה של חמין בשבת דבר המוסיף הבל (גזירה שמוא יטמין ברמץ) המשנה לא מונה סלעים, ולמה בדין הטמנה המשנה מונה חול ובדיני הרחקה לא, ואין לומר שהטעם מפני שאין דרך להטמין בחול, שהרי התנא מונה אף גזי צמר ולשונות של ארגמן אע"פ שאין דרך להטמין בהם.

אב"י מבאר שאין חילוק בין הרחקת נזיקין להטמנה בשבת, וכל אחד מלמד על מה שחסר בשני.

ורבא מבאר שאין מטמינים בסלעים מפני שמשנתכי קדירה י"מ ששבורים וי"מ שמעלים הולדה, וכתבו התוס' שלפי זה התנא לא שנה אופן זה מפני שאינו שכיה, או דבאמת מותר להטמין בסלעים, דבמילתא דלא שכיה לא גזור בה רבנן, וכן המנהג להטמין בסלעים. ור"ת מפרש משתי ההבהלה שלקלל את המאכל, ולר"ח הכונה שהם מעלים עפר תיחוח מלקלים ומחלידים את הארץ שהיא סיד חכותל, ואינם מוסיפים הבל, ומותר לטמון בהם. ואין איסור לסמוך חול לכותל חבירו מפני שרק בקדירה חמה הוא מוסיף הבל, אבל מדבר קר הוא מתקרר, ואמנם חול לח אסור לסמוך משום מתונתא.

חרישה בסמוך לכותל חבירו- אין חורשים בתוך ג' טפחים לכותל חבירו מפני שחפירה מחלישה את יסוד הכותל והוא עלול ליפול, ודין זה הוא בין בחורש לזרעים ובין בחורש מסביב לאילנות, ומהאי טעמא אין זורעים בתוך ג' טפחים לכותל חבירו, אמנם גם הזרוע במפולת יד ע"י מעד בלא מחרישה אסור לו לזרוע שם, ואיסור זה הוא מחמת הזריעה, ואסור גם באופן שאינו משקה את הזרעים, וטעם האיסור משום שהזרעים מחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח ומתמוטטת הקרקע שביסוד הכותל, אבל אין טעם האיסור משום שהשורשים מתפשטים לצדדים, שהרי מותר לזרוע סמוך לגפן המוברכת בקרקע אע"פ שאין על גבה עפר ג' טפחים. וכתבו התוס' שטעם ההתר הוא משום שאין איסור ביניקה משותפת, אם אינם מעורבים ע"ג הקרקע, ואיירי שזו רחוק ג'ט מנהג היוצאת מהקרקע, ומ"מ על גבוי ממש אסור מפני שהשורשים נכנסים בתוך הגפן והיו כמרכיב זרעים באילן, וכל זה בכרם, אבל שאר אילנות שהם קשים אין שורשי הזרעים נכנסים לתוכם.

י"ט: מי רגלים- במתני' איתא שאין מטילים מי רגלים

בתוך ג' טפחים לכותל חבירו מפני שהם ממסמים את הלבנים, ורבה בר בר חנה סובר שאין האיסור אלא לשפוך שם עביט מלא, אבל מותר לאדם להשתין בצד כותלו של חבירו, והגמ' מוכיחה שאף בזה צריך להרחיק ג' טפחים בכותל של לבנים מטיט שנתייבש בשמש, ובכותל של אבנים ירחיק טפה, ובכותל הבנוי בסלע א"צ להרחיק.

חציצה מפני הטומאה בחלון שבין שני בתים

שיעור חלון המעביר טומאה מבית לבית- חלון שבין שני בתים העשוי לתשמיש, אם יש בו פותח טפה הרי הטומאה שבבית אחד עוברת לבית השני, ואם נתמעט מטפח אפי"א במשהו אין הטומאה עוברת לבית השני, (ובחלון זה איירי בסוגיא), וחלון לאורה אם הוא עשוי בידי אדם שיעורו כמלוא מקדח גדול של לשכה, וחלון זה אם היה בו כשיעור אינו מתמעט אם נשאר בו שתי אצבעות על אגודל, ואם אינו עשוי בידי אדם שיעורו כמלוא אגרוף של בן אבטיח שהוא כראש כל אדם, ואם חשב להשתמש בו שיעורו כחלון לתשמיש, ואם חשב עליו למאור שיעורו כעשוי בידי אדם למאור, וחלון העשוי לאויר ולשמור גינות ופרדסים שיעורו כמלוא מקדח בינוני.

חלון שיש בו דבר מאכל, האם המאכל חוצץ מפני הטומאה- שמואל מחדש שריק הנמצא בחלון וממעט מטפח אינו ממעט (לחצוץ מפני הטומאה) מפני שהוא ראי לאכילה, ודבר שראוי לילול משם לאחר זמן אינו חוצץ, ואע"פ שהריק הוא מאוס מפני שהוא דק ומתלחלח מהכותל אין אומרים שמבטלו שם, וכ"ש שעוגה עבה אינה ממעטת.

דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה, ולפי זה שמואל שאמר שריק אינו חוצץ, בא לחדש שגם ריק שגילוש במי פירות אינו חוצץ דמי פירות אינם מכשירים אוכל לקבל טומאה, ולר"ח איירי בשמן, וכתבו התוס' בשמן מכשיר, דדוקא מוהל היוצא מתחילה אינו מכשיר. עוד כתבו שאוכל שייך לידי קבלת טומאה אינו עולה מידי כך אלא בשניו מעשה, ולא י"ד במדבר לבטלו מתורת אוכל. עוד כתבו דהיה מצי לשנויי דאיירי בריק פחות מכביצה שאינו מקבל טומאה.

חציצה בקופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות- הא דאיתא באהלות שקופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות שלא הוכשרו חוצצים מפני הטומאה באופן שאם הקופה והחבית ינטלו, יכולים התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמם, והטעם משום שכל דבר החוצץ צריך שיוכל לעמוד בפני עצמו, דאל"כ הוי סתימת עראי, אי נמי בעינן שדבר החוצץ יעמוד ע"י דבר שאינו מקבל טומאה.

לשמואל שריק אינו חוצץ, איירי בתבן רקוב שאינו ראוי לבהמה ואפי"א ע"י תיקון. תוס'. ויש בו קוצים ואינו ראוי לטיט, והוא רטוב ואינו ראוי להסק, והסק גדול לא שכיה. ובגרוגרות איירי שהתליעו שאינם ראויים לאדם. והחבית עצמה אינה חוצצת משום שדבר המקבל טומאה אינו חוצץ, ואיירי בחבית של חרס המקבל טומאה, והיינו שפיה לכיוון הבית ששם הטומאה, או שהיא של מתכת.

וכתבו התוס' שכלי חרס אם הוא סוּתם את החלון לגמרי הוא חוצץ אע"פ שאינו מבטלו, ואם אינו סוּתם את החלון לגמרי בעי ביטול, וכן כלי עץ שאינו מקבל טומאה לא בעי ביטול. עוד כתבו התוס' שאם החבית נמצאת בחלל הבית השני הרי החבית עצמה מעבירה את הטומאה, דחרב הרי הוא כחלל אף לטומאת אהל, והכא איירי שהגרוגורות מכסות את כל החבית, או שאין החבית יוצאת מחוצן לכותל.

ג. אלו דברים חוצצים בחלון, ובאיזה אופן מיירי לשמואל-

עשבים שתלשן והניחם בחלון, (לשמואל מיירי באפרזתא שאינם ראויים לבהמה מפני שהוא סם המות לבהמה), או עשבים שעלו מאליהם (לשמואל מיירי בכותל חורבה שלא יטלם אע"פ שהם קשים לכותל, או בבאים חוץ משלשה לחלון), חוצצים מפני הטומאה. והא דנתן באהלות שזרעים וירקות המחוברים לקרקע אינם מביאים טומאה ולא חוצצים בפני הטומאה (חוץ מהירקות שגמנו שם) היינו שאינם נעשים אהל לחצוץ על מה שמעליהם או מתחתיהם, מחמת שהרוח מנשבת בהם, ואינם עומדים במקום אחד, והוי דומיא דעוף הפורח. תוס'.

מטלניות שאין בהם שלש על שלש שאינם מקבלים טומאה, חוצצים מפני הטומאה. ולשמואל מיירי בבד עבה שאינם ראויים להיות טלאי לבגד, והבד הוא כעין בד של שק, שאינו ראוי לקנח פי מכה של הקזת דם, (ואמנם בד של שק ממש שיעורו ד' על ד').

אבר ובשר המדולדלים בבהמה וחיה והם עומדים ליד החלון והאבר בחלון ולא הוכשרו לקבל טומאה, **ועוף ששכן בחלון**, חוצצים מפני הטומאה. ולשמואל מיירי שהם קשורים ואינם יכולים לברוח, והם טמאים ואינם ראויים לאכילה, והם כחושים שאינו עתיד למוכרם לנכרי, ואינו עתיד לתלוש את האבר ולזורקו לכלבים, מפני צער בעלי חיים, ואינו עשוי לתת את העוף לתינוק משום שהוא מסרט. ואף לר"מ שבעלי חיים אינם נעשים מחיצה, מ"מ הם ממעטים בחלון. תוס'. עוד כתבו דאיירי בקוף העומד לשעשוע, דאינו עתיד ליטלו משם.

עובד כוכבים שישב בחלון חוצץ מפני הטומאה. ולשמואל מיירי בחבושי מלכות, ואף שעשאוּם חכמים כזבים לכל דבריהם, מ"מ כיון שמדאורייתא אינם מקבלים טומאה, הם חוצצים מפני הטומאה.

בן שמונה המונח בחלון, ואינו מקבל טומאה דהוי כאבן, חוצץ מפני הטומאה. ולשמואל איירי בשבת שאסור לטלטלו (ואמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה), ואיירי בגוסס שעתיד למות לפני צאת השבת ושם תהא קבורתו. תוס'.

מלח, שאינו מקבל טומאה לפי שאינו אוכל בפני עצמו, חוצץ מפני הטומאה. ולשמואל מיירי במלח מר שאינו ראוי לאדם, ויש בו קוצים ואינו ראוי לעיבוד עורות, והוא מונח על חרס שאינו מזיק לכותל, והחרס עצמו אין בו שיעור לחצוץ, וכמו שמצינו לענין שבת ששיעורו כדי ליתן בין פצים לחבירו. והתוס' ביארו שאין בו כדי ליתן בין פצים לחבירו, וממילא אינו ראוי לכלום ולא יקחנו משם.

כ: **כלי חרס** שאינו מקבל טומאה לפי שאחוריו לצד אהל הטומאה, חוצץ מפני הטומאה. ולשמואל מיירי בכלי מטונף שאינו ראוי לאדם, והוא נקוב ואינו ראוי למקיז דם.

ספר תורה חוצץ מפני הטומאה. ולשמואל מיירי בבלוי שאינו ראוי לקרות בו, והוא גונזו שם.

אבל השלג והברד והגליד והכפור והמים אין ממעטים בחלון והואיל ונימוקים מאליהם, ומים בכלי כיון שאינם עומדים בלי הכלי אינם ממעטים. וכתבו התוס' דמיירי בשלג שלא חשב עליו לאכילה דאינו מקבל טומאה. ויא' לבאר שהטעם שאינם חוצצים מפני שמזיקים לכותל ועתיד ליטלם, משום שגם מלח מזיק, אלא איירי במונחים ע"ג חרס שאינם מזיקים לכותל.

מה מועיל למחיצה- כל דבר מועיל למחיצה, ואף מלח סדומית שהוא עבה וקשה כאבן, ומלח איסרתוקנית אם יש עליו קורה עושים בו מחיצה, מפני שכובד הקורה מעמיד את המלח, (וכמו שאפשר להניח את קורת המבוי על שני

צבורי מלח שהם גבוהים עשרה), ואם אין עליו קורה אין עושים בו מחיצה מפני שמתפזר. ורובב אין עושים בו מחיצה מפני שהוא ניתך כשהוא מתחמם.

הרחקת נזיקין -המשך

הרחקת ריחיים- ריחיים יש להרחיקם ג' טפחים מן השכב שהם ד' מן הרכב מפני שהקרקע רועדת כשמסובבים אותם, והטעם משום הרעש, ואין הטעם משום נדנדוד הקרקע שהרי דמצינו שריחיים של חמור שהם קטנים ואינם מנדנדים את הקרקע ירחיקם ג' מן האיסטרוביל מושב הריחיים, שהם ד' מן הקלת המשפך. לר"ח אין הכונה שחמור טוחן בריחים אלא שריחיים מונחים על"ג עצים, וזה נקרא חמור, והאדם מסובב את הריחיים ברגליו, ולריחיים אלו אין רעש, אבל ריחיים שטוחן בהם בגופו או בידיו יש בהם רעש, ולר"י אף בריחיים של חמור טוחן ביד אלא שהוא ע"ג בנין.

הרחקת תנור-

מהכותל- תנור שהוא צר מלמעלה ורחב מלמטה יש להרחיקו מן הכותל ג' מהחלק התחתון שהם ד' משפתו העליונה מפני שהבל התנור מזיק לכותל. ומכאן שתנור צריך שיהיה בסיסו רחב טפח יותר מהשאר, ונ"מ למקח וממכר.

מהרצפה- אין להעמיד תנור בבית אא"כ יש מעל גביו ד' אמות עד התקרה כדי שהאור לא יאחוז בתקרה, ואם מעמידו בעליה צריך שתהיה תחתיו מעזיבה -ט"ח ג' טפחים כדי שלא תבער התקרה, ובכירה טפח שאינה הסק גדול כתנור, ובתנור של נחתומים שמסיקים אותו תדיר צריך מעזיבה ד"ט, ובכירה של נחתומין ג"ט.

מי שהרחיק כדין והזיק לחכמים חייב ומ"מ מעכבים עליו השכנים להרחיק כשיעור, שמא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם. ולר"ש פטור.

הרחקה מאוצר של חבירו-

אין לפתוח חנות של נחתומין ושל צבעין או רפת בקר מתחת אוצרו של חבירו.

אוצר של יין במתנ"י איתא שמותר לפתוח תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעין מפני שמשבּיחו, אבל לא רפת בקר, ואספסתא שהיא לחא ומתחממת ומעלה סרוחן דינה כרפת בקר, ובבבל אפי' עשן הנר מזיק ליין.

אם הרפת קדמה לאוצר אינו חייב לסלקה. והגמ' מסתפקת אם כיבוד וריבוי לצורך האוצר, או רבוי בחלונות כדי שיכנס אויר לאוצר שלא תירקב, או בנית עליה ע"ג הבית שהיו רגילים לבנותה לאוצר (וזה עדיף מחלונות מפני שכל הבנין לאוצר), או הכנסת תמרים ורימונים ולא יין ושמן, נחשבים כקדימה או לא.

אלו דברים אדם רשאי לעשות בביתו-

חנות- אם בא לעשות חנות בביתו יכולים למחות בו, מחמת קול הנכנסים והיוצאים, אבל מותר לעשות כלים בביתו ולמוכרם בשוק, ואף שיש רעש מקול הפטיש והריחיים (לאבוי מבואר בסיפא דמתנ"י שדיירי חצר אחרת אין יכולים למחות).

כ"א: הרוצה להיות רופא או מקיז דם או אורג (לאחרים, ולעצמו או בחצר אחרת שרי, אי נמי אף לאחרים מותר ואין אסור אלא בגרדי שיש הרבה נכנסים ויוצאים. תוס'). בני החצר מעכבים עליו מפני שמרבה את קול הנכנסים והיוצאים.

מלמד תינוקות- אחרי תקנת יהושע בן גמלא (כה"ג בימי בית שני, וצדיק גמור היה) להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ועיר, אין אחד מבני החצר יכול למחות על כך, אא"כ הוא סופר העיר לרש"י היינו שמושיב מלמדים תחתיו ומורה לכולם מה לעשות ויש מזה רעש גדול, ולתוס' הכונה כתב שטרות. ומה שמצינו שיכולים לעכב ביד מלמדי תינוקות היינו תינוקות עכו"ם, ולמכור לסתם עכו"ם אסור אם יש ישראל שרוצה לקנות. תוס'.

מלמדי תינוקות

התקנה להעמיד מלמדי תינוקות- בתחילה לא למדו תורה אלא אלו שיש להם אב, דכתיב "ולימדתם אתם"

יש שגורסים "ולמדתם" דמשמע מעצמכם. תוס'. ואח"כ התקינו להושיב מלמדי תינוקות בירושלים, דכתיב "כי מציין תצא תורה" שהיה מושפע ביראת שמים ובתורה מהקדושה והעבודה. תוס'. ואמנם לא עלו לירושלים אלא אותם שיש להם אב, ולכן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך, והיו מכניסים את הבנים בגיל ט"ז י"ז, ומי שרבו היה כועס עליו היה מבעיט בו ויוצא, ולכן התקין יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ועיר ולהכניסם בגיל ו' בבריא ז' בכחושי, והא דנתן בן ה' למקרא היינו בבריא לגמרי. תוס'. ובזכותו לא נשתכחה תורה מישראל.

מלמד בכל עיר- מתקנה זו ואילך אין מביאים תינוק מעיר לעיר שמא יוזק בדרך מפני שהשטן מקטרג בזמן הסכנה, אלא כופים את בני העיר לשכור מלמד, (ואיירי שיש כאן כ"ה תינוקות, שראוי לשכור בשבילם מלמד. ואיירי שבבביר השניה יש שני מלמדי תינוקות, שלפני התקנה היו יכולים להושיב חצי בפני זה וחצי בפני זה. תוד"ה מתקנת). אבל מביאים מבית כנסת לבית כנסת, אפי' אם יש ביניהם נהר ויש עליו גשר רחב, ואם אין על הנהר אלא גמלא –לוח צר לא.

מגיל ו' יש לספות לתינוק בעל כרחו כתורא.

אין להכות את התינוק אלא בערקתא דמסנא מכה קלה שלא יזוק, ומי שאינו לומד לא ייסרו יותר מדאי ולא יסלקו אלא מ"מ ישב יחד עם הלומדים וסופו לתת לב.

כ"ה תינוקות ראויים למלמד אבל בפחות אין בני העיר יכולים לכף לשכור מלמד (תוד"ה סך), וחמישים ראויים לשנים, ואם יש ארבעים מביאים מלמד ומסייעים לו לשכור ריש דוכנא שיחזור עם התינוקות מה שלמדו.

אם יש מלמד טוב יותר מהמלמד הראשון לרבא אין מסלקים את הראשון שמא עיי"ז יתפאר הראשון שאין כמותו ויבוא להתרשל שלא יחשוש שיסלקוהו. ולרב דימי מנהרדעא מסלקים, דעי"ז יהיה "קגאת סופרים תרבה חכמה" שידאג מקגאת חבירו שסילקוהו, ויתן לב ללמוד יפה.

אם עדיף גמיר או דייק- אם מלמד אחד מלמד הרבה ולא מדייק, והשני מדייק ולא לומד הרבה, לרבא הראשון עדיף דשבשתא ממילא נפקא, ולרב דימי מנהרדעא השני עדיף, דשבשתא כיון דעל על, (וכמו שמצינו שיואב לא הרג את הנקבות של עמלק מפני שלמד "תמחה את זַכְרֵ עֲמֻלֵק", ורצה להרוג את רבו משום "ארור עושה מלאכת ד' רמיה", וכתיב "ארור מוּנֵעַ חֲרָבוֹ מִדָּם, וי"א שהרגו).

כ"א: **בעלי אומנויות שקלקלו-** מלמד תינוקות (לרש"י בב"מ זה נחשב פסידא דלא הדר, כיון דשבשתא כיון דעל על. ולתוס' ד"ה ומקרי') הטעם משום שבאותה שעה הם מתבטלים), והנוטע כרמים למחצה (והנטיעות לא גדלו כמו שצריך. תוס'). ושווחט, ומקיז דם, וסופר העיר לרש"י היינו לבלר ולתוס' כתב שטרות אבל לבלר יכול לתקן, הרי הם כמותרין שלא יקלקלו, ואם קלקלו מסלקים אותם בלי התראה, וכן בכל פסידא דלא הדר.

לקיחת דבר שהבירו מחזר אחריו- מרחיקין מצודת הדג מן הדג שנתן בו דייג אחר עינו והכיר חורו, כמלוא ריצת הדג, והיינו פרסה, ואין מכאן ראיה שיכול לטעון דקא פסקת לחיותאי, דשאני הכא שנתן שם מזונות דבטוח ליכדנו ונמצא חבירו מזיקו. וכתבו התוס' (ד"ה מרחיקין) שבדבר של הפקר אין הלוקחו נקרא רשע (פירס טליתו על הפאה, ראה את המציאה), ורק אם יכול למצוא במקום אחר (עני המהפך בחררה, פריסת מצודה), ובמעשה דרב מרי לא החזיק אלא בתורת משכון.

לרבי יהודה אין לחנווני לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי להרגילים לבוא אצלו כשאבותיהם שולחים אותם לקנות, וחכמים מתירים.

אם אומן יכול לעכב שלא יהיה עוד אומן כמותו-

י"א שחייט או בורסקי או מלמד תינוקות (י"א נכרים, וי"א ישראל וכבר יש מלמד אחר. תוד"ה כופין) או שאר בעלי אומנויות יכולים לעכב שלא להביא אומן נוסף שאינו

מבני המבוי, אבל אם הוא מבני המבוי אינו יכול לעכב, ולכן יכול להעמיד ירחיים או לעשות חנות או מרחץ ליד של חבירו, וי"א שאף אם הוא מבני המבוי יכול לעכב שלא יעסוק באומנותו, ורב הונא בריה דרבי יהושע מסתפק אם יכול לעכב על בן העיר ממבוי אחר או שגם הוא נקרא שכנו.

כ"ב, ובמלמד תינוקות מודה רב הונא שאינו יכול לעכב, כדי שיהירו באומנותם שיראו זה מזה משום "קנאת סופרים תרבה כחמה".

ורוכלים מעיר אחרת יכולים לחזור בעיירות (תקנת עזרא כדי שיהיו תכשיטים מצויים לבנות ישראל), וכו"מ אינו יכול לקבוע חנות בעיר, וא"כ הוא צורבא מרבנן שהוא טרוד בגירסא ואין דרכו לחזור, וזה לפנים משורת הדין, וביום השוק יכולים לבוא מעיר אחרת למכור בשוק, כיון שגם הלקוחות מעיר אחרת וימכור לאלו הבאים מעיר אחרת. תוס'. אבל לא יסתובבו למכור בעיר, ורב כהנא התיר למכור לאלו שהיו חייבים להם מעות, כדי חייהם, עד שיגבאו את החוב.

ת"ח שבא למכור סחורתו מעכבים את האחרים עד שימכור. ורב דימי מנהדרעא רצו לברר אם הוא ת"ח, ושאלוהו אם פיל שבלע כפיפה מצרית סל של ערבה והקיאה דרך בית הרעי, בטל ממנו שם כלי דהוי ככלי גללים ואינו מקבל טומאה. רש"י. ולתוס' הפיל בלע הוצין ונטלם אדם ועשה מהם סל, אבל אם נטמא ככלי לא בטלה ממנו קבלת הטומאה, ולא ידע ואף דלא איפשטא היה לו להביא את הראיות לדון בזה. תוס'. ולא הקדימוהו למכור, ואמור רב יוסף שהקב"ה לא ישהה מלהעניש, ומת רב אדא בר אהבה, ונתאונו החכמים וכל אחד סבר משחמתו מת, וכל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. וסבר רב יוסף משחמתו מת, ורב דימי סבר שמת מחמתו, ואביי סבר שמת מחמת שהוא הקפיד על שאמור שעדיף ללמוד אצל רבא, ורבא סבר שמת מחמת שזלזל בכבודו של רבא, ורנב"י סבר שמת מחמת שפעם אחת התאחר מלבוא אליו לפני השיעור, ומסתבר כדבריו.

הרחקת נזיקין -המשך

כ"ב: בניית כותל סמוך לכותל חבירו- הבא לבנות כותל סמוך לכותל חבירו, צריך לבנותו במרחק ד' אמות, וכן אם נפל הכותל שהיה בריחוק ד"א, צריך להרחיק את הכותל החדש ד"א, משום **שדריסת הרגל** מועילה לכותל כיון שיסוד הכותל מתחזק (ביאור רבא במתניי'). ודין זה שייך בכותל גינה שכיון שאין דריסת הרגל בפנים צריך דריסת רגל בחוץ, או בכותל חצר בעיר חדשה שעדיין לא חדרו שם, (ובית הוי כנגיה לפי שנותנים מיטה וכלים ליד הכותל, ועוד שאין שם רבים. תוד"ה אבל). אבל כותל חצר בעיר ישנה א"צ להרחיקו ד"א.

כתבו התוס' (כ"ב). ד"ה וקמא היכי סמיך) שהראשון שבא לבנות כותל יכול לסמוכו לרשות חבירו, אף לרבא (ז"י): שגם הראשון צריך להרחיק, דלא אסר רבא אלא בדבר שהוא מביא את הנוק, אבל כאן אינו נזק אלא גורם למעט בדריסת הרגל.

בניית כותל סמוך לחלונות חבירו- הבא לבנות כותל סמוך לחלונות של חבירו, צריך להרחיק ד"א מלמעלה כדי שלא יציץ לכיוון מטה ויראה בבית חבירו, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, ואם בא לבנות כנגד החלונות צריך להרחיק ד"א משום דריסת הרגל וכו"ל (רבא), ואם בא לבנות מן הצד שרוחב הכותל מכיון כנגד אורך הכותל הראשון, שאין בני אדם עוברים במקום קטן כזה **מספיק** להרחיק כמלוא רוחב חלון והיינו טפח, כדי שלא יאפיל, ואם בא לבנות משני צדדים של החלון זה כנגד זה צריך להרחיק ד"א. והגמ' דנה מה מועילה ההרחקה הנ"ל להגביה את הכותל ד"א, והרי הוא מציץ, והגמ' מעמידה במדיר את כותלו שראש הכותל באלכסון כמדורו לצד החלונות באופן שא"א לעמוד עליו. ולא מהני להגביה כותלו ד"א עדיין יכול להציץ. תוד"ה במדיר.

בניית כותל ליד מרזב- הבא לבנות כותל ליד מזחילה של חבירו המונח לאורך הכותל צריך להרחיקו להרחיקו ד"א, כדי שחבירו יוכל להעמיד סולם בשיפוע כדי לנקות את המזחילה מעפר וצורות, וכתבו התוס' (ד"ה כדי) דאיירי שמכר ונתן לחבירו זכות לזקוף את הסולם בחצירו. ואיירי במזחילה שהתקרה מושפעת -בולטת מכותל הבנין לתוך החצר, שיכול ללכת מתחת השיפוע, אבל בלאו הכי צריך להרחיק ד"א מוחמת דריסת הרגל וכו"ל.

הרחקת סולם משובר- הבא להעמיד סולם ליד שוּבך חבירו הנמצא בחצר חבירו סמוך לכותלו צריך להרחיקו ד"א, כדי שלא תקפוץ נמיה לשובך ותהרוג את היונים, ואף לרבי יוסי דס"ל שאדם רשאי לעשות בתוך שלו וא"צ להרחיק, הכא אסור לסמוך דכיון ששייך שהנמיה תקפוץ ברגע הנחת הסולם, וא"כ הוי גיריה דיליה -חיצים הבאים מגופו דמודה רבי יוסי שצריך הרחקה, ואע"פ שזה גרמא מ"מ גרמא בנזיקין אסור ויכול חבירו לעכב כשבא להעמיד.

מה נחשב גירי דיליה- לרש"י הרבה מדיני הרחקות שהזכרו במתני' ג"כ אינם כרבי יוסי. והתוס' (ד"ה לימא) כתבו שמשמע ששאר המעניות הם כרבי יוסי, דהוי גירי דילה, כיון ששייך שיבוא הנוק מיד, ורבי יוסי חולק רק באלן.

חיוב תשלומין בגרמא ובגרמי- כתבו התוס' (ד"ה זאת) דהנה הכא ובעוד מקומות מובאר שגרמא פטור, ומאיידך מובאר בכמה מקומות שגרמי (כגון שורף שטרותיו של חבירו) חייב, וצ"ל שגרמי היינו שהוא עצמו עושה את הנוק, משא"כ גרמא. עוד י"ל שגרמי היינו שהנוק בא מיד, ובגרמא הנוק בא אחר"כ. וריצב"א מבאר שגרמי חייב מטעם קנס, וקנסו רק בנוק מצוי (שלא זיק כל אחד לחבירו, ויכתן שקנסו אף בשוגג).

כ"ג. גרמא בנזיקין אסור- אין למקוּי דם לשבת מתחת דקלים אף אם הם יושבים בשלהם (תוד"ה אתו), אם עיי"ז באים עורבים ומזיקים את הדקל. ואף אם החזיקו לעשות כך (לריב"ם החזקה היא שמחל להם, ולתוס' ד"ה והא) איירי שטוענים שהקנה להם), **אין חזקה לנזיקין** לר"ת (תוד"ה אין) אפי' אם הקנה יכול לחזור בו דהוי קנין בטעות, דהיה סבור שהוא יכול לקבל ועכשיו הוא רואה שאינו יכול לקבל. ולתוס' אם יש לו ראייה שקנה אין הניזק יכול למחות. והני מיילי לאיסטניס, אבל לאדם רגיל הוי חזקה, וכדאיתא במתני' שהמחזיק בשוּבך הוי חזקה, ורק בנזק של עשן של כבשן שהוא גדול ומזיק ביותר (תוד"ה בקוטרא), ור"ח בית הכסא שלהם שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר (תוד"ה בקוטרא), אין חזקה לנזיקין.

הרחקת שוּבך- הבא לעשות שוּבך צריך להרחיקו מהעיר נ' אמה (לרש"י היונים מפסידים את זרעוני הגינות, ולתוס' ד"ה מרחיקין) מפסידים את התבואה ששוחחים בגגות), **ואע"פ** שהם עפות יותר וכדללהן, מ"מ אינם אוכלות אלא עד נ' אמה), ומשדות אחרות לת"ק צריך להרחיק נ' אמה, ולר"י בית ד' כורין, כשיעור פריחת היונה בפעם אחת. והלוקח שדה עם שוּבך אפי' אם אין סביבו אלא רובע קב הרי הוא בחזקתו.

פריסת מצודות ליונים- אין פורסים נשבים ליונים כדי שלא ילכדו בהם יונים, אלא במרחק ל' ריס –ד' מילין, ובישוב אפי' במרחק ק' מיל לא יפרוס, י"מ דהיינו ישוב כרמים שפורחים הרבה מכרם לכרם, וי"מ ישוב שובכים מפני שהיונים מדלגות משוּבך לשוּבך, ואיירי שהשובכים האחרים הם שלו או של כנעני או של הפקר שאינו לוכד יונים של אחרים.

טוענים ליוּרש וללוּקה- הטוען שהקרקע שלו בירושה או בקנין והמוריש או המוכר החזיק ג' שנים, אינו צריך טענה, אבל בסתם מחזיק אם אינו טוען שקנאה אלא אומר שאף אחד לא מחה בו, אינה חזקה. והקונה שדה עם שוּבך הרי הוא בחזקתו אפי' אינו רחוק אלא בית רובע, וכן הקונה או יורש. תוס'. חצר עם זיזים וגזוזטראות הבולטים לה"ר הרי זה בחזקתה אע"פ שכשבא לבנות צריך לכוּנס לתוך שלו, (וצריכא דביזים וגזוזטראות י"ל שכנס לתוך שלו ומחלו לו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. (תוד"ה אחילו). ובשוּבך י"ל שכיון שהוא יחיד פייסו או שמחל לו).

רוב וקרוב

כ"ג: רוב וקרוב- לרבי חנינא הכרעה על פי רוב עדיפה מהכרעה על פי קרוב, אע"פ שהכרעת קרוב ג"כ מדאורייתא, דכתיב "הייתה העיר הקרובה אל החלל", וכתב "אחרי רבים להטות".

וכתבו התוס' (ד"ה רוב) שאף שמצינו שהולכים אחר הרוב בחנויות, ומשמע שאפילו אם התנות העשירית קרובה יותר הולכים אחרי הרוב, קמ"ל שאף היכא דליכא תרי רובי (דלתות המדינה נעולות) רוב עדיף. ור"י מפרש דקמ"ל רבי חנינא שאפי' **בקורבא דמוכח** אזלינן בתר רוב, וט' חנויות הוי קורבא דלא מוכח, ורב (כ"ד). ס"ל שרק בקרוב דאינו מוכח אזלינן בתר רוב.

והא דמצינו **בעגלה ערופה** שהעיר הקרובה אל החלל צריכה להביא עגלה ערופה, איירי שאין עיר אחרת גדולה יותר, וכן איירי שהעיר **יושבת בין ההרים** שאין דרך רוצחים לבוא ממקומות אחרים לכאן, דאל"כ אזלינן בתר רובא דעלמא. והקשו התוס' (ד"ה בדליכא) שכאן משמע שהעיר שמסתבר שממנה יצא הרוצח מביאה עגלה ערופה, וא"כ צ"ב למה אם העיר הסמוכה אין לה ביי"ד, מביאה עיר אחרת שיש לה ביי"ד.

ניפול הנמצא-

אם הניפול נמצא בתוך נ' אמה לשוּבך, אם אין שוּבך בתוך נ' אמה הרי הוא של **מוצא** דאזלינן בתר רובא דעלמא, דהיכא דליכא חזקה הולכים אחר הרוב (ובאבידה לרשב"א חייב להכריז אף בעיר שרובה כנענים, דזה תקנת חכמים לקיים השבת אבידה, והמוצא לא מתיישב דשמא מוצאו ישראל ויכריז). תוד"ה חוץ. עוד כתבו (ד"ה בדליכא) דאי איכא שוּבך בתוך ל' ריס, אזלינן בתר רובא דעלמא.

ואם יש שוּבך בתוך נ' אמה הרי הוא של בעל השוּבך, ואין תולים בעוברי דרכים כיון שהם נזהרים שלא יפלו להם היונים, ורק היכא דודאי נפל תולים בעוברי דרכים. (תוד"ה ודאי). ולרבי חנינא דס"ל שרוב עדיף מקרוב צ"ל דאיירי במדדה, דאינו יכול לדדות אלא נ' אמה ואם הלך יותר מנ' אמה הרי אינו בכלל מדדה אלא מפריח, והולכים בו אחרי רובא דעלמא, (אבל באינו מדדה ואין שובכים אחרים הרי הוא של בעל השוּבך אפי' אם הוא רחוק נ' אמה מן השוּבך).

רב ירמיה הסתפק מה הדין כשרגלו אחת מוחץ לנ' אמה, ועל שאלה זו הוציאוהו מביהמ"ד. לרש"י לפי שהיה מטריח עליהם. וכתבו התוס' (ד"ה ועל דא) שאין הטעם משום שדבר זה אינו מצוי, שהרי מצינו דינים כאלו במשניות, אלא הוציאוהו מפני שאינו מדדה אפי' רגל אחת יותר מחמישים אמה, דכל מדות חכמים הם כך. ואם נמצא בין ב' שובכות הרי הוא של הקרוב, ולרבי חנינא שרוב עדיף מקרוב איירי ששניהם שווים, ואיירי שהגוזל נמצא בשביל של כרמים, שאין הגוזל מדדה אא"כ הוא רואה את קינו ומהאי טעמא ליכא נמי למימר שהוא מעלמא, (וכתבו התוס' דהוי מצי למימר ששאר השובכים יותר מנ' אמה, שרק בשובכים אלו שייך לומר שמדדה ע"י הכרמים), אבל בלאו הכי אזלינן בתר רובא דעלמא, ואם יש רק ב' שובכין בתוך ל' ריס אין הולכין אחר רובא דעלמא. תוס'.

כ"ד. דם שנמצא בפרוודור בין כותלי בית הרחם מבחוץ (בגג הפרוודור מן הלול ולפנים. תוד"ה אמר), הרי הוא **טמא**, שחזקתו שבא מן המקור, ואע"פ שדם העליה קרוב ודם העליה טהור. וכתבו התוס' (ד"ה ואף) שכאן זה קורבא דמוכח, שמן המקור אינו יכול לבוא לשם אא"כ שחתה ביותר. ורבי חייא אמר שחייבים עליו על ביאת מקדש ושורפים עליו את התרומה דהוי דין ודאי.

רבא סבר שדין זה הוא אף אי נימא שקרוב עדיף מרוב, דכיון שדם המקור הוא מצוי דמיו רבים יותר ותדירים יותר אזלינן בתריה, וחזר בו רבא, והוכיח מרבי חייא שרוב עדיף מקרוב, ושרוב הוא דין דאורייתא אפי' ברובא דליתא קמן. תוס'. וכן הוכיח כדברי רבי זירא שאע"ג שדלתות המדינה נעולות אזלינן בתר רובא, והיינו בתשע חנויות שמוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר טרף, שחתיכה שנמצאה הולכים אחר הרוב, אע"ג דליכא אלא חד רובא של אותה העיר, ואין לצרף לזה רוב טבחים שסביבות המדינה שהם ישראל, משום שדלתות המדינה נעולות, והכא נמי באשה ליכא אלא חד רובא ואזלינן בתר רובא. וכתבו התוס' (ד"ה ושמע) שאע"פ שרתוי רובי זה גזירה דרבין, היה מקום לגזור בחנויות, שמא יקח מן הקבוע, ובאשה היה מקום לגזור שלא לשרוף מן הלול ולפנים אטו מן הלול ולחוץ.

חבית יין שצפה בנהר אם נמצאת כנגד עיר שרובה עכו"ם אסורה, ואם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל לרב מותרת אפי' נמצאת סמוך לבית עכו"ם. ולשמואל אסורה אפי' נמצאת כנגד עיר שכולה ישראל. תוס' (כ"ג: ד"ה רוב). דשמא התגלגלה מעיר אחרת. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר שנחלקו בדין רוב וקרוב, די"ל שלכו"ע רוב עדיף מקרוב, ונחלקו אם מסתבר שהתגלגלה בזרם הנהר החזק שבמרכוז, או שהיתה טובעת בעיקולי – מערבולות המטביעות את מה שמגיע לשם, ופשוטי – מי הפשרת שלגים, המעכים את מה שמגיע לשם.

המוצא חבית יין בכרם **ערלה** היין מותר בשתיה ואין חוששים שהוא ערלה, ואף אי קרוב עדיף מרוב, הכא אין דרך הגנב להצניע סמוך למקום הגניבה שמא ימצאוהו הבעלים, (ואי רוב עדיף מותר, אע"פ שרוב העולם נכרים לא הוי יין נסך, דרוב גנבי ישראל. תוד"ה ואצנועי). אמנם ענבים אסורים באכילה, דדרך להצניעם קרוב.

המוצא נודות יין בין גפנים של ישראל היין מותר בשתיה (וכתבו התוס' (ד"ה ב) דהכא הוי קורבא דמוכה), ולרבי חנינא איירי שרוב שופכי היין לנודות הם ישראל, אמנם בנודות קטנים חוששים שהם של עוברי דרכים, אא"כ יש עמהם נודות גדולים, שאז י"ל שהניחום כדי להשוות את המשא.

הרחקת אילן מן העיר

כ"ד: **שיעור ההרחקה**- הבא ליטוע אילן צריך להרחיקו מן העיר כ"ה אמה, משם נוי העיר שיהיה מרחב פנוי לפניה, וחרוב ושקמה שענפיהם מרובים יש להרחיקם מן העיר נ' אמה, ולאבא שאול כל אילן סרק יש להרחיקו נ' אמה מפני שהוא גנאי לעיר.

ואף שלרבנן יש להשאיר סמוך לעיר אלף אמה מגרש ואלף אמה שדה, ואין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה, מתני' כר"א שמתיר לעשות שדה מגרש או מגרש שדה דס"ל שאין האיסור אלא בערי הלויים, ובכ"ה אמה הסמוכים לעיר אסור משום נוי העיר, או דמתני' כרבנן ואין האיסור אלא בזרעים, אבל אילנות מותר, ובכ"ה אמה הסמוכים לעיר אסור. וכבר מצינו חילוק בין אילן לזרעים, שקרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, אם נזרע רובו דינה כגינה שאין הקיפה לדירה ואסור לטלטל בתוכו, ואם ניטע רובו דינו כחצר שלפני הבתים שהקיפוה לדירה ומותר לטלטל בו.

אם צריך לשלם לבעל האילן-

אם האילן קדם לעיר צריך לקוצצו, אך נותנים לו דמים, ואין יכול בעל האילן לבקש שישלמו לו לפני שיקצוץ, משום ד"קדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קריא" שכל אחד יסמוך על השני שישלם, ובעל האילן נח לו להשאירו, לפיכך יקוץ ואח"כ יגבה מעותיו בני"ד. וכתבו התוס' (ד"ה מ"ש) שאף שצריך לקוץ אף בלי הדמים, מ"מ פעמים שלא ישמע אם לא דע מי ישלם לו. עוד כתבו דאם האילן קדם אין לחוש אם לא יקצוץ, כיון ססמך בהתר.

ואם העיר קדמה צריך לקוצצו ואינו מקבל דמים, ואף שהנוטע אילן סמוך לבור צריך בעל הבור לשלם אף שהבור קדם, שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד.

ובספק מי קדם צריך לקוצצו ואין נותנים לו דמים. ואף שבבור אם יש ספק לא קוצצים, התם אם האילן קדם לא יקוץ ועל כן כשבא לקוץ צריך ראיה, אבל הכא כיון שאף כשנטע כדין קוצצים ממילא אף בספק קוצצים, ולגבי הממוזן עליו להביא ראיה.

הרחקת גורן-

הבא לעשות גורן קבוע צריך להרחיקו מן העיר נ' אמה כדי שלא יזיק שהמוץ שיוצא בזריה מזיק לבני העיר ומייבש את הזרעים, וכן הבא לעשות גורן בתוך שלו לא יעשה אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח, וכן ירחיק נ' אמה מנטיעות חבירו, ומניירו (-חרישה שחורשים בקיץ וממתינים מלזרוע עד החורף כדי שימותו שורשי העשבים) מפני שעושהו גלל שמרבה את הזבל

יותר מדאי ושורף את הזרעים, ומדלועיו וקישואיו מפני שהאבקה מייבשתם.

אביי מבאר סיפא דמתני' שאם בא לעשות גורן שאינו קבוע, והיינו שאינו זורה ברכת, צריך להרחיקו מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק פחות מנ' אמה.

כ"ה: **הרחקת זברים שיש להם ריח רע**- מרחיקים נבילות קברות ובורסקי נ' אמה מהעיר, ואין עושים בורסקי אלא במזרח העיר מפני שבדרך כלל הרוח המזרחית חלשה ואינה מביאה את הריח לעיר. ובתוס' כתבו שהרוח המערבית תרחיק את הריח מן העיר, וכמו שמצינו שהישן למזרח הגורן דמו בראשו, מפני שהרוח מכניסה את הקש בחוטמו, ולר"ע מותר גם בצפון ודרום, וצריך להרחיק נ' אמה, אבל במערב אסור מפני שהיא תדירה בהשראת השכינה, וכדלהלן.

מקום שכינה-

לרבי אבהו **שכינה במערב** ולכן נקרא "אוריה" בלשון לע"ז והיינו שהשכינה במערב ופניו למזרח נמצא המזרח אוירו, וי"מ שאוריה היינו מערב. וכן לריב"ל שכינה במערב, וכדכתיב **"וצבא השמים לך משתחווים"** שהשמש והירח העומדים במזרח משתחווים למערב" ואף שבלילה משתחווים למזרח, אין ללמוד אלא ממה שאנו רואים. תוס'. ולרב אחא בר יעקב אין משם ראיה, דשמא הם משתחווים למזרח והולכים לאחוריהם. (ואין ללמוד ממה שהשכינה בבית המקדש היתה במערב, די"ל שהשכינה בכל מקום, ומ"מ ארון וכפורת חייבים להיות רק במקום אחד, ולריצב"א אף שקודש הקדשים היה במערב, הארון היה במזרח קודש הקדשים. תוס').

ולרב אושעיא **שכינה בכל מקום** (ששלוחי המקום מחזירים שליחותם לומר עשינו שליחותך למקום שמשם נשתלחו דאף שם השכינה שרויה), וכן ס"ל לרבי ישמעאל (דכתיב "ומלאך אחר יוצא לקראתו"). ורב ששת (שהיה מאור עיניים ואמר לשמשו שיעמידו להתפלל לכל צד, חוץ ממזרח שאע"פ שגם שם יש שכינה, מ"מ עובדי ע"ז מתפללים לשם). וס"ל כרבי ישמעאל, ודלא כבהרייתא שצריך להתפלל לכיוון ירושלים, דכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם". תוס'.

יערוף כמטר לקחי וכו' הגמ' דורשת פסוק זה על ד' רוחות שכמו שא"א לעולם בלא רוחות, כך א"א לעולם בלא תורה.

רוחות- ד' רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית מנשבת עם כולם, ואלמלא כן אין העולם יכול להתקיים, ורוח דרומית קשה מכולם, ואלמלא מלאך מעמידה היתה מחריבה את כל העולם. רוח מערבית באה מעורפו של עולם י"מ מחוחקו של עולם, וי"מ מאחוריו של עולם (ונקרא אחור משום ששכינה במערב ופניה למזרח, ולמ"ד ששכינה בכל מקום נקרא מערב אחור מפני שהשכינה בביהמ"ק במערב ופניה לישראל שמשתחווים במזרח. תוס'). רוח צפונית מוזילה את הזהב מפני שמחממת ומביאה שרב ומגיע רעבון לעולם. רוח מזרחית מסערת את כל העולם והיינו כשהיא באה לפורענות, אבל בסתמא היא נוחה מכל הרוחות. רוח דרומית מביאה מטר ומגדלת עשבים, ומיום שחרב ביהמ"ק לא באו גשמים מרוח דרומית (ואין הגשמים יורדים מאוצר טוב), וכשהמטר יורד בצעף הוא בא מרוח מזרחית.

כ"ה: **סדר מהלך החמה בעולם**- לר"א העולם כאכסדרא שאינו מוקף בצד צפון, וכשהחמה מגיעה לצפון מערב היא נכפפת ועולה מעל הרקיע ומהלכת ברוח צפונית. ולרבי יהושע העולם מוקף מכל צידיו כקובה, והולכת ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון וכשהחמה מגיעה לצפון מערב היא מקיפה וחוזרת מאחורי הכיפה דרך חלקו, שמהלך החמה ביום הוא דרך דרום אפי' ביום קצר, ובלילה דרך צפון אפי' בלילה קצר, ומזרח ומערב לפעמים החמה מסבבתן בלילה, כשהימים קצרים, והחמה יוצאת מצפון מזרח ושוקעת בצפון מערב, ולפעמים מהלכתן ביום, כשהימים ארוכים, יוצאת בדרום מזרח ושוקעת בדרום מערב, ומהלכת בלילה ג' רוחות, דכתיב "הולך אל דרום וכו' ".

הרוצה שיחכים ידרים, והרוצה שיעשיר לרב יצחק יצפין, ולריב"ל ידרים, והיינו שיצדד אצדווי מעט לצד דרום, דהא

ס"ל ששכינה במערב. ובבל שהיא לצפונה של א"י יתפללו לצד דרום לצד ירושלים, דכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם".

שיטת רבי יוסי בחרדל ודבורים נתבארה לעיל י"ח: .

הרחקת אילן מבור

שיעור ההרחקה- הבא ליטוע אילן צריך להרחיקו מבורו של חבירו כ"ה אמה, וחרוב ושקמה ששורשיהם מרובים יש להרחיקם נ' אמה, והרחקות אלו הם בין אם האילן גבוה מהבור שאז השורשים יורדים למטה ומזיקים לבור, בין אם הוא נמוך מהבור שאז השורשים מרפים את הקרקעית של הבור, ובין אם הם באותו גובה.

אם צריך לשלם- אילן ובור הסמוכים יותר מהשיעור הנ"ל, אם הבור קדם יקצוץ את האילן וישלם עבורו דכיון שנטע ברשות, ואין האילן מזיק אלא אחרי זמן מרובה, לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים, בשביל הזיקא דיחיד, ואם האילן קדם או שיש ספק מי קדם לא יקצוץ.

שיטת רבי יוסי בהרחקת נזיקין שאף כשהבור קדם לא יקצוץ, שזה חופר בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו. והלכה כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק את עצמו. ומוזדא רבי יוסי שאם הוא מזיק **בגירי דליה** צריך להרחיק, וכגון אדם שגר בעליה ונוטל ידיו ונופלים המים מידו ממש על התחתון, (אבל אי פסקי והדר נפלי לא הוי גיריה דליה).

ועל כן **כותשי שושמטין שהבית מתנווד מכח הכאתם** צריכים להתרחק מן הבית, כפי השיעור שהמכסה שעל הכד מתנווד, לרש"י היינו כד המונח על החומה, ולתוס' היינו שהבנין מתנווד כמו שמתנווד מכסה כד האחוז ביד אדם. עוד כתבו התוס' שאע"פ שבונה הבית היה עני, וא"כ סמכו בהתר דלא היה להם לחשוב שיעשיר ויבנה בית, מ"מ כיון דהוי גיריה דליה צריכים להרחיק, כיון שאין תשמישם קבוע כ"כ, ואמנם ברפת בקר וחנות של נחתומין אם סמכו בהתר א"צ להרחיק, כיון דתשמישם קבוע.

כ"ו, חיוב במזיק ע"י זיקא-

המנפץ פשתן והנעורת עפה ומזיקה, לרבינא לא חשיב גיריה דליה כיון שהרוח היא מעיפה את הנעורת, ואף שהמזיק ע"י גץ שיצא מתחת הפטיש חייב אע"פ שהרוח מוליכתו, שאני התם שהוא מעונין שהגץ יצא החוצה כדי שלא ישרוף את ביתו. ולמרימר המנפץ חייב, וכמו שמצינו לגבי שבת שהזורה ורוח מסייעתו חייב, ורבינא ס"ל דשאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל בניזיקין גרמא פטור, ומרימר ס"ל דמ"מ גרמא בניזיקין אסור.

והקשו התוס' (ד"ה זיקא) למה אינו חייב מטעם אש, דהא איירי הכא ברוח מצויה, ותי" ר"י שרק כאשר הוא עשה אש והרוח הולכתה והזיקה חייב, אבל אם הרוח עשתה את האש פטור, דהוי כלביה וליבתו הרוח, ובגץ שיצא מתחת הפטיש הגץ יוצא ומתרחק מכותו לבד, וחייב על מה שגומר והולך ברוח מצויה. ואמנם כל זה לרבי יוסי, אבל לרבנן חייב להרחיק אפי' כשמזיק ע"י הרוח, כמו לעיל לגבי גורן. עוד כתבו התוס' שמחלוקת רבי יוסי ורבנן אינה לענין חיוב הרחקה, אבל לענין תשלומין לא פליגי, ולהכי לא מצוי לאוקמי מה שחייב בגץ כרבנן. עוד כתבו שבנמיה חייב להרחיק אפי' לרבי יוסי, משום שלפעמים היא קופצת בזמן הנחת הסולם. ועוד י"ל שבעלי חיים חמירי מרוח.

הרחקת אילן משדה חבירו

שיעור ההרחקה- הבא ליטוע גפנים או שאר אילנות צריך להרחיקם משדה חבירו בין שדה לבן בין שדה אילן ד' אמות, כדי עבודת הכרם שכשיחרוש לא יצטרך להכנס לשדה חבירו, והני מילי בארץ ישראל, אבל בבבל שמחרשתם קצרה די בב' אמות (ובדורא דרעותא בעינן ד"א, משום שהיתה להם מחרישה כמו בא"י. תוס'). וכן באילן הסמוך לאילן או גפן הסמוך לגפן, אבל הבא ליטוע אילן ליד גפנים צריך להרחיקם יותר, מפני שהציפורים יושבות על העצים ומזיקות את הענבים, וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שדין זה הוא דווקא כשנוטע אילן, ולא כשנוטע זרע, דממילא זה גדל ולא הוי גיריה דיליה. (ורבא בר רב חנן לא רצה לקצוץ בעצמו משום

שאסור לקצוץ דקל שעושה קב פירות, והא דיתא במתני' קוצץ גנותן דמים. י"ל דאיירי באילן סרק, או שמכחישים יותר מדאי. תוס'. ורבי חנינא אמר שבנו מת בגלל שקצץ אתאנה, ואמר לרב יוסף שהוא יקצוץ).

לרש"י (י"ח). נקט הכא גפנים לומר שאין איסור כלאים אם יש גדר באמצע, והתוס' הק' דהכא איירי בגפנים הסמוכים לגפנים, ועל כן כתבו דנקט גפנים וכל אילן דלא נימא שרק בגפנים צריך ד"א כמו לענין כלאים.

ואם יש גדר כל אחד יכול לסמוך אילנו לגדר, ואם השורשים יוצאים לשדה חבירו רשאי בעל השדה שיצאו לתוכה השורשים לקוצצם עד עומק ג' טפחים כדי שלא יעכבו את המחרישה, ואם בעל השדה חופר בור שיש ומערה יכול לקצוץ את השורשים כפי הנצרך לחפירת הבור, והעצים שלו.

כ"ו: **קציצת שורשי אילן של אחר**- רב הונא בריה דרבי יהושע קצץ את שורשי הדקלים שהיו לרב פפא בסמוך לשדהו, ואמר שעושה כך מפני שבא לחפור שם, ואמר לו רב הונא שמיצר של יחיד שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וכן היה יכול לומר לו שמחוץ לט"ז אמה אינו יכול לקצוץ שאע"פ שהשורשים מתפשטים כ"ה אמה, אינם יונקים אלא בט"ז אמה. רש"י.

והתוס' (ד"ה עד) מבארים שבני רה"ר החזיקו לעבור בגבול שדהו של רב הונא, וברשותו החזיקו, ולשם היו יוצאים השורשים של רב פפא, ורב הונא חפר שם יקצץ את השורשים, וטען לו רב הונא שכיון שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וממילא אסור לו לקצוץ את השורשים, ואמר רב הונא שיכל לומר לו שכיון שנשא ר ט"ז אמה למעבר הרבים אין בזה משום מיצר שהחזיקו בו רבים. ובאופן אחר ביאר התוס' שהגדון היה למי שייכים השורשים, ואמר רב פפא שאף שאין לו חזקה כרבים שהחזיקו במיצר לענין למנוע את הקציצה, מ"מ אין זה סיבה שלא יהיו השורשים שלו, ורב הונא יכל להשיב לו שאין השורשים של בעל האילן אלא בתוך ט"ז אמה.

שיעור יניקת שורשי אילן ונ"מ לכמה דינים

שיעור היניקה לדין מעילה בהקדש- שורשי אילן של הדיוט שנכנסו לתוך קרקע של הקדש, או של הקדש שנכנסים לשל הדיוט, אף שאסור להנות מהם מדרבנן, אין בהם מעילה אם נהנה. הגמ' רוצה לפשוט מהרישא שהשורשים שנכנסים לרשות חבירו הם של בעל האילן ולא של בעל הקרקע, והגמ' אומרת דא"כ בסיפא מבואר שהם של בעל הקרקע, ועסקינן בגידולים הבאים לאחר מוכאן וסבר שאין מעילה בגידולים, וא"כ אין ראיה מכהאן של מי השורשים, והא דלא אשמועינן שאף שורשי הקדש בשדה הקדש אין בהם מעילה, משום דאתא לאשמועינן שאין נהנין אפי' שאין הכל של הקדש. תוס'. ור"ח מפרש שאפשר לפשוט שהשורשים הם של בעל האילן, דא"כ ליתני ברישא של הקדש בשל הקדש, והגמ' באה לבאר את הסיפא, ששל הקדש שנכנסו לשל הדיוט אין בהם מעילה, כיון שאין מעילה בגידולים. ולרבינא לא קשיא מפני שיש חילוק בין תוך ט"ז אמה דאזלינן בתר אילן, לחוץ מט"ז אמה שאם יצאו ט"ז אמה לתוך של הדיוט אין מועלין בהם.

שיעור היניקה לדין ביכורים- אילן הנמצא בתוך ט"ז אמה למיצר, לעולא גלגן הוא מפני שיונק משדה חבירו, ואין מביאים ממנו ביכורים רש"י כתב שא"צ להביא ביכורים, דבעינן "אשר תביא מארצך". והתוס' כתבו הטעם שאין מביאים גזל על המזבח. ולרב דימי כך סובר גם ריו"ח (כ"ז:), ולרבינן ריו"ח סובר שבין אילן הסמוך למיצר ובין אילן הנוטה לרשות חבירו מביא ביכורים וקורא, שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ שהתנה עמהם שלא יקפידו על כך. רש"י חשיב "מארצך". תוס'. רש"י כתב שנוטה היינו נופו, והתוס' הביאו מדבריו דאיירי בשורשים.

אף לעולא יש שורשים עד כ"ה אמה, ומ"מ אינם מכחישים בקרקע אלא ט"ז אמה (כ"ז:).

וכתבו התוס' דהלכה כרבי יוסי שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, ועולא ס"ל כרבנן, והא דבעו רבנן רק ד' אמות היינו היכא דמפסיק צונמא.

שיעור היניקה לדין חרישה בערב שביעית-

עשר נטיעות המפוזרות בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה מותר לחרוש עבורם עד ר"ה של שביעית, מפני שהם צריכים את כל הבית סאה, והלכה למשה מסיני היא. (ופחות מעשר נטיעות א"צ חרישה כ"כ, ויותר מי' אין חורשים לפי שעומדים ליעקר. תוס'). ובית סאה הוא חמישים אמה על חמישים אמה, ולפי החשבון יוצא שלכל אילן יש מאתים וחמישים אמות מרובעות, וזה דלא כדברי עולא שאילן יונק ט"ז אמה לכל רוח, והיינו ל"ב אמה על ל"ב אמה, שזה יוצא אלף וכ"ז.

כ"ז: **ג' אילנות** גדולים היונקים יותר מנטיעות, ומפוזרים בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה, אף שהם של ג' בני אדם נחשבים שדה אילן שמותר לחרוש את כל הבית סאה בשבילים בערב שביעית עד עצרת, דאילו שדה לבן מותר רק עד הפסח, ואם הם מפוזרים יותר אין חורשים מפסח עד עצרת אלא תחת האילן וחוצה לו כמלוא אורה וסלו, ולפי שיעור זה לכל אילן יש שמונה מאות ושלושים ושלושה עשר אמה, ודלא כעולא, ואין לומר דלא דק, דהא הוי קולא לפטור מביכורים. הגמ' מבארת ששיעורו של עולא הוא בעיגול, וריבוע של אלף וכ"ד אמה יוצא שבע מאות ששים ושמונה בעיגול (שהרי המרובע יתר על העיגול רביע), ונמצא שעולא הוסיף חצי אמה שההפרש הוא ס"ה אמות מרובעות, שהם חצי אמה על ק"ל אמה, שהם מקיפים את הל"ב אמה על הל"ב אמה, ונמצא יניקת האילן ט"ז וחצי אמה, ולא דק לחומרא, (אך באמת גם מעל ט"ז אמה פעמים אינו מביא ביכורים. תוס'). ואנחנו כיון ששיעורו של עולא הוא בעיגול שיעור ההפרש הוא שני שלישי אמה, ולא דקדקה הגמ' בזה, ויש גורסים תרי תילתי. וע"ע בתוס' מה שביאר, ואכמ"ל.

שיעור היניקה לדין ביכורים בלוקח אילן- לעולא שאילן הסמוך למיצר ט"ז אמה אינו מביא ביכורים, הא דתניא שהקונה אילן וקרקעו מביא ביכורים וקורא, איירי בקנאו עם ט"ז אמה שסביביו. ואם קנה ג' אילנות קנה עמם קרקע בשיעור זה, ומביא וקורא, ואם נופם יותר מט"ז אמה קונה תחתיהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו. תוס'. ובב' אילנות מביא ואינו קורא ולר"מ קנה קרקע ומביא וקורא. ואף שלמ"ד קנין פירות קנינן הגוף הקונה קנין פירות מביא וקורא, שאני הכא שאם יתייבש האילן מיד אין הקרקע שלו, ועוד שהרי אינה קנייה לו לשטוח בה פירות. תוס'.

והא דתניא שקרקע כל שהוא חייבת בביכורים איירי בחיטים שהרי כל ז' מינים חייבים בביכורים. ואף שחטיה יניקתה ג' טפחים כדאשכחן לענין כלאים, מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה. תוס'. (וכן קרקע כל שהוא חייבת בפאה, וכותבים עליה פרוזבול, וקונים מטלטלין אגב קרקע זו שאם קנה את הקרקע בכסף שטר או חזקה, קונה אף את המטלטלין אע"פ שמטלטלין אינם קנינים בכסף אלא במשיכה. ואין לגרוס ובידיו שאין וידוי אלא במעשר ואינו תלוי בקרקע, אבל התוס' כתבו שבירושלמי מבואר שאף ליודוי צריך קרקע).

פרוזבול הוא תקנת הלל שלא ימנעו מלהלוות מפני השביעית, ויעברו על "השמור לך וכו', ", ונופו של פרוזבול הוא "מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", ומוקמינן לה בשביעית בזמן הזה שהיא דרבנן. ולא תיקן הלל פרוזבול אלא כשיש ללוה קרקע, לדלוה בלא קרקע לא שכיחא. רש"י. ופירש רש"ב דהא דמהני קרקע כל שהוא מפני שאין אונאה לקרקעות והוי כמשכון על הכל, והתוס' הקשו דביטול מקח יש בקרקעות ביותר מפלגא, ועל כן פירשו הטעם מפני שיכול לגבות ולחזור ולגבות. עוד כתבו שעצץ נקוב כותבין עליו פרוזבול, אע"פ שיכול לכלותו, דלא פלוג רבנן במקרקעי.

כ"ז: **יניקת אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל**- לרבי טבל וחולין מעורבים זה בזה ואין סומכין על הברירה לומר שרק אלו הגדלים לצד הארץ חייבים, ולרשב"ג הולכים לפי מקום הגידול, ונחלקו אם יש ברירה. ולעולא שהאילן יונק ט"ז אמה, וא"כ אף אילן שכולו בחו"ל והוא בתוך ט"ז אמה הוא יונק מא"י, צ"ל דאיירי שיש הפסק צונמא בין השורשים שבא"י לשורשים שבחו"ל, וטעמא דרבי משום שמעל הקרקע הגזע חוזר ונעשה אחד, ונחלקו אם גם היניקה מתערבת או לא.

קציצת ענפי אילן

קציצת ענפים הנוטים לשדה חבירו- אילן שענפיו נוטים לשדה חבירו, יכול בעל השדה לקצוץ מלא המרדע ע"ג המחרישה שלא יעכבוהו ההוליך מחרשתו שם, ובחרוב ובשקמה שצילים מרובה ומזיקים לשדה יכול לקצוץ כל מה שנוטה לשדהו, ולאבא שאול ה"ה בכל אילן סרק, ובנוטה לתוך בית השלחין כל אילן יקצוץ כל מה שנוטה מפני שהצל מזיק לבית השלחין.

קציצת ענפים הנוטים לרה"ר- אילן הנוטה לרה"ר, לת"ק קוצץ את הענפים התחתונים כשיעור שיוכל לעבור שם גמל ורוכבו. לר"ל דין זה הוא לר"א הסובר שמותר לעשות חלל תחת רה"ר אם יכולה עכשיו להלך שם עגלה טעונה אבנים אע"פ שיתכן שתליע אח"כ, ולריו"ח אף לרבנן שאין עושין חלל תחת רה"ר היינו שמא הכיסוי תליע ולא ידע מכך, אבל כאן יכול לקצוץ כל ענף שיגדל.

לרבי יהודה די בשיעור שגמל טעון פשתן או חבילי זמורות יעבור שם, ואם יצטרך לעבור שם גמל ורוכבו יכול להתכופף.

לרבי שמעון יקצוץ כל מה שנוטה לרה"ר מפני אהל הטומאה - שמא יפול כזית מות מתחת האילן ויאהילו הענפים על עוברי הדרכים ויטמאום, ואין החשש שמא יזרוק לשם עורב טומאה, דא"כ סגי בדיחלולי בעלמא, לרש"י היינו לחתוך ענף אחד מכל שני ענפים, כדי שהטומאה לא תיעצר שם, ור"ח מפרש דדחלולי היינו עץ בצורת אדם המבריח את העופות, דחיישינן שמא כשיברח העוף ישאר שם את הטומאה.

חזקת הבתים

חזקה בקרקעות

המחזיק במטלטלין, ובא אדם אחר וטוען שהם שלו, המוציא מחבירו עליו הראיה, ובלא ראיה משאירים את הממון ביד המחזק, אע"פ שלפני כן זה היה של האדם הטוען לבעלות במטלטלין אלו. לעומת זה בקרקע אין המחזיק בקרקע זוכה בה אם בא אדם אחר וטוען שהיא היתה שלו, אלא כל המוקדם בבעלות בקרקע (מרא קמא) יכול להוציא אותה מיד המחזיק בה כעת, ורק כאשר אדם מחזיק בקרקע ג' שנים, ויש עדים על כך, הוא נאמן לטעון שהוא קנה אותה מהמרא קמא, אף שאין בידו שטר מכירה המוכיח טענה זו.

בפרק זה יבואר אלו דברים צריכים חזקה ג' שנים שלימות, ובאלו דברים מספיק פחות, מה מקור או טעם הדין של חזקת ג' שנים, האם ג' השנים צריכים להיות רצופות, והאם צריך עדים גם על הלילות, איזה טענת בעלות צריך המחזיק כדי שהחזקה תועיל, איזה טענה של המרא קמא מועילה כנגד המחזיק, מה נחשב מחאה כדי לבטל את החזקה, האם כמה אנשים שהחזיקו בקרקע מצטרפים לג' שנים, למי אין חזקה כלפי המרא קמא מפני שאי ראיה מהחזקתו שהוא החזיק בה כבעלים, ועוד מדיני חזקה.

עוד יבואר בפרק זה דיני מעשה קנין של חזקה בקרקעות, דיני חזקת תשמישין, ועוד דינים.

כ"ח. אלו דברים צריכים חזקה ג' שנים שלימות- בתים בורות שיחין ומערות מערות שובכות מרחצאות ובית הבד, ובית השלחין שעושה פירות תדיר בגלל ההשקיה, והעבדים, וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר, כל אלו צריכים חזקה ג' שנים, ובעינן באלו חזקה מיום ליום דבעינן שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לצאת ממנה באותם שנים. ואם החזיק בהם ג' שנים שלימות, וערערו הבעלים הראשונים, והמחזיק טוען שקנאה ואבד שטרו מועילה החזקה.

חזקת שדה הבעל- שדה הבעל הגדילה ממי הגשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה, לרבי ישמעאל אם החזיק ג' חודשים בסוף שנה ראשונה (שיש הממהרים לזרוע אז), וג' חודשים בתחילת שנה שלישית, וי"ב חודש בשנה האמצעית, הוי חזקה שאין אדם רואה את חבירו זורע את שדהו לאכול פרי העשיי לשנה שלימה ושותק. ולר"ע מספיק חודש בסוף ראשונה וחודש בתחילת שלישית וי"ב חודש בשניה.

וכתבו התוס' (ד"ה שלשה) שמשמ"י משמע שצריך גם לזרוע וגם לקצור בג' חודשים ראשונים, והשוא א"כ למה לא מספיק שזרוע ויפקצור ג' (ב"ט) חודשים, ותי' דבעינן אכילה חשובה של י"ב חודשים באמצע, (ואספסתא מספיט ג' אכילות של ג' חודשים כיון שזה הזמן שלה). ושיטת התוס' שבג' חודשים ראשונים מספיק או זריעה בלא קציירה, או קציירה של מה שזרע הראשון, ובג' חודשים אחרונים מספיק זריעה (ולר"ע מספיק שיגדל ברשותו קצת והיינו חודש אחד), אמנם בג' חודשים אלו אין מספיק שזרוע יום או יומיים, אלא צריך שיאכלה שחת, ומה שמצינו (ל"ו) שאכילת שחת אינה חזקה, היינו כשאינה חוזרת לבוא, דאינו חזקה כדמחזקי אינשי, אבל אם אכלה באופן שאינה מתקלקלת הוי חזקה. ובשדה אילן שייך שבאותם ימים זימור ועכב את העצים לעצמו, או שינעל ויגדור ולא יניח לאדם להכנס לשם, דאי איכא גם זריעה מהני, אע"פ שנעילה לבד אינה חזקה.

חזקת שדה אילן– שדה אילן שפירותיה נלקטים לפרקים (ולא בפעם אחת כשדה לבן) א"צ ג' שנים, ואם כנס את תבואתו –יין, ומסק את זיתיו, וכנס את קייצו –תאנים, שעשאן קציעות והכניסם לבית, הוי חזקה כאילו הן ג' שנים. וביארו התוס' (ד"ה כנס) את סדר הדברים, שאע"פ שעיקר יובש התאנים הוא לפני בצירת הענבים, מ"מ קציצת התאנים היא אח"כ, או שבאמת הלקיטה היא לפני הבצירה, אך הלקיטה אינה חזקה מפני שמייבשים את התאנים במקום שגדלו, ואין החזקה אלא באיסוף שהוא מביאם לבית. ולר"ח סדר המשנה הוא תבואה בתשרי זיתים שבטב ו תאנים באב, והיינו חזקה בשנה אחת, שהשנה מתחילה בתשרי.

מקור דין חזקת ג' שנים

ילפותא משור המועד-

הולכי אושא אמרו שחזקת ג' שנים לומדים משור, שכמו ששור ע"י ג' נגיחות נהפך מתם למועד, כך ע"י ג' שנים יצאה הקרקע מרשות מוכר לרשות לוקח.

ואף ששור אינו חייב נזק שלם עד **נגיחה רביעית**, אין הטעם משום שאינו מועד אלא בנגיחה רביעית, דבשלישית נעשה מועד אלא שאין לו על מה לשלם. והא דפליגי אביי ורבא אי איירי קרא אף בנגיחה שלישית, משמעות דורשין איכא בינייהו, אבל לכו"ע אינו חייב נזק שלם אלא בנגיחה רביעית. ולהר' עזרא נחלקו אם חייב כשנגח את הנגיחה הרביעית ביום השלישי. תוד"ה א'.

כ"ח: ומו"מ חזקה שאין עמה טענה שאינו טוען שקנאה,

אלא שלא אמר לו אדם דבר מעולם, אינה חזקה, ולא אמרינן דהוי בחזקת שלא ימחה עוד כי כבר מחל לו, או דאיירי כשטוען שקנה מאחר שקנה מהבעלים, והוא לא יראה שהמוכר קנה מהבעלים או שדר בה אפי' יום אחד. (תוד"ה אלא). דמה שאחר ג' שנים הקרקע ברשות המחזיק הטעם הוא דשמא טענתו שקנאה ככונה, ואז חזקת ג' שנים מעמידה את הקרקע ברשותו, אבל אם הוא לא טוען למה שאנחנו נטען עבורו. וכתבו התוס' (שם) דסוגיא הדכא כמ"ד (ב"ק כ"ד). ליעודי תורא, ואמנם הולכי אושא שייכים גם למ"ד ליעודי גברא, שע"י ג' התראות נעשה מועד, ועוד שהרי גם למ"ד ליעודי גברא חייב נזק שלם בנגיחה רביעית, כיון שהודיעורו ג'פ שנגח וחיוב לשמור שורו, דחיובא דשור תלוי במה שהוזכק ליגח.

ומ"מ **מחאה שלא בפניו** אלא אמר בפני עדים דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה, הוי מחאה, ואע"פ שבשור בעינן "והועד בבעליו" וההעדאה שהיא התראה לשמור שורו, היא כמו מחאה שהיא התראה לשמור את השטר והראיה, יש חלקק, שההעדאה באה לחייבו ממון ולכן צריך בפניו כדי שיוכל להכחיש או להזים את העדים, אבל מחאה אינה אלא כדי שישמור את השטר, וזה מועיל אפי' שלא בפניו, הכא חברא חברא אית ליה עד שיגיע הדבר לאוזניו, ויזהר בשטרו. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שלהו"א כמו שהעדאה שלא בפניו לא מועילה, א"כ לא אמרינן קלא אית ליה, ה"ה מחאה לא תועיל, ונקט מחאה ולא חזקה כי חזקה נשמעת יותר מהעדאה. ומשני שיש קול גם למחאה וגם להעדאה, ומ"מ אף ששמע באלף עדים שהועד שורו גזה"כ דבעינן העדאה בפניו.

ואף לר"מ שמחייב בקירב נגיחותיו, לא מהני חזקה ע"י שיאכל ג"פ ביום אחד ג' תאנים שכל אחת התבשלה אחרי הקודמת, דבנגיחה כל נגיחה נפרדת מהיגיחה הקודמת, וכאן ג"כ צריך שהפרי השני לא יהיה בזמן אכילת הפרי הראשון, ואף בצלף שאכלו ג' ימים והרי הפרי קטן מאד בזמן אכילת הראשון. (תוד"ה כגון צלף). הרי תחילת הפרי היתה כבר ביום הראשון. ואכילת אספסתא שגוזזים אותו ג' פעמים בלי ימים אינה מועילה, לפי שאכלה לפני שנגמר

גידולה, ואם אכלה ג' חודשים שעקרה כל חודש זרוע אחרת, לפי ש הטעם של הולכי אושא צריך להועיל לחזקה, וא"כ הולכי אושא היינו רבי ישמעאל שאמר שבשדה האילן אם כנס תבואתו ומסק זיתיו וכנס קיצו הוי חזקה כמו ג' שנים. וכל זה לרבי ישמעאל שהדבר תלוי בג' אכילות, כמו חזקה בג' נגיחות, אבל לרבנן שהדבר תלוי בשיהוי זמן אין שייך ללמוד משור המועד. תוס' כ"ט. ד"ה שתא.

ילפותא מאזהרת הנביא- אין לומר שטעם חזקת ג' שנים הוא ממה שאמר ירמיה הנביא "שדות בכסף יקנו וכתוב הוספר וחתום" והיה זה בשנה עשירית למלכות צדקיהו, והזהירם על אחת עשרה -לכתוב שטרות ולהחתיים עדים, כיון שיגלו בשנה האחת עשרה ולא יספיקו להחזיק ג' שנים אלא שנתיים, (ולגריסת ר"ח "תוד"ה ודלמא) הנביא עמד בשנה תשיעית והזהיר שבשנה י"א תילכד העיר ויאבדו השטרות ויסמכו על חזקת ג' שנים). דדילמא שנה אחת הוי חזקה, ועצה טובה קמ"ל שיהא שטרו מוכן לראיה ולא יצטרך את העדים, כמו שמה ששלח ירמיה לאותם שגלו עם יכניה י"א שנה לפני גלות צדקיהו "בנו בתים וישבו ונטעו גנות ואכלו את פרים" כיון שלא תצאו משם אלא אחרי שבעים שנה, היה זה עצה טובה, וכן יעיץ להם "ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים", וא"כ אין מוכאן ראיה שחזקה היינו ג' שנים.

כ"ט: ואין לומר שצריך ג' שנים משום שאדם מוחל על פירות קרקעו לאדם האוכלם עד ג' שנים, דא"כ תחזור הקרקע ולא הפירות שהרי מחל עליהם הבעלים, ורב נחמן אמר שצריך להחזיר גם את הפירות.

ע"כ פירוש רשי"זצ"ל, מכאן ואילך פירוש רשב"ם.

ואין לומר שעד ג' שנים אין אדם מקפיד על הירידה לקרקע ללא רשותו (אמנם על הפירות אינו מוחל), אבל אם שילש באיוולתו ושתק ולא מיחה ודאי מכרו לו, דא"כ לפי זה משפחת בר אלישיב שמקפידים אפי' על מעבר בקרקע שלהם, הוי חזקה מיז, וא"כ נתת דברך לשיעורים.

אלא טעם חזקת ג' שנים משום שבזמן זה נזהר בשמירת השטר אבל אחרי ג' שנים אינו נזהר לשמור שטרו, וא"כ השני מחה על החזקתו בקרקע. ואמנם גם מחאה שלא בפניו (והם בעיר אחת, שאם הם בעיר אחרת י"ל אדרבה שגם החזקה אינה חזקה, שהרי אינו צריך לבוא מעיר אחרת למחות. תוד"ה אלא) מועילה, ואינו יכול לטעון שלא נזהר בשטר כיון שלא שמע על המחאה, דחברא חזרא אית ליה וכו'.

ג' שנים רצופות

כפי שנתבאר לעיל בכדי לזכות בקרקע כנגד מרא קמא שטוען שהיא שלו, צריך להחזיק בה ג' שנים, והלהן יבואר האם צריך ג' שנים רצופות, והאם צריך עדים גם על הלילות.

מלבד מה שצריך ג' שנים מיום ליום ולא מקוטעות, צריך שאותם הימים יהיו רצופים ולא מפוזרים, דאל"כ יטען הבעלים הראשונים שבזמן שלא השתמש גילה דעתו שהקרקע אינה שלו, ולכן לא מוחה.

ואמנם **במקום שיש שנוהגים לזרוע שנה ולהוביר שנה** כדי שלא להכחיש את הקרקע הוי חזקה דהא אחזיק כדמחזקי אינשי, ואמנם שנה שהובירה אינה עולה לחשבון ג' שני חזקה, וצריך לשמור שטרו יותר מג' שנים, אין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מפני שראה את השדה ריקנית, כי יטען המחזיק שאע"פ שלא זרעה היה עושה בה ניז שלאחר הקציר, והיה עליו להבין שלא זרעה משום שלא היה משתלם לו לשכור שומר לשדה אחת שהיא עומדת בין שדות בורות כמותה, או כדי שתעשה יותר בשנה הבאה.

אם צריך עדים גם על הלילות-

המחזיק בבתים צריך עדות גם על הלילות (אבל בשדה וכדו' א"צ, מפני שאין דרך לעשות בהם מלאכה בלילה), ואין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מחמת שראה שאינו דר בה בלילה, ובהו גילה דעתו שהיא אינה שלו, דאיירי כגון שיעידו השכנים גם על הלילות, או שהעדים שכרו את הבית ומעיידים שדרו שם ביום ובלילה, ואיירי שכסף השכירות אצלם

והנדון הוא למי צריכים לשלם, דאל"כ הוו נוגעים בעדותם, משום שצריכים לשלם לבעלים הקודמים, ואע"פ שיכולים לטעון ששילמו ושבועת הסת לא נתקנה בזמן הגמ', אין כאן מיגו מפני שיראים ההמחזיק יזכה בדין, ויתבע מהם לשלם פעם שניה. תוד"ה הנך.

למר זוטרא **אם הבעלים רוצה עדים גם על הלילות**

וטוען טענת ברי שלא היה דר שם בלילות **טענתו טענה** אבל אנחנו לא טוענים לו, ופשיטא ליה למר זוטרא שאע"פ שצריך ג' שנים רצופות, א"צ להביא עדים שיעידו בפירוש על הימים והלילות, דבסתם אמרינן שהיה דר גם בלילות, ורק אם טוען המערער ברי שלא היה דר בה בלילות, צריך להביא עדים להכחישו. **רשב"ם**. וכן תי' התוס' (ד"ה אמר) על קושית ריב"ם. **ולר"ח** כוננת מר זוטרא שא"צ עדים על כל יום ולילה, ומספיק שיעידו שכל שעה שהיו נכנסים ביום ובלילה היו רואים אותו בביתו. **ור"ח פ"י** שמר זוטרא מדבר על הענין הקודם שהשוכרים נוגעים בעדות, ואמר שאם המחזיק מביא עדים שטוענים שדרו בה ביום ובלילה ותובע שישלמו שכירות, ועכשיו דרים שם אחרים, נאמנים, שהרי הם לא נוגעים בעדות, ואם הם טוענים שדרו ושילמו למחזיק נאמנים, שהרי יכלו לטעון שלא דרו בבית.

כ"ט: ומודה מר זוטרא שאם הוא **רוכל המחזר בעירות** ב"ד טוענים עבורו. **לרשב"ם** איירי שהמערער הוא רוכל, ובאופן זה מודה מר זוטרא שצריך להביא עדים על כל הימים והלילות אף אם אינו טוען זאת, דדילמא המחזיק החזיק בבית כיון שהבעלים לא מצוי בעיר, וכשחזרו לעיר יצא מהבית, והבעלים לא ידע ולכן לא מחה. **ולר"ת** (תוד"ה אמר) איירי שהעדים הם רוכלים, דאז א"צ להעיד שראו ממש שהרי אינם יכולים להעיד זאת, אלא יעידו שבחזקתו היה הבית ג' שנים ימים ולילות. **ולר"ח** אם העדים שגרו בבית הם רוכלים מספיק שיעידו הבית היה בחזקתם ג' שנים רצופות, אף שימים רבים לא היו בבית.

וחנויות העשויות לשימוש רק ביום א"צ עדים גם על הלילה מפני שאין דירתם אלא ביום. וכתבו התוס' (ד"ה ומודה) שבאופן זה מועיל אף ג' שנים שאינם רצופות, אך צריך שבסך הכל גרו שם ממש ג' שנים, לפי שבני אדם שאינם חנוונים דרים שם יום ולילה, ולא דמי לשדות ובית הבד שג' שנים כוללות לילה, דשאני התם שכולם משתמשים כך בשדה ובבית הבד.

שניים שהחזיקו לסירוגין- שניים שהחזיקו ו' שנים לסירוגין בשפחה, כדי שלא יהיה חזקה לאחד על השני, (שאף ששותפין אין להם חזקה על זה זה, עשו כך כדי שלא תשתכח השותפות, אבל אם אין עדים על השותפות יכול המחזיק בשנה ראשונה לטעון שהיא שלו. תוד"ה דלא), אינה חזקה גם כלפי הבעלים הראשונים, **אא"כ** כתבו עיטדא שטר חלוקה בעדים, דקלא אית ליה ולכן אינו יכול לטעון שלא מחה משום שהחזיקו לסירוגין, שהרי השטר מוכיח שמחזיקים בדילוג מחמת החלוקה, והוי חזקה אחרי ג' שנים בשניהם יחד. וי"מ שכיון שיש לשטר קול הוי חזקה מיז, דהוי כמו שמכרו את הקרקע בפניו ולא מיחה, וי"מ דהוי חזקה אחרי ו' שנים, והרשב"ם זוחה ב' פירושים אלו. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שביתומים החמירו שעיטדא לא מועילה.

מחזיק שאכל יבול כל השדה חוץ מבית רובע קנה את השדה חוץ מאותו בית רובע, ואם אותו בית רובע אינו בר זריעה, לרב הונא בריה דרבי יהושע קנאו אגב שאר הקרקע, ורב ביבי בר אבבי סובר שלא קנאה עד שיעמיד שם בהמות וישטח שם פירות, כדרך שקונים צונמא.

חזקה שיש עליה ערעור

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר בשכוני גוואי בחזרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא מחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדיון, כמו שהלוקח בשטר צריך ראייה שהשטר נעשה כדין אם המוכר מערער על השטר, וכן בכל חזקת ג' שנים שהמחזיק צריך להביא ראיה. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) דאיירי שיש לו עדים שהיה דר בחזרים הפנימיים, אבל בלא עדים אינו יכול לטעון כך, שאין לעידי חזקה לדעת שלא היה המערער בבית כלל באותם שנים. וכתב הרשב"ם שכל דבריי רב נחמן הם כשיש עדות שהיתה של המערער, אבל בלא עדות נאמן הלוקח אף לרב נחמן, דאי בעי אמר שלי הוא מעולם, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היום. והלכה כרב נחמן.

ל: האומר לחבירו כל נכסי **דבי בר סיסין** מזבינא לך, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת **דבי בר סיסין** וגראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראיה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראיה תהיה הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מכר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרבא גם בזה המוציא מחבירו עליו הראיה, דאיררי שהלוקח מוחזק בקרקע זו. והלכה כרב נחמן.

אדם שהחזיק בקרקע ג' שנים וטוען המערער **בשוקי בראי הוא** במקום רחוק שאין השיירות מצויות, ולכן לא ידע שהחזיק ולא מוחה, וטוען המחזיק **שיש לו עדים שהמערער היה כאן ל' יום בכל שנה**, וטוען המערער בשוקאי הוה טרידנא למכור ולקנות ולא ידע שהוא דר בביתו, ויש לו בית אחר שהיה מתאכסן שם, **לא הוי חזקה**. וי"מ שהיה טרוד בשוק ולא היה לו זמן למחות, והרשב"ם דוחה פירוש זה. וכתב הרשב"ם שדין זה הוא כשהיה במדינה אחרת, או באותה מדינה בשעת חירום, אבל במקום שהשיירות מצויות הוי חזקה, דכמו שמחאה שלא בפניו הוי מחאה דחברא חברא אית ליה, כמו כן אמרו לו שאדם מחזיק בקרקע שלו.

חזקה בטענה שהמוכר קנאה מהמערער

המחזיק בקרקע בטענה שקנאה מפלוני, שאמר לו שקנאה מהמערער כיון שהוא מודה שהמערער היה בעלים, והמחזיק לא קנאה ממנו, אינו בעל דין.

ואפי' **אם החזיק בה ג' שנים** מוציאין אותה מיודו דהוי חזקה שאין עמה טענה, ויחזור ויתבע את מעותיו מהמוכר אע"פ שאין עדים למערער, ואין המחזיק נאמן **במיגו** שהיה יכול לומר שקנאה מהמערער, דאף שנאמין לו ע"י המיגו שקנאה ממי שמכרה לו, עדיין אין אנו יודעים שהיא של המוכר (על פי הרא"ש), וכיון שהוא מודה שהיתה של המערער ושאינו יודע שמכרה או שהחזיק בה המוכר, הודאת בע"ד כנאה עדים.

ואם המחזיק טוען שהמכירה היתה בפניו או שראה שהמוכר החזיק בשדה אפי' יום אחד, לשיטת הרשב"ם נאמן במיגו דאי בעי אמור ממך קניתיה, אבל התוס' (ד"ה לאו) כתבו שאינו נאמן, **דמיגו למפרע** לא אמרינן, שהרי כבר הודה לפני כן שלא קנאה ממנו, ורק אם טוען מעיקרא ממך קניתיה או שדר בה בפניו יום אחד נאמן, והוכיחו כדבריהם מהם דאמרינן בסנהדרין (ל"א.) שאין באמנת בטענת פרוע במיגו דאי בעי קלתיה, כיון שהוחזק השטר בב"ד, אע"פ שהיתה יכולה לשורפו מקודם. וכן מבואר בשבועות (ל"ח:)) שאם הודה בשטר אין להאמינו בטענת פרוע מיגו שהיה אומר אתמול להד"מ. אמנם כתבו התוס' בשם רשב"א שאף שאין כאן מיגו אם יביא המחזיק עדים שהמוכר היה דר בה יום אחד נשאת הקרקע בידו, דטענינן ללוקח, שהרי המוכר היה נאמן שקנאה במיגו שהיה טוען שהיתה שלו מעולם, ואף שהלוקח מודה שהיתה של המערער, מ"מ אמרינן מיגו.

וכתבו התוס' בשם הגאונים שהמחזיק אינו בעל דין בקרקע אלא המוכר, ובשם רשב"א כתבו שגם בעל דין, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

חזקה בטענה שהמערער ידע מהמכירה

ל: המחזיק בקרקע ג' שנים וטוען שקנאה מפלוני, ומביא עדים שנמלך במערער שאמר לו לקנות את השדה, יכול המערער לטעון שהראשון גזלן, ואמר לו לקנותה כי נח לו יותר להתעסק עם הלוקח ולהוציאה ממנו בדין. ואף אם החזיק בה ג' שנים בלא מחאה אינה חזקה, דהוי חזקה שאין עמה טענה, שאף אם נאמינו שקנאה מהמוכר הוי כיש לו שטר על כך, וכיון שאין ראיה שהיא של המוכר א"כ אינה של הלוקח. לפירוש הרשב"ם איירי שאין למחזיק עדים שהמוכר החזיק בקרקע, שאם החזיק בה אפי' יום אחד טוענים ללוקח. אבל התוס' (ד"ה מפלניא) כתבו דאירי שהמערער הביא עדים שהמוכר גזלן, וא"כ אף אם יש למחזיק עדים שהמוכר החזיק בה יום אחד לא הוי חזקה.

ודין זה אינו רק לשיטת אדמון **שהמערער על שדה שהוא חתום על מכירתה** יכול לטעון שחתם מפני שנח לו יותר להתעסק בדין עם הלוקח, אלא אפי' לרבנן (והכי קיימא לן) דס"ל שהמערער איבד את זכותו, הכא שאני שלא עשה מעשה אלא דיבורא בעלמא, ועביד אינישי דמיקרי ואמרו.

ואם טוען המחזיק **שהמערער ביקש ממנו לפני הקניה שיקנה עבורו שדה זו**, יכול המערער לטעון שהיה מעוניין לקנותה אע"פ שהיא שלו כדי שלא לעמוד בדין ומחלוקת. ור"ח מפרש "איזבן דינא" ששילם כדי לקנות את המריבה ולא לרבי, אע"פ שהקרקע שלו.

מחזיק שטען שהחזיק בקרקע "שני חזקה" ולא שמר יותר את שטרו, **והמערער טוען שיש לו שטר שקנאה מהמוכר הזה לפני ד' שנים** והוא לא מכרה לו וממילא הוי חזקה שאין עמה טענה, יכול הלוקח לטעון שכונתו היתה ליותר מג' שנים ויש לו על זה עדים, ולא חשיב חוזר וטוען (אבל אי הוי חשיב חוזר וטוען אף שיש לו עדים על שבע שנים אינו נאמן, כיון שהוא הכחישים בהודאתו. תוס'). אך צריך שיחזיק ג' שנים לפני אותו שטר, דאל"כ מכירת השדה אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר עד שיוציא את השטר מיד השני ויקרענו. וי"א שא"צ עדים אלא על ג' שנים אחרונים, ואינו נראה. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שאם החזיק ג' שנים אינו נאמן במיגו שהיה אומר מינך זבינתה, כיון שכשטען לא ידע שיש למערער שטר שקנאה.

חזקה נגד עדים שהקרקע של אבותיו,

ודין חוזר וטוען

ל"א.

אדם שהחזיק בקרקע עם עדים, וטוען שהיא ירושה לו מאבותיו, והשני מביא עדים שהקרקע היתה של אבותיו, לרבה נאמן המחזיק במיגו שיכל לומר ממך קניתיה, ולאביי לא אמרינן מיגו במקום עדים, ואינו זוכה מכן החזקה, שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקך, והודה רבה לדברי אביי. וכתבו התוס' (ד"ה מה) שאין אומרים שהיתה של אבותיו וקנאה מהם, ד"של אבותי" משמע שהיתה שלהם מעולם, אא"כ מפרש דבריו.

ואם חזר וטען שבאמת היא של אבותיו של השני וקנאה מהם, וכוונתו היתה שהוא סומך על קרקע זו כאילו ירשה מאבותיו לפי שהחזיק בה בשופי ובעדים, לנהרדעי אינו חוזר וטוען, ולעולא חוזר וטוען היכא דאינו סותר דבריו הראשונים לגמרי.

אך אם מעיקרא אמר של אבותי ולא של אבותיך אינו חוזר וטוען, שהרי סותר לגמרי דבריו הראשונים. **וכן אם טען את הטענה השניה אחרי שיצא מבי"ד אינו נאמן** כיון שמכחיש קצת את דבריו הראשונים, מפני שחביריו יעצו לו לטעון כך, ורי"מ מסתפק מה הדין כשיצא מבי"ד וחזר, אם חוזר וטוען או לא.

ואם טען אבותי קנאוה מאבותיך נאמן אף לנהדרעי מפני שאינו עוקר דבריו הראשונים כלל, וזכה בה המחזיק במיגו שהיה יכול לטעון שקנאה ממנו, וכתב הרשב"ם שא"צ להביא עדים שאביו החזיק בה אפי' יום אחד, אמנם סתם יורש צריך ראיה שאביו החזיק בה יום אחד. ודעת התוס' שאף אם אינו יודע שאבותיו לקחוה, אם טוען שראה שדרו בה יום אחד, טוענים לו שמא לקחוה אבותיו.

וכן אם הטענה הראשונה היתה מחוץ לבי"ד אין בזה משום חוזר וטוען אפי' אם עוקר טענותיו הראשונות לגמרי, דעביד איניש שאינו מגלה טענותיו אלא בב"ד כדי שחבירו לא יתן ליבו מה להשיב עליהם (אמנם המודה מחוץ לבי"ד בפני עדים שהוא חייב מנה לפלוני, אינו יכול לכפור בב"ד).

והלכתא טוען וחוזר וטוען היכא שמכחיש דבריו הראשונים קצת אף אינו עוקרם לגמרי.

דיני הכחשה בעדות וחשש זילותא דבי דינא

אם אחד מביא עדים שהיא של אבותיו והחזיק בה,

והשני מביא עדים שהחזיק בה באותם ג' שנים שהחזיק הראשון, והוי הכחשה, לרב נחמן בטלה העדות על החזקה, והקרקע בחזקת זה שהעידו שהיא של אבותיו כיון שעדות זו אינה מוכחשת, ולרבא כל העדות מוכחשת כיון שאחת הכתות פסולה לכל העדויות שבעולם. (והגמ' משייכת מחלוקת זו למחלוקת בשני כיתי עדים המכחישים זו את זו, וכדלהלן).

ממתי עד זומם נפסל- הנה לרבא עד זומם אינו נפסל אלא משעת עדותו וטלאה, ודין זה הוא גם כאשר ב' העדויות היו בתוך כדי דיבור (כגניבה וטיחה ומכירה), והקשו התוס' (ד"ה אמר) אמאי הכא הכחשה כל העדות. וכתבו שהגמ' (ב"ק ע"ב) מביאה ב' טעמים

לדברי רבא, א' כיון שזה חידוש אין לך אלא משעת חידושו, ב' משום פסידא דלקוחות. וצ"ל דסוגיינתו סוברת כהטעם הראשון וממילא הכא דלא הוי חידוש נפסל למפרע, אבל לטעם דפסידא דלקוחות אף היכא דליכא פסידא דלקוחות אינו נפסל למפרע. וריב"א מותרין שגניבה וטיביחה ומכירה הם שני דברים וזוה אינו נפסל למפרע, אבל הכא הוי עדות אחת, מפני שאם לא החזיק בה היינו מעמידים אותה בחזקת השני.

ל"א: אם חוששים זילותא דבי דינא בשניו הדין- באופן הנ"ל אם בא השני והביא ג"כ עדים שהיא של אבותיו, לרב נחמן מוציאים אותו מהקרקע ויהיה הדין כל דאלים גבר. רשב"ם. והתוס' כתבו שאם השני החזיק בה קודם מוציאים אותו ומעמידים אותה בידי המחזיק. ואין חוששים לזילותא דבי דינא שילגלוו על בי"ד ססותרים את דבריהם. ואף שהקשו על רב נחמן מברייתא (נישאת ואח"כ באו עדים וכדלהלן), עבד ביה עובדא משום שכך מבואר מדברי ר"י ורשב"ג (גבי ערער וכדלהלן).

שני כיתי עדים המכחישים אז את זה כגון ששניים מעידים על הלואה ושניים אחרים מעידים שהלוה היה במקום אחר, ובוה לא האמינה תורה לאחרונים יותר מהראשונים (אבל כשהעידו שהעדים היו עמם במקום אחר הוי הזמה לעדים הראשונים), לרב הונא שתי הכתות כשרות לעדות כל אחת בפני עצמה דאין מחזיקים פסול מספק, דאוקי גברא בחזקתיה, אבל אין מצרפים ב' עדים אחד מכל כת, וכן מבואר מדברי רב נחמן הנ"ל, שאם רב נחמן מכשיר באותה העדות, כ"ש בעדות אחרת, (ומה שאמר רב נחמן (כתובות י"ט) ששטר שיש תרי ותרי אם החותמים היו אנוסים או קטנים או פסולי עדות, אין גובים בו ממון, איירי באופן שאין להם חזקת כשרות, שמעולם היו קטנים או קרובים, ואנוסים היינו מחמת נפשות, שזה אינו סותר את החזקת כשרות. תוד"ה ורב.) ולרבא י"ל שרק באותה עדות אינם נאמנים, ולרב חסדא שתי הכתות פסולות לעדות דאוקי ממונא אחזקתיה, ולדבריו ודאי שגם באופן הנ"ל בטלה גם העדות על החזקה.

וכתבו התוס' (ד"ה וזו) שאין הכת השניה נאמנת לפסול את הראשונה במיגו שהיו יכולים להזימם, מפני שהם יראים שמא יזמנו גם הם. ואין להאמינם במיגו שיכלו לפסול את הראשונים בגזלנותא, מפני שכח מיגו אינו חזק מוכח עדות, וטעם נוסף משום שאין להאמין שניים במיגו, מפני שיתכן שהשני לא רצה לטעון טענה זו.

הכחשה בעדות אשה- שני עדים שמעידים שהבעל מת והאשה מותרת להנשא לאחר, או שמעידים שהבעל גירש ואם מת בלא בנים אינה זקוקה ליבם, ואם הוא חי מותרת להנשא לאחר, ושניים אחרים אומרים שלא מת או גירש, לת"ק לא תינשא דאוקי תרי לבהדי תרי והאשה נשאת בחזקת איסור אשת איש, ובדיעבד אם נישאת לא תצא, והיינו כשנישאת לאחד מעדידה והיא אומרת ברי שמת, אבל בלאו הכי חייבים אשם תלוי, ולרבי מנחם ברבי יוסי אם באו עדים לפני שנישאת תצא שהרי נישאת באיסור, אבל אם באו אח"כ לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא. וכתבו התוס' (ד"ה ואם) שאם לא נישאת אסורה ואין כאן זילותא, שהרי אסורים אותה על כל העולם, וממילא ה"ה שאסורה לעדים שלה, אבל אם נישאת שהיא כבר אסורה על כל העולם מחמת הנישואין, איכא זילותא במה שאסורים אותה על העדים.

ל"ב. עדות לדיני כהונה- לרבי יהודה עד אחד אינו נאמן להעלות אדם לכהונה לאכילת תרומה ולעבודה ולנשיאת כפים, ולרבי אלעזר ורשב"ג אם אין עוררין אלא קול בעלמא עד אחד נאמן, ואם עד אחד מערער, הרי אמר ריו"ח שאין ערער בפחות משניים ועד אחד נאמן להכשירו. רשב"ם. והתוס' (ד"ה והאמר) כתבו שעד אחד גרוע מקול ואינו פוסל כלל, וריו"ח דיבר על משנה זו, ואיריי שיש קול לפסול ועד אחד להכשיר, ובהא קאמר שאין ערער פחות משניים, ואין לומר שרק כשיש עד אחד אין ערער פחות משניים, שהרי הקול חזק יותר מהעד.

ונחלקו באופן שאביו היה מוחזק לכהן, ויצא קול שהבן הוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו דמעלה עשו בכהונה, ובא עד אחד והכשירו, והעלוהו דעד אחד נאמן כנגד קול, ומה שאין בוה זילותא דבי דינא, הרשב"ם פי' משום שלא הורידוהו אלא כדי לברר את הדבר, והתוס' (ד"ה ונפק) כתבו שלא הורידוהו אלא ממילא ירד, או דליכא זילותא אלא כשהורידוהו ע"פ עדים, אבל ליכא לפוש דליכא זילותא בפעם אחת, דבשבועתא מוכיח שגם בפעם אחת איכא זילותא. ואף שאין מבטלין קלא, הכא שאין לו תקנה מבטלין, אי נמי בתרומה דרבנן הקילו. (תודה"ה ואתא.) ואח"כ באו ב' עדים שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו, ובא עוד עד והכשירו. לפי ההוי"א לכו"ע מצטרף העד

המכשיר עם העד הראשון שהכשיר אע"פ שהעידו זה שלא בפני זה, ונחלקו אי חיישינן לזילותא דבי דינא, או לא וכיון שיש ב' עדים מול ב' עדים, מעמידים אותו בחזקת כשרות.

ורב אשי מקשה דא"כ ה"ה בשנים. ולכן מבאר רב אשי שלכו"ע לא חיישינן לזילותא דבי דינא, ונחלקו אם מצטרפים לעדות אחת. וכדאיתא בברייתא שלת"ק אין העדות מצטרפת עד שיראו ב' העדים כאחד לאפוקי אחד אומר בפני הלוח והשני אומר בפני הודה שהוא חייב לו, ולרבי יהושע בן קרחה מצטרפים אפי' אם ראו בזה אחר זה שאחד ראה הלואה ביום ראשון והשני ראה הלואה ביום שני, תתווהו אמנה קמסהדי, וכן לת"ק צריכים להעיד כאחד, ולרבי נתן אפי' בזה אחר זה.

דין תרי ותרי - רש"י (קידושין ס"ו) מבאר שמה שיביאי לא הכשירוהו בתרי ותרי, משום שהחזקה היתה על האם ולא על ינאי, אבל התוס' (ד"ה אנו) סוברים שמדאורייתא החזקה מועילה גם על הבן, ובכל תרי ותרי הולכים אחר חזקה, ומ"מ מזדבגן הוי ספק ובסוגין איירי בתרומה דרבנן. והא דבנישאת לאחד מעידיה לא אמרינן שתצא משום חזקת אשת איש, משום דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מערערת את חזקת אשת איש.

גביה בשטר שאינו אמיטי מכח מיגו

ל"ב: הטוען שהקרקע שלו ויש לו שטר, וטוען המערער שהשטר מזויף, ובעל השטר לא החזיק בקרקע ג' שנים, והודה לפני הדיין לטענת המוכר שהשטר מזויף, וטען שהיה לו שטר טוב והוא אבד, לרבה נאמן במיגו שיכל לומר שהשטר אינו מזויף, ולרב יוסף אף ע"י מיגו אין לסמוך על שטר מזויף. וכן נחלקו רבה ורב יוסף במלוח שתובע על פי שטר והודה לדיין שהשטר מזויף.

למה אין נאמן במיגו שהיה טוען שהשטר אינו מזויף - הרשב"ם מבאר דלא מהני מיגו אלא להאמינו בטענה אחרת שיכולה להיות אמינית, אבל כאן הודה שהשטר מזויף, והודאת בע"ד כמאה עדים. וריב"א (תוד"ה אמאי) תי' דלא אמרינן מיגו להוציא ממון, וחזקה בקרקע אינה כלום דקרקע בחזקת בעליה עומדת כשארין לו לא שטר ולא חזקה. ור"י תי' שלא אמרינן מיגו היכא שהוצרך לשקר תחילה. אי נמי משום דהוי חוזר וטוען שהרי טען שזה השטר ועכשיו טוען שהיה לו שטר אחר.

מה הכונה שטר מזויף - שיטת ר"ח שאין הכונה שהשטר מזויף ממש, אלא שטר אמנה שנכתב על מכירה אחרת, והעדים מכירים חתימתם. עוד פי' הרשב"ם שהשטר מזויף ממש והעדים סבורים שזו חתימתם, או שחתמו לו עדים שקרנים, ויכול לקיים את השטר ע"י עדים אלו, ופירוש ראשון עיקר.

פסק ההלכה - רב אידי בר אבין פוסק בקרקע כרבה, ותישאר הקרקע ביד המחזיק, ובמעות פוסק כרב יוסף וישארו המעות ביד המחזיק. הרשב"ם מבאר דמספקא ליה מה מסתבר יותר וממילא הדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ור"י מבאר דאמרינן מיגו להחזיק ממון, וממילא בקרקע ע"י המיגו זוכה המחזיק בקרקע, ובמעות אין להוציא ממון ע"י המיגו.

ערב התובע מהלוח את החוב שפרע עבורו כגון בערב קבלן או שאמר בשעת ההלוואה שפרע ממי שירצה, וטען הלוח שפרע לו, וטען הערב שלקח את המעות בחזרה והלוח לא הודה בכך, והנדון הוא האם כיון שחזר ולקח את המעות כאילו לא פרעם לערב, או שכיון שמודה שפרעו ממילא נמחל שעבוד השטר והוי כחספא בעלמא, והכריע אב"י שמעמידי"ם את המעות בחזקת הלוח, שהרי הלכה כרב יוסף במעות, ואמנם אם החזיר את המעות ללוח מחמת שלא היו יוצאים בהוצאה, עדיין השטר בתוקפו, והוי כטוען לא פרעת.

ל"ג. החזקת קרקע של יתומים במיגו שהיה יכול לטעון לקוחה היא בידי - רבה בר שרשום החזיק בקרקע שיצא הקול שהיא של יתומים, וטען שקיבלה מאביהם במשכנתא דסורא שאחרי מספר שנים הקרקע חזורת לבעלים בלא לפרוע את החוב, ואכל מקרקע זו ג' שנים בימי אביהם, וכבר אכל את שני המשכנתא, אבל אביהם היה חייב לו חוב נוסף, וכעת מעלים את שטר המשכנתא, (שהרי במשכנתא אינו יכול לטעון לקוחה היא בידי, שהרי לאומן ולאריס אין חזקה, וכן בדברים העשויים להשאל ולהשכיר, או היכא שיודעים שבא לידו בתורת גזילה. תוד"ה אכבשיה), ואוכל מהקרקע עבור החוב השני כדי שלא יצטרך להשבע עליו, כדין הבא

ליפרע מנכסי יתומים שאמרו רבנן שצריך להשבע, ואע"פ שיש לו שטר (ומקטנים אינו נפרע אף בשבועה, וכונתו היתה להרויח שלא יצטרך להשבע כשיגדלו. וס"ל שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים הוא משום חשש שבאיהם התפיס לו צורי, וכן הלכה, אבל אם הטעם משום שאינם מצויים בפריעת החוב לא היה יכול לעכב את הקרקע), ורוצה להיות נאמן על החוב השני בלא שבועה (דאין נשבעין על הקרקעות, ועוד שהחזקה עומדת במקום שטר, וכתבו התוס' (ד"ה מיגו) שלא היה צריך להשבע שבועת הסת, כיון שהיתומים לא טוענים ברי'), במיגו שיכל לטעון לקוחה היא ב'די שהרי אכלה ג' שנים בחיי אביהם.

ואמר אב"י שאינו נאמן בטענה זו, דאינו יכול לטעון לקוחה כיון שיצא הקול שהיא של יתומים, ופי' הרשב"ם שכיון שיצא הקול אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר. והתוס' (ד"ה לקוחה) פי' שאם היה טוען לקוחה היה נאמן, אך במיגו דלקוחה אינו נאמן כיון שאינו מעיז פניו. ועליו להחזירה ליתומים, וכשיגדלו יתבע אותם על החוב הנוסף וישבע ויטול, אבל כשהם קטנים לא. והא דאמרינן שאין הקטן מוכר בנכסי אביו עד גיל כ', לפרוע חוב אביו פורע מגיל י"ג, וגם במלוח על פה אם יש לו עדים ישבע שלא פרעו ויטול. וכל זה כשיצא קול שהיא של היתומים אבל אם יצא קול שהיתה של אביהם יכול לטעון לקוחה היא בידי. תוד"ה נפק.

אנא קריבנא טפי - אדם שמת ויש שניים הטוענים שהם הקרובים יותר למת, והם יורשים שלו כי אין לו בנים, או שיש לו בנים אבל ציווה לתת את הדקל לקרוביו. תוס'. והדין בזה הוא כל דאלימ גבר, והחזיק בה אחד שהיה אלם יותר, ולבסוף אחרי שנה או שנתיים הודה המחזיק שהשני קרוב יותר, לרב חסדא א"צ להחזיר את הפירות שאכל, כיון שהשני אינו זוכה אלא מכח ההודאה, ולאב"י ורבא צריך להחזיר את הפירות כיון שהודה.

הרשב"ם מבאר שלר"ח זוכה בפירות דהוי כנותן לו את האילן במתנה ולא מן הדין, והתוס' (ד"ה ה"ג) כתבו שלפי גירסא זו כשהודה טען שלא אכל פירות, והוי עדים שאכל, וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים, ולאב"י ורבא לא אמרינן מיגו במקום עדים. והביאו התוס' שיש שגורסים לסוף אוזי ליה, ולא גורסים דאיהו קרוב טפי, והיינו שנתן לו את הדקל בחינם בשביל שלא להיות איתו במחלוקת, ולפי זה אב"י ורבא סבורים שמסתמא לא היה מוחל אם לא היה קרוב יותר. וגירסת ר"ח לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה, וכיון שרב אידי הוא ודאי קרוב והשני ספק זוכה הודאי בקרקע, אבל בפירות אינו זוכה דיש להאמינו שהוא קרוב במיגו שהיה אומר שלא אכל, ולאב"י ורבא אינו נאמן במיגו כיון שהדקל יוצא מתחת ידו, ועל הדקל אין לו מיגו, והלכה כאב"י ורבא.

ל"ג: מיגו במקום עדים - שניים שטוענים שהקרקע היתה של אבותיהם, לאחד יש עדים שהיתה של אבותיו ולא מכרוה לאבותיו של זה, ולשני יש עדים שהחזיק בקרקע, לרב חסדא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון ממך זבינתה ואכלתיה שני חזקה, ונאמן אע"פ שמכחיש את העדים. ולאב"י ורבא לא אמרינן מיגו במקום עדים, דכל היכא שאנו מאמינים מכח מה לו עדים אינו נאמן נגד עדים שהרי העדים מעידים שטענתו שקר. ולחזקה אינה חזקה שאין עמה טענה.

המחזיק בקרקע וטוען שהחזיק בה ג' שנים, ולא מצא עדים אלא על ב' שנים, הרי הקרקע חוזרת לבעלים הראשונים, וכן צריך להחזיר את הפירות שאכל בב' השנים שהביא עליהם עדים, שהרי יש טען לפירות ירדתי, (ואין לו מיגו שהיה טוען לפירות ירדתי, שהרי בא ליכות בקרקע ולא רק בפירות), והיינו כשיש עדים שאכל, אבל אם אין עדים אף שאינו נאמן על הקרקע כיון שאין לו שטר או עידי חזקה, מ"מ על הפירות נאמן במיגו שהיה טוען שאכל רק מעט פירות הנצרכים לחזקה בקרקע, וגם הקרקע על הוברר שאינה שלו, וצריך להשבע שבועת הסת על הפירות.

ואם מחזיק בקרקע וטוען שמכר לו את הפירות כאריס או שמכר לו פירות י' שנים נאמן מפרע על מה שאכל, וישבע שבועת הסת שמכרם לו, ואע"פ שיש עדים שאכל פירות, מ"מ נאמן כיון דלא תציף איניש לרדת לקרקע תבירו ולאכול פירות בחינם, (וכתבו התוס' שסברא זו נצרכת להיכא שאין הפירות ברשותו, אבל אם הם ברשותו זוכה בהם שהרי הוא תפוס). אבל מכאן ולהבא אינו יכול לאכול, דא"כ כל אדם יכנס לקרקע חבירו ויאמר לפירות ירדתי, שאף שעל הקרקע אינו נאמן בטענה דלא תציף איניש, משום דאמר ליה אחוי שטרך, על הפירות אין רגילות לעשות שטר. ואמנם אם מתחילה טען שהקרקע שלו אינו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דאינו טוען וחוזר וטוען.

וכמו שמצינו שהמלקט פירות מדקל חבירו ואין ידוע לנו שהבעלים מוחים בדבר, ואין לו עדים או שטר, נאמן לומר שמכר לו את הפירות ואם באו הבעלים אחרי שליקט את הפירות ואמרו להד"מ אינו חייב אלא שבועת היסת, דלא תציף איניש לאכול פירות שאינם שלו. ואם בא לקצוץ את הדקל אינו נאמן, שאין דרך בני אדם למכור לקוץ. תוס'

נסכא דרבי אבא

ל"ד. החוטף נסכא מחבירו אם היו ב' עדים על החטיפה מוציאין אותה מידו, ואינו נאמן לומר שהיא שלו בלא ראיה, דאמרינן העמד ממון על חזקתו, והחוטף גזלן גמור, ואם אין עדים על החטיפה נאמן לומר שאת שלו חטף במיגו שהיה אומר שלא חטף, ואם יש עד אחד על החטיפה, אם הוא מכחיש שחטף נאמן בשבועה, ואם טוען החוטף שחטף את הנסכא שלו, א"א לחייבו לשלם מחמת שמודה שחטף שהרי יש לו מיגו, ואמנם אף שאין עד אחד מחייב לשלם, מ"מ מחייבו שבועה שלא חטף, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", והיינו שעד אחד אינו נאמן לחייבו ממון שהוא כופר, אלא נשבע להכחיש את העד, ואין לו להשבע שאת שלו חטף, שאין זו השבועה שהעד מחייבו, ולהשבע שלא חטף אינו יכול שהרי הודה בחטיפה והוי כגזלן וגזלן פסול לשבועה, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

למה אינו נאמן לומר דידי חטפי במיגו שהיה יכול לומר לא חטפתי - תי' התוס' דלדעת ר"ת י"ל דליכא מיגו היכא שבטענה השניה יהיה מחויב שבועה דאורייתא. ור"י תי' שאע"פ שהיה מעיז פניו בפני העד לומר דידי חטפי, מ"מ לא היה מעיז פניו להשבע על כך. ושיטת ריב"ם שבאמת רב ושמואל (שבועות מ"ז) פוטרים מטעם מיגו, ורבי אבא סובר שהתורה חייבה בעד אחד דווקא שבועה להכחיש את העד או שישלם, ולא מהני מיגו.

המחזיק בקרקע ויש לו רק עד אחד על החזקה אין לדמות מקרה זה לנסכא דרבי אבא ולומר שכיון שיש עד אחד שאכל פירות צריך להשבע, ואינו יכול להשבע שהרי מודה שאכל, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, דאין הנדון דומה לראיה, שהרי שם העד מעיד נגד החוטף ואילו היו שניים היו מוציאים מידו, אבל כאן העד מעיד לטובת המחזיק ואילו היו שניים היה זוכה בקרקע ואין לחייבו שבועה ולומר מתוך ע"י עד שבא לחזק את כוחו. ומ"מ למעשה הוא מפסיד את הקרקע כיון שאין לו עדים על החזקה.

ומקרה זה דומה להיכא שעד אחד מעיד שהחזיק בקרקע ב' שנים ואכל פירות, שגם כאן אם היו ב' עדים שאכל פירות חייב להחזיר את הקרקע והפירות, ואם אין עדים מחזיר את הקרקע שהרי אין לו עדים על החזקה, ועל הפירות נאמן במיגו שהיה יכול לומר שאכל אכל, ואם יש עד אחד שאין כאן ב' עדים לחייבו את הפירות, והולאתו לא מחייבת שהרי טוען שזה שלו, אך צריך לישבע שלא אכל להכחיש את העד, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

מתי אומרים מתוך שאינו יכול לישבע משלם - בשבועות (מ"ז). איתא שאם התובע והנתבע חשודים, לרבי יוסי יחלוקו, ולר"מ חזרה בשבועה למקומה. לרב ושמואל כוננת ר"מ שחזרה שבועה לסיני, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. והק' התוס' שמדברי רב נחמן מבואר שפסק הלכה כרבי יוסי, וקיימא לן כר"ב בדיני, בשמעתין משמע שהלכה כרבי אבא. ותי' התוס' שדווקא בששניהם חשודים פסק רב נחמן כרבי יוסי שיחלוקו, משום שקונים את השכנגד לפי שהוא חשוד, ובוז מודה רבי אבא, אבל בנסכא דרבי אבא ובחמישים ידענא וחמישים לא ידענא, מודה רב נחמן שמתוך שאינו יכול לישבע משלם. והא דאמר התם דעבד כרב ושמואל עבד דזעבד כרבי אבא עבד, היינו דווקא ביתומים שבתם להפרע מן היתומים (חוב של אבותיהם) שלרב ושמואל אם מת מלוח בחיי לוח לא יפרעו אלא בשבועה, אבל אם מת לוח בחיי מלוח, שכבר נתחייב שבועה לבני לוח, ואין אדם מוריש לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה, חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא היורשים נשבעים ונטולים, דווקא בזה קיימא לן כרב ושמואל בדיעבד, משום תקנת היתומים שחסים עליהם שלא להפרע מהם בלא שבועה מעלייתא, אבל בשאר דינים הלכה כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. רשב"ם ותוס'.

כללי ההכרעה בממון המוטל בספק

ממון המוטל בספק בין שני אנשים, ישנם בזה כללי הכרעה שונים, (יחלוקו, המוציא מחבירו עליו הראיה, כל דאלימ גבר, שואד דדייני, היא מונח עד שיבוא אליהו), והדבר תלוי במצב הדבר שמוטל בספק (אם אחד מהם או שניהם מוחזקים, אם יש דבר דממונא, אם החלוקה יכולה להיות אמת, וכו'), והכללים בזה נתבאר בכמה מקומות (ב"מ ג', ב"מ ק', ועוד). ולהלן יבוארו כמה דינים בזה.

ל"ד: ההוא ארבא-

ספינה ששני בני אדם טוענים שהם הבעלים, ושניהם אינם מוחזקים בה, הדין בזה הוא **כל דאלים גבר**, ואם תפשה אחד אינה חזקה דאנן סהדי שבתורת חטיפה באה לידו.
וכתבו התוס' בדבשניים אוחזים בטלית הדין **יחלוקו** כיון ששניהם מוחזקים בטלית, וכן בשניים שהפקידו זה מנה זה מאתים, חשיב שהנפקד תופס בחזקת שניהם.
ורב"א סובר שאף אם אינם מוחזקים הדין יחלוקו, אך במקום שיש ודאי רמאי הדין כל דאלים גבר. ועוד פי' ריב"א שבאוחזים אומרים יחלוקו אפי' אם יש ודאי רמאי, כמו בשניים אדוקים בטשר.

ואם בא אחד מהם וביקש מבי"ד שיחזיקו בה עד שיביא עדים שהיא שלו כדי שחבירו לא ימכרנה, לרב הונא בי"ד תופסים אותה, לרשב"ם הטעם הוא כיון שהבעלים לא מפסיד כלום, שאם לא ימצא עדים יוציאוה בי"ד, וכרב פפא, ולתוס' הטעם הוא משום שמאמינים לו שיביא עדים, ותופסים אותה אף למ"ד דלא מפקינן. ולרב יהודה לא תופסים אותה, לרשב"ם הטעם דס"ל לא מפקינן, ולתוס' הטעם הוא שמא לא יביא עדים ולא ידעו בי"ד למי לתת אותה.

ואם תפסוה ולא מצא עדים ותפסוה כרב הונא, או כרב יהודה ואיירי ששניהם אמרו לתופסה, ואמר **שיוציאוה ויהיה הדין כל דאלים** בראיות או בכח גבר, לרב יהודה אין בי"ד מוציאים אותה מידם שאין בי"ד מפקירים ממון של ישראל שבא לידם, ולכן לרי"מ עיקרא לא תופסים אותה כי הבעלים מפסיד, ושמא הוא הטוען שקרן וכוונתו להפסיד לבעלים, אלא הדין כל דאלים גבר, ושמא יזכה בה הבעלים, ולרב פפא מוציאים אותה מידם שתפסוה עד שיתברר אם יש לו עדים. ולהלכה בי"ד לא תופסים אותה, ואם תפסו אין מוציאין אותה מידם.

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי בספינה או בקרקע, ואין לאחד עדות או חזקה יותר מהשני, לרב נחמן הדין כל דאלים גבר. ואין הדין בזה כדלהלן ל"ה.
בשני שטרות, דשם הדבר לא עשוי להתברר משא"כ הכא.

ואם בא אדם שלישי וחזיק בקרקע (לקמן ל"ה:), לנהרדעי אין מוציאין אותה מידו, שהרי גזלן של רבים לאו שמיה גזלן לכופו בדיינים להוציא את מה שגזל, וכתבו התוס' (ד"ה אין) שאפי' אם כתבו הרשאה זה לזה אין מוציאין. כיון שהן רשעים, (ואמנם הגזול מאחד מחמשה מוציאין מידו). ולרב אשי שמיה גזלן ומוציאים אותה מידו כיון שאין לו טענה, ומעמידים אותה בפני השניים הראשונים, ולאו שמיה גזלן היינו שלא ניתן להשבון והוא חמור מגזלן רגיל, שכיון שבאה לידו צריך להחזירה לבעלים, ואינו יכול להפקירה לשניהם שמא יזכה בזה מי שאינה שלו, וכן גזל הרבים לא ניתן להישבון, שאינו יודע למי יחזיר. רשב"ם. והתוס' כתבו שרב אשי איירי בגזל מאחד מחמשה, שצריך להחזיר לכל אחד ואחד וכו"ע. והביאו פירוש אחר דאיירי בחנוני ששמר במכירה שאינו ישרה, שלא ניתן להשבון לפי שאינו יודע למי גזל, ואף שיכול לעשות בזה צרכי ציבור, זה לא השבה מעליא.

ל"ה. שני שטרות היוצאים ביום אחד על שדה אחת, שאין אחד מוחזק יותר מהשני, וגם אם יתברר שאחד היה בבוקר והשני בערב, אין הראשון קודם כיון שלא כתבים שעות בטשר, ואין לומר שמא אחד נמסר יום או יותר לפני השני, דמסתמא נמסרו ביום שנכתבו. לרב יחלוקו דהוי ספק ואין כאן מוחזק דנימא המוציא מחבירו עליו הראיה, ולשמואל עושים שודא דדייני.

ביאור מחלוקתם- הגמ' בכתובות צ"ד אומרת שרב סובר כר"מ שעדי חתימה כרתי, ושמואל סובר כר"א דעדין מסירה כרתי. וביארו התוס' שלרב עידי חתימה כרתי, וכיון שמתוך החתימה לא ניכר מי קודם יחלוקו אפי' אם יש עדים שאחד נמסר קודם, (אף כל זה בטשר קנין, אבל בטשר ראה מודה רב דלאחר ששודא, דא"צ שיהיה ניכר מי קדם), ושמואל סובר כר"א דעדי חתימה כרתי וזכה זה שהמסירה שלו קדמה (אמנם לגבי שעבוד כיון שאין מוכח מהשטר אם חל השעבוד בבוקר או בערב, לא חל השעבוד אלא ממחרת), ודווקא ששניהם באותו יום, אבל ביום אחר זכה המוקדם בחתימה, דאע"פ שנמסר לו אח"כ וזכה כבר משעת חתימה, דעדי בחתומיו זכין לו. ומדברי הרשב"ם מבואר שבין לרב בין לשמואל כיון ששניהם ביום אחד אין נ"מ (חוץ מבירושלים שכותבים שעות) למי נמסר קודם, (ואין חוששים שנמסרו בבי' ימים), ולכן לרב חולקים כיון שאין מוחזק, ולשמואל כיון שאין דרך לעולם לברר עם מי הדין עושים שודא, דביחלוקו ודאי זכה אחד בחצי שלא כדין.

שודא דדייני- הרשב"ם מבאר שהדיין נתן למי שנראה יותר שהנתן רצה לתת, (וכתבו התוס' שבוה אומר של אבותי שיין שודא לתת למי שנראה יותר אמיתי בדברים). והתוס' כתבו שבשודא הדיין

נתן למי שירצה, אך אינו יכול לתת למי שישלם לו, דכל דין שמקבל שכר אינו דין. והביאו בשם ר"ח שרק בקרקעות אומרים שודא, אך בגיטין מבואר שאומרים שודא גם במעות. עוד הביאו בשם ר"ח שרק דין מומחה עושה שודא.

המחליף פרה בחמור וילדה וקנה את הפרה בחליפין ע"י משיכת החמור, ונקנתה הפרה בכל מקום שהיא, (אבל מעות אינם קונות, ואם משך ברשות הלוקח קיימא, ואין יכול המוכר לטעון שברשותו ילדה), ואיירי שהפרה באגם שאם היא ברשות אחד מהם אומרים המע"ה, או המוכר שפחתו בכסף וילדה, וכל אחד טוען שהלידה היתה כשהיתה שלו, יחלוקו. והטעם שהרי לכל אחד יש דררא דממונא, הרשב"ם מבאר שהגמ' באה לבאר למה לא אומרים כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי, שהרי יכול הדבר להתברר ע"י עדים ברשות מי ילדה, ותי' הגמ' הוא שכאן הפרה והשפחה היו של שניהם בזה אחר זה, וכל אחד טוען שברשותו ילדה, וגם אם ילדה בשעת החליפין ממש אין דרך לברר של מי הולד, משא"כ לעיל שאינה אלא של אחד מהם ולא היתה של השני מעולם. והתוס' מבארים שבולד יש דררא דממונא והיינו שבלא טענותיהם יש ספק לבי"ד, (וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידה, או בשור הרודף אחרי שור אחר והוזק, וכן בשאר מחלוקות סומכוס ורבנן), אבל כשהספק מחמת הטענות אומרים כל דאלים גבר. וכתב הרשב"ם דליכא למימר שודא דדייני, שלא שייר כאן לראות את מי אהב יותר כמו במכירה או מתנה. וי"מ ששאלת הגמ' מכאן על דברי שמואל, שאומר שבשני שטרות היוצאים ביום אחד יחלוקו, והרשב"ם דוחה ביאור זה.

להלכה, מתי אומרים יחלוקו ומתי המוציא מחבירו עליו הראיה- כתבו התוס' דאין הלכה כסומכוס שאומרים יחלוקו, אלא אומרים המע"ה, (שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידה, השוכר מרחץ בי"ב זהובים לשנה ודינר זהב לחודש, שטר משכון שלא כתוב בו מס' השנים), אמנם היכא דליכא חזקה (מחליף פרה בחמור) מודים רבנן שאומרים יחלוקו.

דיני חזקה באופנים שונים

הגמרא חוזרת לדון בדיני חזקת ג' שנים שנתבארה במתני' כ"ח. , ומבארת באיזה אופנים הוי חזקה מיד כיון שזה ראה שזה שלו, ומאידיך באיזה אופנים לא הוי חזקה אפילו אחרי ג' שנים, כיון שאין זה ראה שהקרקע שלו. עוד מבארת הגמרא את המחלוקת שהובאה במשנה האם בשדה הבעל שייר להחזיק ג' פעמים של תבואה, למרות שאין זה ג' שנים ממש.

ל"ה: המחזיק בקרקע וטוען לקוחה היא בידי, ומביא עדים

שסייע לו בעל הקרקע והגביה לו סל פירות על כתפיו, הוי חזקה מיד דהוי כהודאה על המכירה. ור"ח מבאר דאיירי שהלוקח מביא עדים שהוא נתן לבעלים מתנה סל עם פירות מהשדה, שזה ראה שהשדה שלו, וכתב הרשב"ם דאינו נראה, והקשו התוס' למה אינו נאמן במיגו שיכל לומר לפירות הורדתי, ותי' דהוי מיגו במקום עדים, אי נמי אינו רוצה לטעון כך כי רוצה לתבוע גם את הפירות.

ואם טען הבעלים שהורידו לפירות אכריס, נאמן, ודווקא בתוך ג' שנים שהיה על הלוקח להזהר בטשר, אבל אם החזיק ג' שנים הוי חזקה אפי' אם לא הגביה סל פירות, ואם האמת כדבריו שהורידו לפירות היה עליו למחות ולומר כל ג' שנים בפני עדים לפירות הורדתי לכך וכך שנים וגוף הקרקע קניו לי, ולא יכול המחזיק לומר אבד שטרי, דכיון שמחה היה עליו להזהר בטשרו, וא"צ דווקא מחאה שאומר שהמחזיק גזלן, דא"כ משכנתא דסורא שהמלוה אוכל פירות מהקרקע י' או שנים ואח"כ הקרקע חוזרת לבעלים, הוי חזקה אם יחביא את שטר המשכנתא ויטען שהוא קנה את הקרקע, והרי תיקנו חכמים לעשות כך, (כדי שלא יהיה באכילת הפירות ע"י המלוה משום ריבית, ואע"פ שהפירות שווים כפלים מותר, דהוי קרוב לשכר ולהפסד, שהרי גם אם יהיה שדפון ינכח לו מן החוב).

ישראל הבא מחמת עכו"ם- ישראל שהחזיק בקרקע ג' שנים והוא טוען שקנה את הקרקע מנכרי שקנאה מהבעלים, דינו כנכרי שאינו נאמן ע"י חזקה אלא ע"י שטר, דסתם עכו"ם גזלנים הם והישראל ירא למחות, והיה על הלוקח לבקש מהנכרי את השטר מכירה, וחזקת הישראל הוי כחזקה שאין עמה טענה. ולא מהני שיאמר שהנכרי אמר לו שקנאה ממנו, שהרי הנכרי עצמו אינו נאמן בטענה זו. אמנם אם טען הישראל שהוא עצמו ראה את המכירה לנכרי או שראה את שטר המכירה לנכרי, נאמן במיגו שהיה טוען שהוא עצמו קנאה, והיה נאמן שהרי החזיק בה ג' שנים. ודווקא שטוען שקנאה מנכרי, אבל אם טוען שקנאה מישראל, אע"פ שהמוכר לא דר בה אלא יום אחד, נאמן אם הטוען החזיק בה ג' שנים.

ל"ו. המלקט פירות מדקל חבירו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דלא חציף איניש לאכול פירות שאינם שלו (נתבאר לעיל ל"ג).

המחזיק בקרקע שנמצאת מחוץ לגדר שיש שמשיירים מחוץ לגדר מקום שזורעים בו, כדי שהחיות יאכלו משם ולא יכנסו לתוך השדה, לא הוי חזקה כיון שבלאו הכי יאכלוהו החיות ולכן לא אכפת לבעלים שיאכל משם ולכן לא מחה, ולא החזיק כדרך המחזיקים.

האוכל פירות ערלה אפי' שנה אחת מתוך השלש, או כלאים, לא הוי חזקה דלא אכפת לבעלים שהוא אוכל כיון שהדבר אסור, וכן האוכל פירות שביעית לא הוי חזקה כיון שהשדה הפקר לכל. ור"ח גורס שבג' אלו הוי חזקה, ואיירי שהחזיק ע"י שהשתמש בזמורות או בעצים שהם מותרים, ומה שמצינו שגם הזמורות נאסרות היינו כשגדלו באיסור, אבל אם זרע כלאים אחרי שגדלו הזמורות אינם נאסרים א"כ הוסיפו אחד ממאמית, ואיירי הכא שרק הפירות הוסיפו אחד ממאמית ולא הפירות, דהכי הוי אורחא. תוס'.

האוכל את התבואה בעודה שחת לא הוי חזקה דכיון שלא אכל כדרך בני אדם רגלים לדבר שבגזל ירד בה ולכן הבעלים לא מחה, אמנם במקום שרגילים לאוכלה שחת הוי חזקה.

המחזיק בקרקע מלאה בקעים לא הוי חזקה שמפני רעתה לא הקפיד למחות, ור"ח מפרש דאיירי שהחזיק בלא חרישה, אלא זרע בבקעים שנוצרו משמש ורוח שהיו אחרי הגשם.

הזורע כור וקוצר כור לא הוי חזקה שכיון שאין כאן רווח לא חשש למחות.

חזקת אנשי ריש גלותא אינה חזקה דמחמת פחד לא מיחו בהם, וצריך הלוקח להזהר בטשרו, והמחזיק בשלהם נמי לא הוי חזקה שכיון שיש להם הרבה הם לא מוחים, והם מעדיפים שיתקנו את שדותיהם, ואינם חוששים למחות כיון שיכולים ליטול את שלהם בכח. וי"מ הטעם משום שהם עסוקים בצרכי ציבור, ולא נהירא.

חזקה בעבדים וגודרות-

עבדים וגודרות (-בעלי חיים) אין המחזיק בהם יכול לטעון שהם שלו, שכיון שהם מהלכים יתכן שנכנסו מעצמם לביתו או שהמחזיק הכניסם, ואין המחזיק יכול לטעון לקוחים הם בידי כמו לגבי שאר מטלטלין שאין יכולים להלך ואין עשויים להשאל ולהשכיר, אמנם לאחר ג' שנים יש בהם חזקה מפני שהיה למערער למחות ולא מיחה.

ותינוק קטן יש לו חזקה לאלתר כיון שאינו יכול להלך, ואינו עשוי להשאל ולהשכיר, ואין אומרים שאמו הכניסתו לשם ושכחתו, דאין אמא שוכחת את בנה.

והמחזיק בעיזים וטוען שהם אכלו משדהו והבעלים חייב נזק שלם כדון שן ברשות הניזק, פסק בזה אבوه דשמואל בנהרדעא שהוא יכול לתבוע עד כדי דמיהן ונאמן בשבועה, מיגו שיכל לטעון לקוחים הם בידי, שאף שאין חזקה בגודרות, עיזים הם נמצאות ביד הרועה, ואף בבוקר ובערב לא היו מניחים אותם בנהרדעא ללכת לבד.

ל"ז: ג' שני חזקה-

לרבי ישמעאל מספיק ג' חודשים בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע, ולר"ע מספיק אפי' חודש בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע. ובשדה האילן אם כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו בשנה אחת הרי אלו ג' שנים. ונחלקו אם פירא זוטא הוי חזקה כגון שחת או ירקות הגדלים בחודש אחד, או דבעינן פירא רבא שנגמרה כל התבואה, וכגון שעורים ושיבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חודשים. ואין לבאר שנחלקו אם ניר הוי חזקה (וכדלהלן), דא"כ יספיק אפי' יום אחד והיינו י"ב חודש באמצע ויום אחד בראשונה ובאחרונה.

ובשיטת חכמים נחלקו רב ושמואל, לרב צריך ג' שנים מיום ליום דטעמא דג' שנים הוא משום שעד זמן זה האדם נזהר בטשרו, ואין הולכים אחרי לקיטת פירות ג' שנים. ולשמואל צריך ג' גדירות או בצירות או מסיקות, ונ"מ בין רב לשמואל בדקל נערה ילדה, שטוענת ג' פעמים בפחות מג' שנים, לשמואל הוי חזקה בג' פעמים, ולרב לא הוי חזקה עד ג' שנים. ור"ח מפרש

נערה שמסירה פירותיה לפני שנגמרו, שלרב מספיק ג' שנים, ולשמואל בעינין ג' גדירות, ולפי זה גם לשמואל אין חזקה בפחות מג' שנים, והכי קיימא לן. עוד פירש ר"ח דקל דיזיפרין שעושה פירות פעם בחצי שנה, דלשמואל הוי חזקה בשנה וחצי ולרב בג' שנים. וכתבו התוס' שג' בצירות בב' שנים משמע שאין מועיל אפי' לשמואל. עוד י"ל דאיכא ביניהו חרפי ואפלי (שהם פחות או יותר מ"ב חודש).

חזקה ע"י חרישה - ניר, וכגון שחרש שדה בעל שנה ולא זרעה, וזרעה שנתיים, או שחרש שנתיים וזרע שנה באמצע, (אבל חרישה ב' שנים רצופות אינה חזקה לכו"ע, מפני שאין בזה תועלת). תוס'. לא הוי חזקה, מפני שהבעלים רוצה בחרישת הקרקע כדי שיוכל לזורעה אח"כ, וכן מבואר מדברי רבי ישמעאל ור"ע במתני, וכן סוברים רב ושמואל, ולרב אחא בשם כל גדולי הדור הוי חזקה דאין אדם רואה שחורשים את שדהו ושותק.

ל"ז. חזקה בקרקע ע"י האילנות -

אם החזיק רק בחלק מהאילנות - אביי מוכיח מדברי רבי ישמעאל דאף לרבנן הוי חזקה אם יש בשדה ל' אילנות, ובכל בית סאה יש עשרה והחזיק כל שנה בעשר אחרים, שהרי לדברי רבי ישמעאל מין פרי אחד ננס תבואתו או מסק זיתיו הוי חזקה לשאר המינים כאילו החזיק בשלשתם. ואמנם כל זה אם האילנות שאכל מפוזרים בכל השדה ג' בכל בית סאה, וכן בעינן דווקא שהאילנות האחרים לא הוציאו פרי וכגון בנות שוח שמוציאים פירות פעם בג' שנים (אבל בשאר פירות אינו מצוי כלל שכל שנה אילנות אחרים יעשו פירות, ובבנות שוח שייך חזקה, אע"ג שצריך ש"בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא" כיון שעדיין נשאר שנה עד גמר הפירות באילנות האחרים. תוס'). אבל אם אינם מפוזרים לא הוי חזקה דכל בית סאה הוי שדה בפני עצמו, וכן אם הוציאו פרי ולא אכל לא הוי חזקה שבזה הראה שהשדה אינה שלו וירא להחזיק בה לגמרי, ולכן המערער לא מייחה.

ואם יש יותר מי' אילנות בבית סאה להרשב"ם הוי יער ולא הוי חזקה, והתוס' כתבו שלרבה הוי חזקה, ויש לחלק דרבא איירי שאכל את כולם, אבל כן שאכל חלק חלק הרי יש שנה שאכל את אלו העומדים להעקר. ואם יש יותר מבית סאה לעשרה לרשב"ם לא הוי חזקה אלא בקרקע הצריכה לאילנות, ולתוס' לא קנה קרקע כלל. עוד כתבו התוס' שאם יש ט' אילנות גדולים, ג' לכל בית סאה, לא הוי חזקה אם החזיק כל פעם בג' אחרים, דלא חשיב מפוזרים.

שיעור קרקע לאילנות לענין מכר ולענין הקדש - כתבו התוס' דייל ששיעור י' לבית סאה הוא לענין חזקה, דכל שיונקים מכל הקרקע הוי חזקה, אבל לענין מכר לא קנה קרקע אלא בשיעור שדרך בני אדם להרחיק, והיינו רווח שבין ח' אמות לט"ז אמות. ולענין הקדש מבואר לקמן ע"ב. שאם הקדיש י' אילנות ממוטע י' לבית סאה הקדיש את הקרקע, אבל פחות או יותר לא הקדיש את הקרקע, והרשב"ם שם פי' שמכירה תלויה בדת מכר והקדש תלוי ביניקה, ולקמן פ"ג פירש שאין חילוק בין מכר להקדש, שאם קרובים יותר מכוזי' שיהא הבקר עובר וכלוין, או רחוקים יותר מותר מבית סאה לעשרה, לא חל ההקדש או המכר על הקרקע. והבריתא בע"ב. פליגא.

בעלות בקרקע מכח בעלות באילנות

אם אחד החזיק באילנות והשני החזיק בקרקע, לרב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע, ולרב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע.

לרשב"ם איירי במכירה לשני בני אדם שאחד קנה אילנות ואחד קנה קרקע, והאילנות צריכות את הקרקע שהיו נטועות כדין שדה אילן, וכל אחד החזיק בשלו, והשאלה היא לגבי עצם הקנין ולא לגבי חזקת ג' שנים, ולרב זביד קנה הראשון רק את האילנות, וטען רב פפא שאף שכל זמן שהם טוענים פירות יכול להשאירם בקרקע, מי"מ אם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומם, ואפי' בג' אילנות שהמוכר מכר גם קרקע, הכא שמכר לשניים לא מכר קרקע, כמו שלבעל הקרקע אין כלום באילנות, ולרב פפא קונה האילנות קנה גם חצי מהקרקע, והיינו תחתיה וביניהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו, שזה הנצרך לאילנות, אי נמי היכא שכל הקרקע נצרכת לאילנות בזה קנה כל אחד חצי מהקרקע, שלשניהם מכר בעין יפה. **ולתוס' איירי לענין חזקת ג' שנים** שלרב זביד לא קנה המחזיק באילנות כלום בקרקע, ואם יבשו לא יטע אחרים במקומם, ולרב פפא קנה קרקע לענין שאם יבשו ויכל ליטע אחרים במקומם.

המוכר את הבית לא מכר את היציע ולא את הבור והדות, לר"ע צריך המוכר **לקנות לו דרך**, דמוכר בעין

יפה מוכר, ולחכמים א"צ לקנות לו דרך, דמוכר בעין רעה מוכר.

המוכר קרקע ושייר לעצמו אילנות אפי' לר"ע דס"ל מוכר בעין יפה הוא מוכר, הני מילי לגבי בור ודות שאינם מכחישים את הקרקע אפי' אם זורע על שפת הבור, ולכן המוכר לא אסיק אדעתיה לשייר לעצמו כלום, אבל באילנות שמכחישים השורשים את הקרקע וגם מעכבים את המחרישה ודאי שייר לעצמו בקרקע, כדי שלא יאמר לו בעל הקרקע אחר שיבשו האילנות שיקח את האילנות, אמנם אף אי לא מכחשי ארעא יכול לומר לו שיסלקם כיון שיבשו, ועוד שהוי רוצה לזרוע במקום האילן. תוס'.

וכתב הרשב"ם שגם אם שייך רק ב' אילנות יש לו חלק בקרקע, דדווקא לוקח לא קנה קרקע בב' אילנות, אבל המוכר משייר לעצמו קרקע כדי מחיית האילנות וצורכם, ואם מתו יכול ליטע אחרים.

ל"ז: ואם מכר אילנות ושייר קרקע

מוכר קרקע לר"ע דס"ל שהמוכר בעין יפה מוכר, ממילא יש ללוקח חלק בקרקע ליטע אילנות אחרים כשתייבשו אלו, ואפי' לרב זביד דס"ל ששניים שקנו קרקע ואילנות אין לבעל האילנות חלק בקרקע, שאני התם שטוען בעל הקרקע שכמו שאין לי חלק באילנות לא בעצים ולא בפירות כך לך אין חלק בקרקע וכשתייבשו תעקרנו ותלך. ולרבנן אין ללוקח חלק בקרקע, דמוכר בעין רעה הוא מוכר כדי לשייר לעצמו, ואפי' לרב פפא שסובר שבשני לקוחות יש ללוקח האילנות חלק בקרקע, שאני התם שטוען לוקח האילנות שכמו שמכר לבעל הקרקע בעין יפה לעולם היא ופירותיה, כך מכר גם לו בעין יפה שיאכל פירות לעולם, שאם ימותו יטע אחרים, שאין אדם חוטא ולא לו למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה. לרשב"ם איירי שמכר ב' אילנות, אבל בג' הכל מודים שקנה קרקע. ולתוס' איירי שמכר ג' אילנות, אלא דאיירי שיש רק ג' אילנות והמוכר פירש שמשייך לעצמו קרקע, או שיש יותר קרקע והמוכר פירש שמשייך לעצמו את כל הקרקע, דלכו"ע אין ללוקח את גוף הקרקע, ומ"מ לר"ע קנה קרקע לענין שאם יבש יכול ליטע אילן אחר, כיון שמוכר בעין יפה מוכר. (ולענין מקדיש עיין בסוגיא ע"ב. ובתוס' כאן ושמ').

המוכר אילנות רצופים הנתועים בצפיפות ט"ו בבית סאה, לנהרדעי אין לו חזקה שכיון שהם עומדים להעקר הרי לא החזיק כדמחזקי אינשי, ולרבא יש לו חזקה. אמנם הלוקח אילנות רצופים כגון יותר מי' בבית סאה לר"ש אין ללוקח חלק בקרקע דלא הוי שדה אילן כיון שעומדים להעקר, אבל לענין חזקה יש בזה חזקה, כמו ששייך חזקה במישרא דאספסתא, ולחכמים יש לו חלק בקרקע, וכמו שמצינו שנחלקו ר"ש ורבנן בכרם הנטוע שיש בין השורות פחות מד' אמות אם אין לו דין כרם והזורע שם אינו לוקה משום כלאים ומותרים באכילה, (וחוזר עליו מהמלחמה משום "מי האיש אשר נטע כרם"). תוס'), או שרואים את האמצעיים כל שורה בין שתי שורות כאילו עומדים ליעקר.

בביאור הראיה מאספסתא ביאר הרשב"ם שהראיה ממה שקנה אע"פ שהיא זרועה רצופה, אך זה אינו ראייה דשאני אספסתא דהוי אורחא ולא מכחשי בארעא, משא"כ אילנות רצופים. ועוד פי' הרשב"ם שהראיה היא שהרי עומד לעקור חלק מהאילנות, וממילא אין לו חזקה דין זה עיקר גידולם, וכן באספסתא דרך לזרוע ולעקור ולמלא מהם ערוגה גדולה.

ל"ח. הקונה דקל לנהרדעי קנה את כל הקרקע עד התהום, וביאר הרשב"ם שאע"פ שהוא דקל יחיד ולא קנה סביביו, מ"מ תחתיו קנה כיון שהאילן נצרך לקרקע שתחתיו כדי להתקיים, ויכול ליטוע אחר במקומו, וגם אין בעל השדה יכול לחפור מתחתיו אפי' בעומק אלף אמה, ולתוס' לא יכול ליטוע אחר במקומו, וקנה תחתיו רק לענין שהמוכר לא יכול לחפור שם, ולרבא **סתמא לא לא קנה קרקע**, ואינו יכול ליטוע אחר במקומו בלא מכר לו אלא להניח האילן בקרקע כל זמן שהוא צריך לה, אבל אם הלוקח טוען שהתנו בשטר שיקנה גם את הקרקע ליטע אחר במקומו, ואכלו שני חזקה, וכבר לא נוהר שבטרו, קנה משולי האילן עד התהום, דאם לא מכר לו את הקרקע היה עליו למחות בתוך כל ג' שנים, להודיע שלא מכר לו קרקע, ועי' המחאה ידע להזהר בשטרו, ומחאה מועילה אע"פ שהמוחה מודה שהוא אוכל פירות כדין כמו במשכנתא דסורא שמוטל על הבעלים למחות, כדי שלא יחביא את שטר המשכנתא ויטען לקוחה היא בידי.

מחאה שלא בפניו

המחזיק ג' שנים בקרקע תבירו והומרא קמא מחה במחזיק לא הוי חזקה. ולהלן מיה הדין כשהומרא קמא היה במקום שלא היה יכול למחות במחזיק, או היכא שהוא מחה בפני עדים ולא בפני המחזיק, האם הוי חזקה או לא.

אם המחזיק נמצא במדינה אחרת מהמערער מבואר במתני' דהוי חזקה, והגמ' מבארת שהטעם הוא משום שמחאה שלא בפניו הוי מחאה שאם מחה בעל הקרקע בפני שניים מן השוק אפי' שלא בפניו, הוי מחאה, דחברא חברא אית ליה, וישמע המחזיק שמחה ועליו לשמור על שטרו, וא"צ לשלוח לו שליח למחות בפניו, ואפי' לא שמע המחזיק מהמחאה הוי מחאה. (ולא נקט חזקה שלא בפניו, מפני שאין דרך המחזיק לברר אם יש מחאה, אבל הבעלים דרכם לברר אם החזיקו בשלהם. תוס').

והיכא דאיכא **שעת חירום** שיש תגרות, וממילא אין שיירות מצויות מזו לזו, לת"ק צריך להחזיק באותה מדינה, אבל במדינה אחרת אע"פ שלא מיחה לא הוי חזקה, שכיון שאין המחאה נשמעת לא מחה, ואין המחזיק יכול לטעון למה לא מחית, והיה עליו להזהר בשטרו, (אמנם ב' עיירות באותה מדינה אין ביניהם תגרה, וי"א שגם בזה בשעת חירום לא הוי חזקה). וארץ ישראל מחולקת לג' ארצות - יהודה, עבר הירדן והגליל, ובאותה מדינה מעיר לעיר הוי חזקה, וה"ה שאר ארצות שיש חירום ביניהם, ונקט ג' אלו ללמדנו שבאלו בסתמא בשעת שלום הוי שעת חירום שאין השיירות מצויות מזו לזו, אבל בשאר מלכויות בשעת שלום הוי חזקה.

וכתבו התוס' שאף שלגבי גט נחשב מצויים לקיימו מחמת העולי רגלים או הבתי דינים, שאני הכא שאין דרך המחזיק לחזר אחר המחאה. ומאידך לגבי גט במחוזא כיון דניידי לא חשיב מצויים לקיימו, שאני הכא שבדרך הליכתם מספרים המחאה לאחרים.

שיטת רבי יהודה שג' שנים הוי חזקה אפי' באספמיא שרחוקה מהלך שנה (ויותר ממהלך שנה אין דרך להרחיק מביתו. רשב"ם. ואם הרחיק יותר לא פלוג. תוס'). בכדי שיחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבוא בשנה השלישית, ולכן קבעו שחזקה היא ג' שנים, וס"ל שאין חוששים לשעת חירום. וס"ל שאין טעם הג' שנים משום שזה הזמן שזוהר בשטרו, דאפי' שעה אחת אדם לא שותק אם מחזיקים בקרקע שלו, וטעם הג' שנים הוא למקרה שהבעלים הלך רחוק.

ל"ח: חזקה בנכסי בורח-

שיטת רב- לל"ק שיטת רב שאין מחזיקים בנכסי בורח והיינו שאם החזיק לא הוי חזקה, דס"ל שמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, ודלא כשיטת ת"ק דס"ל שבאותה המדינה מועילה חזקה אף שלא בפניו, אלא כשיטת ר"י. ולל"ב שיטת רב שמחזיקים בנכסי בורח, דס"ל שמחאה שלא בפניו הויא מחאה, וממילא כיון שלא מחה הפסיד, דאגן סהדי שכיון שהשיירות מצויות נודע לו מהחזקה, דחברא חברא אית ליה. וכתב הרשב"ם דה"ה בכל אדם שהלך מקרקעו, ואורחא דמילתא נקט, והתוס' כתבו דדווקא בבורח איירי, אבל בסתם אדם הוי חזקה כיון שיכול לבוא למחות. ואמר רב ענן שרב בא ללמדנו שאפי' מיחה בפני שניים שאין יכולים לומר למחזיק כגון שהם חגיגים או שמתרחקים משם הוי מחאה, משום דחברא חברא אית ליה וכו'.

שיטת שמואל דפשיטא שמחזיקים בנכסי בורח כמבואר במתני', שהרי מחאה שלא בפניו הוי מחאה, וממילא כיון שלא מחה הוי חזקה. וכתבו התוס' דדווקא בבורח מחמת ממונן, אבל בורח מחמת מרדין מודה שמואל שאין מחזיקים בנכסיו. אמנם אם מחה בפני שניים שאין יכולים לומר למחזיק לא הוי מחאה.

שיטת רבא שבבורח מחמת ממון הוי חזקה, דמחאה שלא בפניו הוי מחאה, והוא יכול למחות, שאינו בורח אלא להשתמש עד שיהיה לו לשלם, ולא רודפים אחריו כיון שאין לו מה לשלם, וממילא אינו ירא למחות, אבל בבורח מחמת מרדין שהרג אדם, וירא למחות פן יבוא גואל הדם ויהרגהו לא הוי חזקה, וכן הלכה.

כתבו הרשב"ם והתוס' ש**שיטת רבי יהודה במתני'** שמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, ועל כן בעינן "ויבוא לשנה אחרת" שימחה בפניו, ואין לומר שכונות ר"י שיבוא למדינה שהוא בה וימחה אע"פ שאינו בפניו, ולא מועילה מחאה במדינה אחרת, דאע"פ שחזקה נשמעת למרחוק המחאה אינה נשמעת, דא"כ הוי לר"י לומר ויבוא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו.

נוסח המחאה שלא בפניו – צריך לומר פלניא גזלנא הוא, דנקיט לה לארעאי בגזלנותא, ולמחר תבענא ליה בדינא, שכיון שאומר שקרקע זו גזולה ולא מכרה לו עליו להזהר בשטרו, אבל אם אמר רק פלניא גזלנא הוא, לא הוי מחאה, שאין המחזיק יודע על מה הוא קורא לו גזלן, ואינו נזהר בשטרו. ואם אמר דנקיט ליה לארעאי בגזלנותא, ולא אמר ולמחר תבענא ליה בדינא, לשיטת ר"ח לא הוי מחאה, דלא הוי אלא כנותן פגם בחבירו, ושיטת ר"י בר יקר דהויא מחאה, אלא שצריך שיזכיר שהקרקע גזולה ממנו דזוקא, וכן הסכימו הרשב"ם והתוס'.

ל"ט. ואם מחה, ואמר להם או שהם אמרו לו שהם לא יאמרו למחזיק, לרב זביד לא הוי מחאה שהרי לא יאמרו לו, והיה עליו למחות בפני אחרים ומדלא מיחה הפסיד, ולרב פפא הוי מחאה, דיאמרו לאחרים וחברא חברא אית ליה וכו', וכונתם רק שלא ילכו למקומו לומר לו עצמו. וכתבו התוס' שאף לשמואל שאם מיחה בפני בני אדם שאין יכולים להלך לא הוי מחאה, היינו דזוקא בזקן או חולה שאין יכולים להלך, אבל כאן ילכו ויגיזו לבני העיר ובני העיר יאמרו למחזיק, ואם אמר להם שלא יצא מפיהם דבר המחאה דמשמע לא לו ולא לאחרים, אמר רב זביד דלא הוי מחאה וכן הדין לכו"ע. ואם אמר להם לומר לו והם אמרו מעצמם שלא יאמרו כלל, אף לרב פפא לא הוי מחאה, ולרב הונא בריה דרבי יהושע הוי מחאה, דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש שאינו מוטל עליו, ולא יפסיד אם יאמר, אינו נתן אל ליבו שלא לאומרו, ואמר לה ולאן אדעתיה. והלכתא בכל גוונא הוי מחאה, חוץ ממתני שאמר להם שלא יצא הדבר מפיהם.

אף אם מחאה שלא בפניו הוי מחאה, וכן סוברים רבא ורב נחמן, מ"מ **עצה טובה** למערער שימחה בפני המחזיק, כדי שיקבל את הקרקע והפיירות, שאם לא ימחה בעצמו ויוציא את הקרקע והפירות, יהיה קשה לו להוציא אח"כ את הפירות, כיון שכבר אכלם המחזיק. ולפי זה ר"י לא מצריך לבוא למחות, אלא אמר עצה טובה איך יוכל המערער להוציא את הפירות.

בפני כמה צריך למחות-

י"א בפני שניים וי"א בפני שלשה.

ל"ט: הגמ' רוצה לבאר שנחלקו בדברי רבה בר רב הונא שאמר שדבר שנשמע בפני שלשה אין בו משום לשון הרע דחברא חברא אית ליה, וכל מילתא דעבידא לגלויי אין בו משום לשון הרע, והמ"ד שמספיק שניים סובר שגם בשניים עבידא לגלויי ואין בזה משום לשון הרע, ולגבי חזקה הוי מחאה, וי"א שמחאה נמי יש בה משום לשון הרע, כיון שאומר שפלוגי גזלן, והרשב"ם כתב דאינו נכון, שעיקר המחאה היא כדי שהמחזיק ישמע ויזהר בשטרו. לרשב"ם התר זה בלשון הרע הוא שהשומעים יכולים לומר לו שכך אמר עליו פלוגי, והתוס' כתבו שכונת הגמ' שהראשון שסיפר לשלשה לא עבר איסור, כיון שמראה שאינו חושש שישמעו הדברים לאותו אדם. עוד כתבו התוס' שמלוה על פה אינו גובה מן הלוקוחות דלית ליה קלא, אע"פ שנעשה בפני כמה עדים, דשאני התם דדרך ללות בצניעא, ועוד שאין העדים יודעים מי יקנה את הקרקע כדי שיגזיו לו.

והגמ' דוחה דכו"ע סבירא ליה כרבה בר רב הונא.

ונחלקו אם מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, וממילא צריך שלשה שע"י ששלשה יודעים כאילו כל העולם יודעים, או דהוי מחאה ומהני בפני שניים שיעידו שמחה בפניו, וכיון שמחה בפניו אין לך גלוי מילתא גדול מהו.

ולל"ב לכו"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואית להו דרבה בר רב הונא, ונחלקו אי בעינן עדות על המחאה, וביאר הרשב"ם שצריך למחות באופן שיוכל הדבר לבוא לאוזני המחזיק, ולא יתרה בהם שלא יפרסמו את הדבר, והתוס' כתבו שכיון שזה דבר שאין מסתירים אותו כמו לשון הרע ממילא הוא מתפרסם אפי' באחד, וצריך שניים מדין עדות. או דבעינן גלויי מילתא שיוודע הדבר לכל העולם וממילא יודע גם למחזיק, אבל בשניים מסתמא לא ידע. ופסק ר"ח שמחאה בפני שניים.

כל כמה זמן צריך למחות – גידל בר מניומי מוחה כל שנה, דס"ל שאם לא מוחה כל שנה איגלאי מילתא ששלא כדין מוחה בשאר הפעמים, ואמרו לו שאם מוחה בשנה הראשונה א"צ לחזור ולמחות כל שנה, אמנם שיטת ר"ל שצריך למחות כל ג' שנים שלא יהיו ג' שנים בלא מחאה, כיון שאדם נזהר בשטר ג' שנים אחרי המחאה, (אבל אין הטעם כך שלא יוכל לטעון שמכר לו אחרי המחאה, דאינו נאמן לטעון כך כיון שמעיקרא לא ירד לקרקע בטורת מכירה). וכן הלכה, אך לריו"ח א"צ למחות כל שלש,

דהרי הוא כגזלן ואין לו חזקה והיה על המחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד שילכו לדין או שיראה את שטרו לבי"ד אחרי המחאה. ופסקו הר"ח והרשב"ם כר"ל, והתוס' פסקו כריו"ח.

אם המערער שינה את טענתו במחאה השנייה כגון שבראשונה טען שהמחזיק גזלו, ובשניה טען שהיא אצלו במשכנתא, **מועילה החזקה** דבמחאה השנייה יש הודאת בעל דין שהראשונה אינה נכונה, והמחאה השנייה אינה מחאה כיון שהחזק כפרן, ואפי' ב' המחאות היו בתוך ג' שנים הוי חזקה.

דברים הנעשים בפני אחרים ונכתבים בשטר

מחאה צריכה להיות בפני שניים, וא"צ לומר להם שיכתבו את המחאה אלא יכולים לכתוב שלא בפניו ושלא ברשותו, דזיכין לאדם שלא בפניו. וכתבו התוס' דקמ"ל שאף שלא אמר להם לכתוב והם כתבו שאמר להם לכתוב כשר, ולא מחזי כשיקרא, דבסתמא כוונתו שיכתבו.

מ. קנין סודר צריך לעשותו בפני שניים, וא"צ שלשה דאינו כמעשה בי"ד אע"פ שע"י הקנין מוציאין מזה ונותנים לזה, אלא הוי עדות בעלמא, וכתבו התוס' דא"צ שניים לקנין אלא לראיה, אבל עצם חלות הקנין א"צ שניים. וא"צ לומר להם כתובו, דסתם קניין לכתביה עומד דכיון שאינו ממתין למשיכה אלא גומר את הקנין מיד, מתכוון להקנותו בעין יפה, ומסתמא רוצה שיכתבו לו. ואם אמר לעדים שיכתבו ולא עשה קנין, יש מ"ד שצריך להמלך בו. וכתבו התוס' דמ"מ אם חוזר בו ולא רוצה שיכתבו אין כותבין.

הודאה על חוב ממון היא בפני שניים, וצריך לומר להם שיכתבו דחוב הוא לו, ויתכן דלא ניחא ליה לעשותו מלוה בשטר, מפני שלא יוכל לטעון פרעתי בלי עדים.

קיום שטרות אם חושש שילכו העדים למדינת הים או ימותו, ויטען הלוה פרוע או מזויף, בפני שלשה שהעדים מעידים בפני ג' על חתימת ידיהם, וכותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים-במותב תלתא וכו', וג' הדיינים חותמים, ולא מהני שניים אע"פ ששניים שדנו דיניהם דין אלא שנקראים בי"ד חצוף, דאין בזה תוספת יותר מחתימת העדים עצמם, ועד מפי עד פסול, אבל ג' ניכר שהם בי"ד ודומה לפסק דין.

איזה תוקף יש לשטר שנעשה שלא מדעתם – כתבו התוס' שאף שאין תוקף שטר אא"כ נעשה מדעת המתחייב, ואין תוקף עדות בכתב דהוי ימפי כתבם", מ"מ תיקנו חכמים לגבי חזקה דחשיב עדות כדי לבטל את החזקה, שמספיק לזה עדות כל דהו, וכן במודעה תיקנו חכמים דחשיב שטר כדי להציל את האנס, וקיום שטרות מהני מדין מעשה בי"ד שא"צ דעת המחייב. ודעת ר"ת שאין פסול מפי כתבם אלא באילים שאינו ראוי להגדה, אבל בעלמא יכולים עדים לשלוח עדותם לבי"ד בכתב, ובעד אחד י"ל דאינו מועיל.

דיני מודעה

מודעה היינו שאדם שאנוסים אותו למכור או לתת מתנה, מוסר מודעה לעדים שהוא אנוס דבדר, ושלא יהיה ממש בשטר שיעשה, ושיטבע אותו לבי"ד וירע את השטר על פי העדים. ואין מועילה מודעה אלא לפני עשית השטר. ואם כותבים ביטול מודעה בשטר המכירה או המתנה לא מועילה המודעה. רשב"ם. ולהלן יבוארו דיני מודעה.

מודעה היא בפני שניים, וא"צ לומר להם כתובו דזכות הוא לו.

על מי כותבים מודעה – לרבה ורב יוסף אין כותבים אלא על מי שלא צייט דינא, דאל"כ יאמרו לו למה אינך תובעו בדין, והקשו התוס' על איזה שטר מדובר, שהרי גיטין ומתנה כותבין דודאי הוא אנוס שאין יכול לתבוע בבי"ד, ועל מכר אין כותבין מודעה (כלל). ואב"י ורבא אמרו שכותבין "אפי' עלי ועליך", מפני שפעמים אין בי"ד מזומן מיד.

מז: כתיבת האנוס במודעה – מודעה על גט ומתנה א"צ לכתוב בה שהם יודעים במה נאנס פלוגי, דאינו אלא גלוי מילתא שהרי אם לא היה אנוס לא היה כותב גט או שטר מתנה כלל, (משא"כ מכר דשמת הוא דחוק למעות ורוצה שיוכל להחזיר את המעות ולקבל מה שמכרו), ומשום הכי תיקנו בגיטין שיכתבו שהבעל מבטל את כל המודעות שמסר. ואם מבטל את הגט לפני כן לא הוי ביטול, דאנן סהדי שגומר בליבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור, ואינו יבטל אלא כשביטלו אחר כתיבה. ובמכר לרבא אין כותבין מודעה. דס"ל תליוה זובין זובינה זביני, והיינו שכאנסוהו למכור שדה אחת מתוך שדותיו והוא בירר איוז שדה, אבל אם אנסוהו למכור שדה מסוימת המכר בטל גם בלי המודעה. אמנם היכא שנאנס כהמעשה דפרדיסא כותבים מודעה ששם

אם לא יכתבו מודעה יפסיד בטעותיו, ובמודעה זו צריך שיכתבו במה נאנס. ומעשה דפרדיסא הוא שהמלוה איים על הלוה שאם לא ימכור הוא יחביא את שטר המשכנתא, ויטען שהפרדס לקוח בידו ואמר זאת לא בפני העדים, דאל"כ יעידו על מה שאמר ולא יהיה נאמן לטעון לקוחה, וצריכים העדים לשמוע שהוא טוען לקוחה היא בידי, ואח"כ יסכמו ביניהם שיכתוב לו שטר מכירה שלא בפניו, ושישלם לו על הקרקע, ואח"כ יכתבו העדים מודעה שהמכירה שלא ברצונו, ואחרי המכירה יביא המוכר את העדים שהוא טען לקוחה, וממילא יתברר שהמכירה היתה באונס.

מתנתא טמירתא – האומר לעדים שיכתבו את שטר המתנה בהחבא, אין גובין בו את המתנה, שמא נתנה לאחר או שכונתו לעשותה מודעה לשטר אחר, ואם אמר להם בסתמא שיכתבו לל"ק גובים בו, וכן סובר רבינא, ולל"ב אין גובין בו עד שיאמרו להם שיכתבו בפרסום, ורב אשי סובר שחוששים לזה ואין גובים בו, ואם גבו אין מחזירים, דספק הוא, וכן הלכה. ולכן צריך לכתוב בשטר "וכך אמר לנו כתובה בשוקא וחתמוה בברא", ומנהי אפי' אם אמר בסתמא, דכוונתו שיכתבו כתקנת חכמים. רשב"ם. ור"ח גורס שאמר להם לא תיתבו בשוקא ובבריייתא, והיינו שלא אמר להם להתחבא אלא שלא יפרסמו, אבל בסתמא ודאי כשר.

ב' שטרות סותרים – י"א ששיטת רבא שמתנתא טמירתא הוי מודעה לבטל מתנה אחרת שהיתה אח"כ בשטר או בגלוי, שהכונה בשטר הראשון היתה כדי שלא יחזיק בה השני, ודבר זה למדו ממה שהיה באשה שלא הסכימה להתקדש אא"כ יכתוב לה את כל נכסיו, ואמר לעדים שיכתבו בהחבא שטר לתת נכסיו לבנו לפני השטר לאשה, והורה רבא שאף אחד לא קנה הראשון בגלל שזה מתנתא טמירתא, והשני בגלל המודעה. ואמר רב פפא שאין ללמוד משם, דשאני התם שודאי כתב לה מחמת אונס ולא גמר בדעתו להקנות לה, אבל בב' שטרות אין ראייה שהשני נכתב באונס, והמכירה הראשונה לא חלה כי היא טמירתא ואינו רוצה שיקנה, והשניה חלה כיון שהשטר שלה כשר.

חזקה שאין עמה טענה

מ"א. המחזיק בקרקע בלא טענה, כגון שטוען שלא אמר לו אדם דבר מעולם, לא הוי חזקה, בין חזקת ג' שנים בקרקעות ובתים, בין חזקת יום אחד בתשמישים, ואין שואלים את המחזיק אם כוונתו שהיה לו שטר ואבד, דכיון שלא מיחה ג' שנים ודאי מכר לו או מחל. תוס'. כיון שאינו טוען זאת בעצמו, ואמנם אם טוען זאת בעצמו נאמן, ולא חשיב חוזר וטוען. רשב"ם. ואם טוען שקנאה מפלוגי שקנאה מהמערער לא הוי חזקה, עד שיאמר אתה מכרת לי. תוס'.

אבל אם טוען שהבעלים או אביו מכרו או נתנו לו במתנה את הקרקע הוי חזקה. ואם בא מכח ירושה שאומר שאביו היה מוחזק בה ביום מותו אינו צריך טענה דאין אדם בקי איך הגיעו הקרקעות לאביו, ומ"מ צריך להביא ראיה שהחזיק בה אביו יום אחד.

חזקה בבנית כותל בתוך השדה הסמוכה – כותל שבין ב' שדות שנשטף ע"י בידקא, והלך בעל הכותל ובנה כותל חדש בתוך השדה הסמוכה, אע"פ שיש לו עדים שסייע השני בבנית הכותל, והחזיק יום או יומיים, אינו חזקה, ולא הוי כאילו אמר ליה לך חזק וקני, דלא עשו כך אלא מחמת טעות. והתוס' ביארו שהמחזיק טען בתחילה לקוחה היא בידי, וכשראה שאינו נאמן טען שסייע לו, והיה לו עדים שסייע או שהיה מודה בכך.

מחילה בטעות – שיטת רב נחמן שמחילה בטעות לא הוי מחילה, וכן מצינו שלרב נחמן קנין בטעות חוזר, ושומא בטעות אינה שומא, ואין אונאה בטעות, ומה שמבואר באיזהו נשך שמחילה בטעות הוי מחילה, במוכר פירות דקל שאע"פ שלא הוי מכירה מ"מ א"צ להחזיר את הפירות, הטעם הוא דניחא ליה למוכר לעמוד בנאמנותו.

המחזיק בפני הבעלים לר"י ורבי ישמעאל לאלתר הוי חזקה, ולית הלכתא כוותייהו.

מ"א: בכלל מאתים מנה בעדויות שונות – אם יש ב' עדים על מקום הגדר, אחד אומר שהכניסה ב' שורות לשדה חבירו, והשני אומר שהכניסה ג' שורות, לרב

יהודה צריך לשלם על שתי שורות, ואף שהעדים מכחישים זה את זה, ס"ל כשיטת רשב"א דס"ל שרק כששני **כיתי** עדים נחלקו על שיעור החוב ושינה מדברים על אותו מקום אותה זמן, לב"ש נחלקה עדותן ולב"ה יש בכלל מאתים מנה ועל המנה השני פטור דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממון בחזקתו, אבל בכת אחת מודים ב"ש שיש בכלל מאתים מנה, ולא סמך רב יהודה על השמועה של רב כהנא שאין הלכה כרשב"א.

וכתבו התוס' ששיטת רב יהודה שאם עד אחד אומר שהאונקי היתה לבנה והעד השני אומר שהיתה שחורה מצטרפים, אבל באחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפים, ולנהדרעי אף בזה מצטרפים, ומחולקתם היא אליבא דרשב"א, אם צבע המנה הוא חלק מגוף המעשה, וכמו אחד אומר חבית יין ואחד אומר חבית שמן, או שאינו מגוף המעשה.

והקשו התוס' לב"ש שפוסלים כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים, למה בשני כיתי עדים כשר, ואין בזה דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול. ותי' דב"ש סוברים שבדיני ממונות לא בטלה כל העדות, אלא תתקיים העדות בשאר. עוד תי' דאירי שכשראו לא התכוונו להעיד. עוד תי' שכשסותרים אחד את השני אין דין נמצא אחד מהם קאו"פ.

קשטא בעליתא- מחזיק שטוען שקנאה מפלוני שהיה סבור שקנאה מהבעלים, לרב חייא אם יש לו עדים שהמוכר דר בבית אפי' יום אחד יש לו חזקה, וא"צ להביא עדים על המכירה הראשונה, דטוענים ליורש וללוקח, וכן יכול לטוען שהמכירה הראשונה היתה בפניו, דהוי חזקה שיש עמה טענה, ונאמן מיגו שיכל לטוען שהוא עצמו קנאה מבועה"ב, אבל בלא זה לא הוי חזקה.

רבא רוצה להביא ראיה לרבי חייא ממה שהבא משום ירושה או משום לקיחה א"צ טענה, ומשמע שראיה צריך. והגמ' דוחה שאין מזה ראיה דדילמא א"צ גם ראיה, והכונה א"צ טענה שא"צ אלא לטוען מאבי אני יורשה. או שאע"פ שיורש צריך ראיה שדר בה המוריש יום אחד, לוקח א"צ ראיה, דאי לא בריא ליה שהמוכר קנאה מבועליה, לא שדי זוזי בכדי.

ואם המוכר רק נראה בקרקע למדוד את אורכה ורוחבה, לאביי גם זה מספיק, ולרבא אין ראיה מזה שהקרקע היתה שלו דדילמא לבסוף לא קנאה.

צירוף כמה אנשים לחזקה

ג' שהחזיקו בקרקע בזה אחר זה וטוען המערער שלא מחה כיון שאף אחד מהם לא החזיק ג' שנים כדרך החזקה, אם יש שטר שמכרו זה לזה אף שלראשון אין שטר שקנאה מהמערער הוי חזקה, דמכירה בשטר יש לה קול כיון שמתאספים לחותמו, וא"כ המערער ידע, ומדלא מחה הפסיד, אבל במכירה בלא שטר אין מצטרפים, דמכירה בעדים אין לה קול.

מ"ב. ואף דס"ל שרב שאף **במכירה בעדים** באחריות גובה ממשעבדי, אין הטעם משום שיש קול, אלא שאני התם שהיה על הלקוחות השניים לברר היטב אם לא מכרה, אבל בחזקה לא היה על המערער לברר, אם לא יצא קול.

ואמנם **במלוה בעדים** מודה רב שאין גובה ממשועבדים מיורשים או מלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא, אבל מבני חורין גובה אם הלוה מודה שלא פרע (דאל"כ נאמן דא"צ לפרוע בעדים. אמנם להלכה גובה מיורשים או מלקוחות), דשאני מלוה שאדם לווה **בצינעא**, ומבקש שלא יפרסמו כדי שלא יוזלו נכסיו (ובמלוה בשטר גובה ממשועבדים אפי' אין בשטר אחריות, הרשב"ם כתב הטעם דסתם שטר לאחריות נכתב, ובתוס' כתבו הטעם כדי שלא תנעול דלת בפני לווי, ובמכר מפני תקנת השוק).

אב וبن שהחזיקו בקרקע זה שנה וזה שנתיים אחרי מות האב, ולא מחה המערער, מצטרפים לחזקה דירוש כרעיה דאבוה, דהכל יודעים שדרך הבן לירש את האב, וכן אב וبن **לוקח** שקנה מהבן בשטר שכל אחד החזיק שנה מצטרפים, כיון שיש קול למכירה.

המחזיק בפני האב והבן אחרי מות האב בפני אחד שנה ובפני אחד שנתיים, או שהחזיק בפני אב וبن **לוקח** שקנה מהבן בשטר כל אחד שנה, הרי זו חזקה. הגמ' מבארת

דאירי במוכר שדותיו שהיו של אביו סתם שאומרים לו שהמכירה לא כללה שדה זו, אבל במכירה רגילה שמכר שדה זו בפני עצמה, יש לה קול, ואין לך מחאה גדולה מזו, והיה על המחזיק להזהר בשטרו, עד דמרע לשטרא דלוקח, ואפי' החזיק יותר מג' שנים אחרי המכירה לא הוי חזקה. וכתבו התוס' דמוכח מכאן שהמחזיק בנכסי יורש גדול הוי חזקה, ורק ביורש קטן אמרינן שאין מחזיקין בנכסיו.

חזקה באומן- **אומנים** שמולכים את הכלים לביתם לתקן אין להם חזקה, שאע"פ שמטלטלין הרי הם בחזקת מי שהם תחת ידו אפי' שעה אחת, ואפי' יש למערער עדים שהיו שלו, דסתם לוקח קונה בלי עדים ובלי שטר, מ"מ בדברים העשויים להשאל ולהשכיר אין חזקה, ואומן הוי כדברים העשויים להשאל ולהשכיר, כיון שטוען שהביא לו לתקן, ויש לו עדים שזה היה שלו.

אפטורפוס אין לו חזקה.

דיני שותפים זה לזה

מ"ב: חזקה בשותפים- שותפים בקרקע, שהחזיק אחד בכל הקרקע ג' שנים, לרב אין להם חזקה זה על זה שדרך שאחד יאכל כמה שנים והשני יאכל אחריו, ולשמואל יש להם חזקה זה על זה (ואומן שאני שאין לו חלק בו, ואין לומר מיגו שהיה לו חלק קנה הכל).

והא דאמר שמואל **דשותף כיורד ברשות דמי**, ומשמע שאין לו חזקה, יש לחלק בין אם מחזיק בכל הקרקע, לבין אם מחזיק בחצי המובחר וטוען שחילקו ביניהם את הקרקע, וי"ל שדווקא במחזיק בכולה יש להם חזקה שדרך השותפים לאכול יחד מפירות השדה, וכיון שאכל לבד יש לו חזקה, אבל כשאכל מחצי כך דרך השותפין, ואחר כמה שנים יאכל השני מחצה זה, וי"ל שדווקא במחזיק בחצי הוי חזקה דלא היה לו לברר הפירות אלא יחלקו את כל הפירות, אבל במחזיק בכולה המנהג הוא שכל אחד אוכל כמה שנים. ולרבינא איירי בנחית לכולה, ולא הוי חזקה אלא ביש בה דין חלוקה שאז לא היה לו להניח לו לאכול הכל, אבל באין בה דין חלוקה כיון שאינו כדאי לחלק כל אחד אוכל כמה שנים שלימות, (ולפי זה עכשיו. וז"ת מפרש מגיע חלוקה אין לשותפין חזקה זה על זה, אמנם אם המחזיק יטען שאינו שותף ואין על זה עדים הוי חזקה).

שותף נוטל שבח המגיע לכתפים אפי' בשדה שאינה עשויה ליטע כדין אריס שיורד ברשות הבעלים שנוטל כשאר אריסי העיר, ואע"פ שהשותף יורד בלא רשות חבירו, אבל אדם אחר היורד שלא ברשות נוטל את השבח או היציאה וידו על התחתונה.

שבח המגיע לכתפים- לרש"י איירי בענבים העומדות ליבצר, והתוס' הוכיחו דלא איירי בעומדות ליבצר (שהרי איתא שבעל חוב גובה שבח המגיע לכתפים, ובעל חוב אינו גובה בעומדות ליבצר), וכתבו דכוונת רש"י שסופן ליבצר, אבל לא עכשיו. וז"ת מפרש מגיע לכתפים היינו ע"י טרחה, ורק בזה נוטל כאריס, אבל לא בשבח הבא בשדה מעצמה. והתוס' דנים בהא דאיתא לקמן קל"ה: היכא שאחד מהאחים טוען על אדם שהוא אחיהם, ואח"כ מת אותו אדם, שאם השיביו את הקרקע שבח המגיע לכתפים כל האחים חולקים בזה, כמו אם קיבל אותו אדם נכסים ממקום אחר, ורבא מסתפק מה הדין בדקל שגדל או קרקע שהשביחה מעצמה, והתוס' דנים מה יבארו שם רש"י ור"ת.

מ"ג. עדות שותפים זה לזה- שותפים אין מעידים זה על זה אם בא אחד לערער על בעלות השותף כמפני שהם נוגעים בעדותם שהרי שניהם עלולים להפסיד, ונמצא דלעצמו מעיד, אמנם אם המעיד כתב לו דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי עסק בה, וידי מסולקות הימנה, ועשו על כך קנין סודר, וקיבל עליו אחריות שאם יגבו את השדה מחמתו יחזיר לו את מה ששילם, ועי"ז אינו נוגע בעדות ונאמן. אבל בלא קנין אינו מועיל לשון דין ודברים אין לי דאין זה לשון מתנה אלא תפילה שכן יהיה, וזה אינו מועיל אלא בדבר שעדיין לא זכה בו, ששם אינו זוכה בו בעל כרחו, ואם לא כתב לו אחריות עדיין הוא נוגע, כיון שע"י העדות אם יבוא בעל חוב שהלוה לו מנעות לפני כן יוכל לגבות את הקרקע ויפטר מחובו, ולא יהיה 'לוה רשע ולא ישלם", אבל בלא העדות אינה שלחם ולא יוכל בעל חוב לטורפה, שהרי כל מוכר שדה אפי' שלא באחריות אינו נאמן להעיד עליה עם עד נוסף, אם אין לו קרקע אחרת, מפני שהוא נוגע לענין בעל חובו. וכתבו התוס' לדשון אין לי עסק בה מהני לגבי עבד, דמשמע תהא לעצמן, אבל בשדה שלא שייך שותהיה לעצמה לא הוי אלא סילוק. עוד כתבו התוס' שבלא מה שמעמידה בפני בעל חובו, לא חשיב נוגע במה

שלא ניחא ליה שיהיה לו תרעומת עליו, דאין זה פוסל לעדות, אם נימנ"מ במכיר שאינה שלו דליכא תרעומת.

סילוק בדברים המשותפים לבני העיר- מבואר הכא דמהני סילוק ע"י קנין בשותפים, ומ"מ לענין ספר תורה של בני העיר שנגנב אינו מועיל סילוק כדי שאנשי אותה העיר יהיו עדים או דיינים, דשאני ספר תורה שהוא עומד לשמיעה וא"א להסתלק כיון שהוא נהנה ויוצא בו בשמיעת קריאת התורה, אא"כ ילך לדור בעיר אחרת. אבל האומר תנו מנה לבני עירי לצורכי העיר ואינו לצורך ספר תורה, מועיל סילוק, ולא חשיב תחילתו בפסלות, כיון שאינו אלא פסול ממון. תוס'. וכן באומר תנו מנה לעניי עירי מועיל סילוק לדיינים או עדים שהם עניים, מלבד לענין ספר תורה, ושאר בני העיר אם לא מוטל עליהם לפרנס את העניים א"צ סילוק, ואם מוטל עליהם לפרנס את העניים לל"ק יכולים לתת את הסכום הקצוב עליהם ולדון או להעיד אף בלא סילוק, ול"ב לא מהני כיון שיש להם רווח במה שיש לעניים מעות נוספים שהרי א"צ לתת לעניים כל זמן שיש להם.

מ"ג: שותפים הם שומרי שכר זה לזה וחייבים אם נגנב מאחד מהם, ושכרו הוא שגם חבירו ישמור כשיעור הזמן שהוא שומר (ולא אמרינן דהוי שומר חנם כיון שבלאו הכי היה צריך לשמור הכל משום חלקו), ודווקא כשאמר שמור לי היום ואשמור לך למחר שכיון שלא שמרו יחד ליכא שמירה בבעלים, אבל בלאו הכי הוי שמירה בבעלים דפטור בעליו עמו אף שנאמר בשואל לומדים גם לשומר שכר. וכתבו התוס' דאירי שהתחילו לשמור יחד, דאז א"צ שיהיה בעליו עמו בשעת שבורה ומתה, ואם התחילו לשמור בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. ואם אמר אשמור לך למחר לא חשיב בעליו עמו כיון שאינו משתעבד אלא למחר.

מתי המוכר נוגע ופסול להעיד ללוקח

מבואר בברייתא שהמוכר בית או שדה פסול להעיד **לו עליהם** עם עד אחר להעמידם בידו, מפני שחייב באחריות, ואם מכר פרה או טלית כשר להעיד עליהם, מפני שאינו חייב באחריות.

הגמ' אומרת שאין הכונה כפשוטו שהנדון הוא אם הוא נאמן או נוגע בעדות כיון שיצטרך לשלם לו, דא"כ מאי שנא רישא מאי שנא סיפא שאין החילוק בין קרקע למטלטלין, אלא בין מכירה באחריות למכירה שלא באחריות.

רב ששת מבאר דאירי רישא שראובן גזל שדה משמעון ומכר אותה ללוי, ויהודה טוען שהיא שלו ומביא עדים או שטר, ששמעון אינו נאמן להעיד שהיא אינה של יהודה כגון שיעיד שהעדים של יהודה פסולים, או שיהודה הודה שאינה שלו, ועי"ז תהיה השדה ביד לוי, כיון שהוא נוגע, שע"י"ז יוכל להוציאה מלוי ע"י ראיה שהיא שלו. אבל במטלטלין דאיכא יאוש ושינוי רשות נאמן וכדלהלן מ"ד. .

ואף שאם יש לו ראיה יוכל להוציאה גם מיהודה, י"ל דניחא ליה להוציאה מלוי מאשר מיהודה, כי יהודה הוא גברא אלימא וא"א לדון עמו, ואין מכשירים אלא עד דודאי אינו נוגע בעדות. או דאירי שיש עדים גם לשמעון וגם ליהודה, שהדין הוא שמעמידים את הקרקע ביד המחזיק, (וכמו שמצינו בזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, ובתרי ותרי), וממילא שמעון הוי נוגע, שאם תהיה הקרקע אצל לוי יוכל להוציאה מיידו ע"י עדים ולא יוכל יהודה להוציאה מיידו, אבל אם תהיה אצל יהודה לא יוכל להוציאה מיידו, כיון שמתחילה ירד בדין שהרי ודאי אינה של לוי.

ואם שמעון מעיד שהיא של לוי נאמן, שכיון שהודה הודאת בעד"כ כמאה עדים, ולא יוכל להוציא אותה ממנו, וא"כ לא הוי נוגע. ואם שמעון העיד שהיתה של אבותיו של לוי אינו נאמן, שהרי יכול לטוען אח"כ שקנאה מלוי, וראובן גזלה ממנו ומכרה ללוי, וממילא הוי נוגע. תוס'.

מ"ד. ולא העמיד רב ששת בגזלן עצמו שלא מכרה, ששמעון הנגזל פסול להעיד לטובת ראובן הגזלן, **דבסיפא איתא שבפרה וטלית נאמן**, ואם לא מכר דליכא אלא יאוש, אין שמעון נאמן שהרי החפץ חוזר אליו, ורק אם מכר

שקנה הלוקח ביאוש ושינוי רשות וכגון ששמענו שהיאוש היה לפני השינוי רשות (ויאוש אחרי שינוי רשות יש בזה מחלוקת אי קניא), נאמן, כיון שאיננו נוגע שהרי לא יציאו את החפץ מהלוקח.

וכתב הרשב"ם דאייירי במכירה שלא באחריות, וביארו התוס' דאי איכא אחריות היו נוגע, דאף אם יש יאוש ושינוי רשות יכול שמעון להוציא מלוי כיון שאין לו הפסד בכך.

ובביאור החילוק בין קרקע לפרה וטלית הרשב"ם מבאר שאין יאוש ושינוי רשות קונים בקרקע, דקרקע אינה נגזלת. והתוס' סוברים שיאוש קונה בקרקע אע"פ שאינה נגזלת, אלא החילוק הוא שבקרקע איירי בלא יאוש, דהכי אורחא שלא יתייאש, שאם לא יוציאנה ממנו יוציאנה ממנו, אבל בפרה וטלית איכא יאוש.

ואיירי שמת הגזלן, דפטורים היורשים מלשלם וכ"ש הלוקח דבהתירא אתי לידיה, אבל אם הגזלן חי הרי לא התייאש מדמי החפץ, והוי נוגע, דעל ידי עדותו יוכל לתבוע את דמי החפץ מראובן.

הגמ' שואלת למה לא העמיד רב ששת ביורש (המקרה כנ"ל אלא שלוי הוא יורש של ראובן ולא לוקח, והשינוי רשות הוא לרשות היורש) למי"ד רשות יורש כרשות לוקח, (אבל למי"ד לאו כרשות לוקח דיורש כרעה לדבוב הוא אין כאן שינוי רשות ולא קנה ביאוש גרידא, ותורת הגזילה נגזלה אם היא בעין, וא"כ היורש הוא נוגע בעדות אף בפרה וטלית). וכתבו התוס' דאייירי הכא כשהאב לא עשה תשובה, שאין היורשים חייבים להחזיר, אבל אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת חייבים להחזיר, והוי נוגע.

עוד הקשה אביי דבברייתא משמע שהנזון הוא האחריות, ולא אם הקרקע או המטלטלין יכולים להיות של המעידי.

הגמ' מבארת ביאור אחר בברייתא, ולא פליגי לדינא אלא בביאור הברייתא, דאייירי במוכר שלא באחריות, ויש ערעור על בעלות הלוקח, שאין המוכר נאמן להעיד שהיא של הלוקח, כיון שעיי"ז יגבה ממנה בעל חובו, והוא לא יהיה "לוח רשע ולא ישלם", וכנגד הלוקח אינו רשע שהרי מוכר שלא באחריות, והוי נוגע, ובפרה וטלית שלא באחריות נאמן, כיון שהלוקח לא יכול לגבות מהם, דאין מטלטלין משועבדים לבעל חוב, ואפי" תב שיגבה גם ממטלטלין שאז גם הם משועבדים לו, אינו גובה אלא כשהם אצלו ולא כשמוכרם, ואפי" עשאים אפותיקי, דלית ליה קלא ולא יזהרו הלוקחות, דאי נימא שיגבה מטלטלין אף אחד לא ירצה לקנות מטלטלין שמו יגבם ממנו, וממילא נאמן דלא היו נוגע, (אבל עבד שיש בשעבודו קול גובה ממנו באופותיקי דהלוקחות אפסדו אנפשיהו. וכתבו התוס' דצריך אפותיקי למלוה על פה, אבל מלוה בשטר גובה אף בלי אפותיקי למי"ד עבדא כמקרקעי דמי. עוד כתבו שאם הקדיש את המטלטלין פקע השעבוד אפי" בהקנה אגב מקרקעי).

מי"ד: ומה שאין חוששים ששיעבד לבעל חוב מטלטלין אגב קרקע דמיגו דחייל שעבדו על הקרקע חייל אמטלטלי וגובה גם ממוטלטלין (אם כתב לו דלא כאסמכתא דאל"כ כיון שאין זה מכירה גמורה אלא שעבוד דמי לאסמכתא דלא קניא, ודלא כטופסא דשטרא –שטר העשוי להעתיק ממנו ולא לגבות בו), וממילא הוי נוגע שהרי מעמידים בפני בעל חובו.

צ"ל דאייירי שהעדים יודעים שלא היתה לו קרקע מעולם ולא היה יכול לשעבד מטלטלי אגב מקרקעי, ונאמן להעיד אפי' אם לא קנה ומכר לאלתר, וכתב ר"ח בצריכים העדים להעיד שלא פרשו מאיש זה מעודו עד היום ויודעים כל מה שקנה, דאל"כ י"ל שקנה קרקע ולא ידעו. דאי נימא שקנה ומכר לאלתר, ניחוש דילמא שיעבד לו גם מה שיקנה אחר"כ (דאיקני) אגב קרקע, ויהיה מכאן ראיה בדאיקני אי מכר

או הוריש לא אינו גובה מזה דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אע"פ שעתידי לבוא, והיא בעיא דלא איפסא.

התוס' מוכיחים מסוגין ומועד מקומות ששייך אדם שלא יהיה לו קרקע, ומה שכותבים בהרשאות "ונתתי לו ד' אמות בחצרי", כיון דחוב הוא לו, שעי" הקרקע מקנה לחבירו, הודאת בע"ד כמאה עדים, ולא חיישין למחזי כשיקרא. אמנם הכא אין חוששים שהודה לו שיש לו קרקע ושעבד לו אגב הקרקע, דכולי האי לא חיישין, אמנם בזמננו שרגילים לכתוב כך הוי נוגע אף שיש עדים שאין לו קרקע.

המוכר שדה או מטלטלין לחבירו שלא באחריות ונמצא שאינם שלו אלא זה גזול, ובא הבעלים ונטלה ממנו, לרב פפא חוזר הלוקח ומוציא מיד המוכר את דמיהם, ולא דמי למכירה דעביד איניש דזבין ארעא בשביל פירות יום אחד, שאין הבעל חוב גובה אלא את השבח ולא את הפירות, אבל בגזילה הבעלים גובה גם את הפירות, אף שאם בא בעל חוב וגבה אינו מוציא את הדמים מיד המוכר, (ולדבריו איירי הברייתא שהלוקח מכיר ומודה בפני עדים שהפרה היא של המוכר והודאת בע"ד כמאה עדים, דאל"כ אינו נאמן כיון שהוא נוגע שלא יחזור הלוקח ויגבה ממנו), ולרב זבדי אינו חוזר על המוכר, דמכר לו שלא באחריות כדי שלא יחזור עליו.

מי"ה. המוכר שדה לחבירו בלא אחריות, ואין לו עוד קרקעות, אינו יכול להעיד עליה, משום דהוי נוגע, כיון שע"י העדות יכול בעל חובו לגבות ממנה, ובלא העדות יהיה "לוח רשע ולא ישלם", וכלפי הלוקח לא אכפת לו שגבו ממנו את הקרקע, דלהכי מוכר שלא באחריות כדי להפטר מכל אחריות שבעולם. ומה שמרויח שלא יהיה צריך לפרוע כשיתעשר לא חשיב נוגע, כיון שעכשיו לא מרויח כלום. ואם יש למוכר קרקעות אחרות נאמן, כיון שהלוח יגבה ממנו ולא מהלוקח, דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ואפי" הם זבירותי. וכתבו התוס' דהוה מצי לשנויי כגון שעשאה אפותיקי שאינו גובה מקרקע אחרת, וא"כ הוא נוגע שהרי אם תפול בידי המערער יצטרך לפרוע מקרקע אחרת.

המוכר חמור לחבירו ובה עכו"ם ולקחו וטען שהוא שלו, ואין לעכו"ם עדים, צריך המוכר להציל את הלוקח מהעכו"ם שיביא עדים וידון עם העכו"ם אולי יוציאנו מידו, דממה שלא לקח את האוכף (וכדלהלן) מוכח שזה באמת שלו. ואם לקחו ישראל א"צ המוכר להצילו, אלא יתבענו בדין. אמנם אם הלוקח מכיר שהיא "בת חמורו" של המוכר אין המוכר צריך להצילו דסתם עכו"ם אנס הוא, וכן אם העכו"ם לקח גם את האוכף, אין המוכר צריך להצילו. ולאמימר בכל גוונא פטור, דסתם עכו"ם "פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר". וכתבו התוס' דמיירי שדן עמו בדיני עכו"ם וזכב בזה, אבל בלאו הכי יכול לומר לו שיביא ראיה שלקח ממנו בדיון וישלם לו.

חזקה באומן

שיטת רבה להוא אמינא- אם הבעלים מסר את החפץ לאומן בלי עדים יש לו חזקה, אם אין רואים אותה בידו נאמן שזה שלו במיגו שיכל טעון החזרת, או שיטען להדי"מ והיה נאמן בשבעת הסת, ואפי" אם רואים את הטלית אצלו נאמן במיגו שהיה אומר (שלא בא לידו בתורת אומנות אלא קנאו. תוס'). או שקיבלו מאחר שקנאה ממנו, ולא דמי לדברים העשויים להשאיל ולהשכיר שאינו נאמן לומר לקוחה היכא שיש למערער עדים שהיתה שלו, אע"פ שאין עדים על השאלה והשכירות, דשאני שאלה ושכירות שאדם רגיל להשאיל או להשכיר לכל שכניו, אבל באומן יטען שאינו רגיל לתקן בגדיו אצלו. רשב"ם, ור"י פירש שאפי" אם רגיל לתקן אצלו יכול לתת לעדים או לאדם נאמן, ולכן בלא עדים יש לו חזקה, אבל בשאלה ושכירות אינו יכול לבקש עדים, כיון שעיי"ז יהיה לו שם רע בשכניו. ואם

מסר לו בפני עדים אין לו חזקה, דס"ל לרבה (להו"א) דהמפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, ולכן אינו נאמן במיגו דחזרתו לך, וכ"ש שאם רואים אותה בידו אינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי, שהרי יש עדים שבא לידו בתורת פקדון. ואמנם נאמן לטעון החזרתו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, אך טענה זו לא נוגתת לו כח מיגו, משום שירא לטעון כח שמא יחזרו ממדה"י וכיחשוהו.

וכתבו התוס' שאם מסר חפץ לחבירו בפני עדים, ולא פירש בפניהם אם זה פקדון או מכר, נאמן המחזיק לטעון שזה היה מכר, אבל באומן כיון שרגילים למסור לו לתקן אינו נאמן לטעון שזה מכר, מדלא פירש שמוסרו לו בתורת מכר. עוד כתבו התוס' בשם ר"ח דטעמא בע"ד שצריך לפרוע בעדים הוא, דכיון דהוי כאומר אל תחזיר לי אלא בעדים, ולא האמינו בשבועה, ממילא לא נאמן גם במיגו. והתוס' סוברים שאף למי"ד צריך להחזירו בעדים נאמן במיגו.

מי"ה: רבה חזר בו וס"ל שהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, ואם יש עדים שמסר לאומן הדיו תלוי, שאם ראה את החפץ ביד האומן אינו נאמן לומר שמכרו לו או שנתן לו במתנה כיון שאינו יכול לטעון החזרת, וכארים ואפוטרופוס שאינם יכולים לטעון לקוח הוא בידי, אבל אם לא ראה החפץ אצלו נאמן במיגו דחזרתו (והתוס' כתבו שנאמן במיגו דנאנסא אלא שאם בא מכח מיגו זה יצטרך להשבע), ואם אין עדים יש לאומן חזקה.

והגמ' (מ"ו). מוכיחה ממתני' שאף כשאין עדים אין לאומן חזקה.

אביי סובר ש"א אפי' במסרו בעדים נאמן לומר לקוחה היא בידי מיגו שהיה יכול לומר החזרת, דהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, אמנם אם ראו את החפץ ביד האומן אין לו חזקה, שהרי אינו יכול לטעון החזרת, ואינו נאמן לומר לקוחה דדמי לדברים העשויים להשאיל ולהשכיר.

ומסקנה דשמעתין שהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים, ואפי' הפקיד בשטר, ואם הפקדון בידו לפנינו אינו נאמן, אף אם הפקיד שלא בעדים, אע"פ שהעדים מכירים שהיא של הטוען נאמן, ואומן (בכלים שהוא ראוי לתקן) אע"פ שמוכר שלא בעדים אינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי אא"כ לא ראה את החפץ אצל האומן, ובדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אף אחד אינו נאמן לטעון לקוחה. רשב"ם.

ואם החפץ שמסר לאומן נמצא ביד אחר וטוען שהבעלים אמר לאומן בפניו למוכרו או לתתו במתנה, נאמן, במיגו שהיה טוען ממך לקחתי, שהרי הוא אינו אומן, ואיירי או עבד וכגון שהחזיק בו ג' שנים, דאל"כ הוי כמגדרות שאין להם חזקה, או דאייירי במטלטלין והחזיק בהם אפי' שעה אחת.

שכר האומן- אם האומן טוען שהתחייב לשלם לו שני סלעים, והבעלים טוען שהתחייב אחד, אם הטלית ביד האומן בעה"ב צריך להביא ראיה, ונאמן האומן עד כדי דמיו, ואם נתנה לבעה"ב- בזמנו נשבע ונוטל שכר תיקנו כחכמים כיון שבעה"ב טרוד בפועלו, וכתבו התוס' שהגמ' בשבועות מעמידה דין זה כר"י, אבל י"א שבקציצה נאמן בעה"ב, דקציצה מיידע ידע. ואם עבר זמנו ששקעה החמה, על השכיר להביא ראיה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, והקי' התוס' הרי הטעם שאינו נאמן לאחר זמנו הוא משום חזקה שאין שכיר שמהה שכרו, ואין בעה"ב עובר על כל תלין, והכא הרי ודאי שהשה שכרו של סלע אחד. הגמ' אומרת דאייירי שאין עדים על מסירת החפץ לאומן (שאם יש עדים נשאל אותם כמה התחייב), ומה שהאומן נאמן לרבה נאמן במיגו דלקוחה, ולאביי איירי שלא ראה החפץ אצלו שיכול לומר להדי"מ. וכתבו התוס' שמה ששכאין עדים בזמנו נשבע ונוטל, ואינו נאמן במיגו שהיה אומר לא שכרתך מעולם, י"ל דלא ס"ל האי מיגו, או שכיון שהוא מודה במקצת לית ליה מיגו, דאינו מעיז לכפור הכל.

חדש

ניתן להשיג שוב את הסט תמציתי הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמציתי משנה ברורה, 6 חלקים 66 חוברות.

עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמציתי ההלכה (עם טור וב"י שו"ע וגו'כ), על הלכות שבת, מועדים ונדחה.

וכן יצאו לאור חוברות תמציתי הש"ס (גפ"ת) על מסכתות שבת, ב"ק, ב"מ.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגזליון?

באפשרותך לזכות לומדים נוספים, ניתן לתרום ביזדרים פלוס קופת תמציתי

סיכומי תמציתי

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמציתי החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**
- **בפקס 0799-414144**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**
- **במייל 7692282@gmail.com**
- **בגדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת יפה גוף, 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה גוף.

חדש- מבחנים על העמוד היומי

מבחן 239 מפות- מסעי בנא בתרא לג עד לט

לדעת חכמה

המוען שהחזיק בקרקע? שנים, ויש לו עדים רק על שנתים, מתי א' צ' לוחזר את הפירות שאכל?
א. אם הוא טוען שהבעלים מכר לו את הפירות.
ב. בכל אופן אין צריך לחזור.
ג. בכל אופן צריך לחזור.

באיזה מראפנים לדרלו הוי חזקה?
א. במחשבת בקרקע שבחזקת גדר או בקרקע מלאה בקנים.
ב. בהובלת פירות עולה או שבועית.
ג. בכל האפנים הנ"ל לא הוי חזקה.

החודש שדה באחת או שנים מושגות החזקה ולא זיקה, האם הוי חזקה?
א. לא.
ב. בחזקות.
ג. שנה אחת כן, ושנתיים לא.

כל כמה שנים צריך למחות לזלחה לפי רבא?
א. פעם אחת.
ב. בסוף כל ג' שנים.
ג. כל שנה.

שאלה מדברי תנאים

האם לזלחה אומרים יחלוקין?
א. לא.
ב. רק ביבא וליבא חזקה כמו במחלוקי פרה בחומרי יחלוקין.
ג. גם היבא שדכפס נעצר עצמו, כשור שנתה נישאר מרחק אומרים יחלוקין.

ניתן לעשות את המתבנים:
בטל: 0737-289-669
בעתדות 'נדרים פלוס' (דעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמתבנים:
במייל: 7692282@gmail.com

תערכת המתבנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון ע"ל 500 ש"ח בחומה,
פרס שני זכיני 400 ש"ח ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ביפה נוף

מבחן 238 פנחס בנא בתרא נו - לב

לדעת חכמה

באיזה אופן נחלקו אדמוני חכמים אם יזיל לומר השינוי זה לי דהאשון קשור דומנו?
א. במעטער על שדה והוא חתום על מכתבה.
ב. במחשבת שטען שקנארי מפלגו בעצת המעטער.
ג. שתי התשובות נכונות.

באיזה אופן המחזיק זוכה בקרקע למי'?
א. כשטען שהוא ירשתי מאבותיו, ולשני יש עדים שהחזקה של אבותיו.
ב. כ"ל, וכלכו שחוזר וטוען שקנארי מאבותיו של השני.
ג. רק אם חזר וטוען שאבותיו קנארו מאבותיו של השני.

שני עדים מעידים שהבעל מת ושנים אחרים מעידים שלא מת, מה דדין?
א. לדין לא תינשא ואם נישאת תנא, ולדין גומת לא תנא.
ב. לדין לא תינשא ואם נישאת לא תנא, ולדין גומת אם נישאת תנא.
ג. לדין לא תינשא ואם נישאת לא תנא, ולדין גומת אם נישאת לפני שנישאת תנא.

אדם שאביו מוחזק לכהן, וכזה מה מורידים אותו מחזקותו?
א. רק כמה שני עדים.
ב. גם כמה קול, ועד אחד אינו נאמן כנגד הקול.
ג. גם כמה קול, ועד אחד אינו נאמן כנגד הקול.

שאלה מדברי רותים

נישאת ואח"כ ב' אומרים ונתגשה בו' אומרים לא נתגשה, למד לא תנא?
א. מפני שאין אשה נבעיה פניה בפני בעלה.
ב. מפני שהיא נפגשה שישפלו את העדים וזה מדע את חזקה אישתי איש.
ג. שלא להוציא לעז על בניה.

ניתן לעשות את המתבנים:
בטל: 0737-289-669
בעתדות 'נדרים פלוס' (דעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמתבנים:
במייל: 7692282@gmail.com

תערכת המתבנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון ע"ל 500 ש"ח בחומה,
פרס שני זכיני 400 ש"ח ב'יפה נוף',
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ביפה נוף

מבחן שבועי בדף היומי

מה הדין בחומר בור הנצוי ויש שם שורשים של חביון?
א. אסור לו לעוקרם.
ב. מותר לעוקרם והשורשים של בעל האילן.
ג. מותר לעוקרם והם שלו.

באיזה אילן או מניחים בכורים לפי עולא?
א. בסמוך עד ר' אמות לשהת הדיו.
ב. בסמוך עד ט"ו אמות לשהת הדיו.
ג. בסמוך עד כ"ה אמות לשהת הדיו.

כמה אילנות כבת סאה חורשים הקדש בשבועים עד עצרת?
א. שלש.
ב. עשר.
ג. שלשים.

מדוע לדי'יש קוצצים כל עניי שנטפה לרשות הרבים?
א. מפני אהל הטמאה.
ב. ישמא פלי הנעפים ויכבנו את בני הדיו.
ג. משום דל'י שאין עושים חלל תחת הדיו, והיה ענופים מעל הדיו.

מה השיעור של חזקה בעבדים?
א. מיד.
ב. ג' שנים שלמות.
ג. ג' פעולות שונות של עבדות.

מדוע לא לומדים חזקה ג' שנים מוכתרים ו'כתוב כספר ורותם'?
א. דילמא עצת טובה קמ"ל.
ב. דברי תורה מברכי קבליה לא ילפנו.
ג. מפני שירומה השעה תפול מיד ביד המכרים.

אדם שהחזיק בקרקע פחות מג' שנים, והמרא קנארי הציא מהקרקע, האם הוא צריך לשלם על הפירות שאכל?
א. כן.
ב. לא. מפני שבנכסו הוא מוחזק א"צ ג' שנים אלא לקרקע.
ג. לא. מפני שהבעלים מוחל על הפירות.

מחזיק שהחזיק בכל הקרקע חזן מוכת רובעו, האם יש לו חזקה?
א. יש לו חזקה בכל הקרקע.
ב. יש לו חזקה בכל הקרקע חזן מאותו בית רובעו.
ג. אין לו חזקה כלל.

האומר להביא דבי בר סיסוי מונבינא לו מה דין קרקע שנקראת כן אד לא קנארי מוכרי מיסוי?
א. של חלוקת.
ב. המנציא מוכרו עליו והראיה.
ג. מחלוקת.

עוב שנתובל את הלוח על הרוב שפיר עבדו מוכה השטר, ומורה שהלוח עולם לא אכל החזיר לו את המעות, מה הדין להלכה?
א. חייב לשימ.
ב. פטור.
ג. יחלוק.

